SARDALYE SOKAĞI
JOHN STEINBECK
SARDALYE SOKAĞI
Çeviren: ORHAN AZİZOĞLU
Beşinci basılış
VARLIK YAYINEVİ Ankara Caddesi, İstanbul
BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 37
Bu kitabın ilk baskısı mart 1935 te, ikinci baskısı ocak
1958 de, üçüncü baskısı mart 1962 de, dördüncü baskısı
ağustos 1968 de yapılmıştır.
Varlık Yayınları, Sayı: 1738 İstanbul'da İleri Sanat Matbaası'nda dizilmiş, Dilek Matbası'nda basılmıştır.
Nisan, 1973

GİRİŞ

California'da Monterey'in Sardalye Sokağı bir şiir, bir koku, gıcırtılı bir ses, bir ışık demeti, bir renk, bir itiyat, bir özlem, bir rüyadır. Sardalye Sokağı bir araya toplanmış, darmadağın olmuştur. Teneke, demir, pas, kıymıklı tahta parçası, delik deşik kaldırım, ot bürümüş arsa, hurda yığını, oluklu saçtan yapılmış sardalye kutuları, korna sesleri, aşçı dükkânları, kerhaneler, küçücük yerlere tıkılmış bakkal dükkânları, lâ-boratuvarlar ve serseri yataklarıyla doludur. Buranın sakinleri de vaktiyle birinin dediği gibi, «orospular, pezevenkler, kumarbazlar ve eşşoğlu-eşşekler»den ibarettir ki; bununla bütün mahalle halkı anlatılmış olur. Ama bunu söyleyen adam bir başka delikten bakıverseydi mahalleye, onlar için «evliyalar, melekler, mazlumlar ve mübarek insanlar» diyebilirdi, o zaman da yine herkesi tanımlamış olacaktı.
Sabahları sardalye avından dönen kafileler düdüklerini çala çala salmaraktan koya gelirler. Batasıya yüklü gemiler konserve imalâthanelerinin kuyruklarını denize saldığı yerde kıyıya çe-

kilirler. Bu benzetme özellikle yapılmıştır, çünkü imalâthaneler körfeze ağızlarını verecek olsalardı, kutulanmış sardalyelerin öteki ucundan çıkışı mecazen bile olsa pek dehşet verici bir şey olurdu. Ondan sonra fabrikaların düdükleri haykırmaya başlayınca, bütün mahalle birden ayaklanır; kadın erkek herkes alelacele sırtlarına bir şey geçirerek yallah sokağa, işe koşarlar. Daha sonra gıcır gıcır arabalar yukarı sınıfları aşağı taşımağa başlar; muhasebeciler, müdürler, patronlar yazıhanelerine girip gözden kaybolurlar. Derken İtalyanlar, Çinliler, Polaklar; pantalon ve lâstik çizme giyinmiş, muşamba önlüklerine bürünmüş kadınlı erkekli bir alay insandır sökün eder. Yakalanan balıkları temizleyip, pişirip kutulara yerleştirmek için koşarak gelirler: gümüşî balık nehirleri gemilerden fabrikaya aktığı sürece ve tekneler suyun üstünde biraz daha yükselerek bomboş kalıncaya kadar bütün sokak bir bağırtı, bir çağırtı, çığlıklar içinde çalkalanır durur. En son balık da temizlenip pişirilerek kutulanmcaya kadar sardalye imalâthaneleri gürültü, patırdı, bağırış çağırışla inilder; sonra düdüklerin sesleri yeniden duyulur, üstünden sular sızaraktan balık kokan yorgun İtalyanlar, Çinliler, Polaklar kadınlı erkekli sokağa dökülür, evlerine doğru yavaş yavaş tepeyi tırmanmaya başlayınca, Sardalye Sokağı yeniden kendini bulur, sessiz ve sihirli haline bürünür. Normal hayat geri dönmüş-

tür. Can sıkıntısıyla selvi ağaçlarının gölgesine sığınmış serseriler ortaya çıkar, boş arsalara bırakılmış paslı borular üzerinde toplanırlar. Dora'-nın evindeki kızlar eğer güneş varsa sırtlarını ısıtmak için dışarı fırlarlar. Doktor -herkes onu sadece Doc diye bilir- Batı Biyoloji Lâboratuvarından karşı yana geçerek Lee Chong'un dükkânından yarım galon bira almaya gider. Ressam Henri burnunu cins bir airdale gibi bir arsaya yığılmış hurda yığınına daldırarak yapmakta olduğu kayık için işe yarar bir demir ya da tahta parçası arar. Derken akşam karanlığıdır çöker mahalleye. Dora'nm evinin önünde Sardalye So-kağı'na yapma bir mehtap getiren lâmba yanar. Doc'un ziyaretine gelen dostları Batı Biyoloji Lâ-boratuyarı'nm kapısını çalarlar, o da bira almak için yeniden sokağı geçip Lee Chong'un dükkânını boylar.
Bu şiir, bu koku, gıcırtılı ses, ışıklı huzme, renk, itiyad, bu rüya bir arada nasıl yaşarcasma canlı tutulabilir? Deniz hayvanları topladığınız zaman bilirsiniz, birtakım öyle narin, nazik sülükler vardır ki, bir türlü tutamazsınız; elinizi değdirir değdirmez parçalanır, darmadağın olur. Bunları kendi hallerine bırakmak gerekir. Kendi kendilerine gelip bir bıçağın kenarına yapışmalarını beklemelisiniz, o zaman bıçakla birlikte alıp deniz suyu dolu bir şişeye boşaltırsınız. İşte bu kitabı yazmak da onun gibi bir şey olacak;

sayfayı açalım, ol hi kay et kendiliğinden gelip doldursun.
Lee Chong'un bakkal dükkânı hiçbir zaman bir derli-topluluk örneği olmamakla birlikte, çeşit bakımından eşi benzeri yoktu. Yeri küçük, eşyaları tıklım tıklımdı ama; o bir tek odanın içinde elbise, taze ve konserve yiyecek, içki, tütün, balıkçılık takımları, kazıklar, ipler, kasketler, do muz etleri, kısaca insan yaşamak ve mutlu olabilmek için aradığı her şeyi bulabilirdi. Lee Chong'da bir çift terlik, ipekli bir kimono, boy boy viski, puro alabilirdiniz. En zor beğenenleri bile tatmin edebilecek eşyaları uydurur, türlü şeyleri bulabilirdiniz. Lee Chong'un satmadığı tek malı da sokağın üst başında, arsanın bitişiğindeki Do-ra'nm evinde bulmak mümkündü.
Dükkân şafakla birlikte açılır ve son serseri metelik harcanana veya ortadan çekilene kadar da açık kalırdı. Bu Lee Chong'un tamahkârlığından değildi; değildi ama birinin harcanacak parası varsa yolunda bulunmuş olmak isterdi. Çevrede edindiği mevkie tabiatının izin verdiği ölçüde kendi de şaşıyordu. Aradan geçen yıllarda Sardalye Sokağı'nda herkes kendisine borçlanmıştı. Ama o, müşterilerini hiç sıkıştırmazdı. Yalnız hesap belirli bir sınırı aşarsa veresiyeyi birdenbire kesiverirdi. Borçlular da yukarı tırmanıp alış-ve-riş için şehre gideceğine, ya borcunu öder veya hiç olmazsa ödemeye çalışırdı.

Lee yuvarlak yüzlü kibar bir adamdı. R. harfini kullanmadan, tumturaklı bir İngilizce konuşurdu. California'da Çinlilere karşı bir mücadele açıldığı zaman onun başına da bir paha biçilmişti. O zaman Lee gizlice San Francisco'ya kapağı attı, bir hastahaneye sığınıp mesele unutulunca-ya kadar ortalıktan kayboldu. Kazandığı parayı ne yaptığını bilen yoktur. Belki hiç kazanmıyor-dur da ondan. Belki de bütün serveti bir türlü ödenmeyen faturalarda kalmıştı. Ama iyi yaşar, çevrede herkesten saygı görürdü. Daha fazlası gülünç olacak bir ölçüye kadar müşterilerine güvenirdi. Bazan, ufak tefek hatalar yaptığı da olurdu ama, bunları da başka şekilde olmasa bile iyi niyetle kendi lehine çevirmesini bilirdi. Sefalet Palas ve Lokantası sorununda da öyle olmuştu ya. Lee Chong'un yerinde kim olursa olsun bunu yüzde yüz kayıp olarak sineye çekmekten başka çare bulamazdı.
Dükkânda Lee Chong'un yeri, puroların bulunduğu tezgâhın arkasıydı. Hesap makinesi solunda, küçük hesap tahtası sağında dururdu. Tezgâhın camlı kısmında esmer renkli purolar, sigaralar, Bull Durham'lar, Dük harmanı, Beşkardeşler durur; arkasında duvardaki rafta da boy boy Old Green River, Old Town House, Old Colonel ve mahallede pek rağbet edilen, dört ay dinlendiril-diği garantili Old Tennessee -mahalle buna old tennis shoe (eski tenis ayakkabısı) derdi- marka

viskiler sıralanmıştı. Lee Chong'un viskilerle müşterileri arasında oturması sebepsiz değildi. Bazı açıkgözlerin bir zamanlar dikkatini dükkânın başka köşelerine çekmeye çalıştıkları olmuştu. Bu yüzden Lee, tezgâhın bu köşesinden hiç ayrılmaz, diğer taraflara yeğenleri, oğulları, gelinleri bakardı. Tombul narin elini camın üstüne kor, birer sosisi andıran parmakları durmadan oynardı. Tek süsü sol elinin orta parmağmdaki enlice nişan yüzüğüydü. Bu yüzüklü parmağıyla hep önünde duran, dişleri çoktan aşınmış lâstik tablaya vurur dururdu. Derli toplu, iyiliksever bir ağzı vardı ve gülümsediği zamanlar altın dişleri canayakm sıcak bir parıltıyla yanıp sönerdi. Yarım camlı bir gözlük takardı ve her şeyi ancak bu camların arkasından lâyikiyle görebildiği için, uzağa bakması gerektiğinde başını arkaya doğru eymek zorunda kalırdı. Sosisleri andıran hareketli parmakları küçük hesap tahtasının üstünde faizleri, toplamaları, çıkarmaları hesaplarken, dost bakışlı elâ gözleri dükkânın içinde dolaşan müşterilerinkiyle karşılaşacak olursa dişleri bir an için yanıp sönerdi.
Bir akşam üstü sıcak tutsun diye ayaklarının altına bir deste gazete almış otururken o gün öğleden sonra yaptığı ve aynı gün biraz sonra bir daha yenibaştan yaptığı, yeni bir şekil verdiği bir işi bütün neşesi ve hüznü ile şöyle bir aklından geçiriverirdi. Dükkândan çıkınca ot bürümüş

arsayı sardalye fabrikalarının attığı paslı borular arasında bir yol bulup ta çaprazlamasına geçecek olursanız otlar arasında gelip geçmekle aşınmış bir yol görürsünüz. Bunu izleyin; bir selvi ağacını geçin, demiryolunun öte yanında eski traverslerle beslenmiş «tavuk gezintisini» aşınca epey bir süre balık yemi deposu olarak kullanılan uzun basık bir binaya varırsınız. Burası Horace Abbeville adında dertli birine ait kocaman bir

odadan başka bir şey değildi. İki karısı, altı çocuğu olan Horace, yıllar boyunca kâh yalvararak, kâh kandırarak Bakkala Monterey'de bir eşi daha görülmeyen yüklü bir veresiye hesabı biriktirmişti. O gün öğleden sonra Lee'nin dükkânına gelmiş ve yorgun hassas yüzü bakkalın yüzünü gölgelendiren sertliğin karşısında bir tuhaf olmuştu. Lee'nin şişman parmağı lâstik tahtanın üstünde trampet çalıyordu. Horace elini avucunu yukarı doğru açık olarak sigara tezgâhının üzerine koydu. Ve yalnız, «Sana çok borçluyum, farkındayım,» diye söylendi.
O zamana kadar duyduklarından bambaşka olan bu açık yanaşma tarzı karşısında Lee'nin dişleri bir an için yanıp söndü. Ciddî bi^ edayla başını sallayarak oyunun sonunu beklemeye koyuldu.
Horace dudaklarını bir uçtan öteki uca iyice bir yaladı. «Çocuklarımın üstüne böyle bir borcun kalmasını istemem,» diye devam etti. «Artık

onlara veresiye bir nane şekeri bile vermeyeceğinden eminim.»
Lee Chong'un yüzündeki ifade bu son yargıyı doğrular nitelikteydi. «Pek çok,» diye karşılık verdi.
Horace, «Hattın öte yanındaki yerimi bilirsin,» diye devam etti. «Şu balık yemlerinin depo edildiği yer.»
Lee Chong başını salladı. O balık yemleri kendisine aitti.
«O yeri sana verirsem hesabı temizler misin?»
Lee başını hafifçe yukarı kaldırmış zihninde veresiye hesabını geçirirken yarım gözlüklerinin altından Horace'a bakıyordu. Sağ eli sabırsız hareketlerle lâstik tablanın üzerinde oynuyordu. Derme çatma yapısını düşürdü, ama fabrikalardan biri büyümek isterse orası epey para ederdi. «Tabii,» diye cevap verdi.
«Öyleyse hesabı çıkar, ben de o yeri sana sattığıma dair bir senet yapayım.» Acele eden bir hali vardı.
«Gereği yok. Ben ödenmiştir diye yazarım, olur biter.»
Alım-satım ciddiyetle tamamlandıktan sonra Lee Chong cabadan çeyreklik bir «eski tenis ayakkabısı» vermişti. Bundan sonra Horace Abbeville dükkândan çıktı, selvi ağacının yanından, arsada yürüyerek demiryolunu geçti, «tavuk gezintisi» nin üstünden aşıp biraz öncesine kadar kendişi-

nin olan basık binaya girdi ve balık yemlerinin üstünde kendini vurdu. Bu hikâyeyle pek ilgili olmamakla birlikte, bu olaydan sonra anası kim olursa olsun Abbeville'lerden hiçbir çocuk bir daha nane şekersiz kalmadı.
Ama biz gene o akşam üstüne dönelim. Horace tahnit edilmek üzere vücuduna şırınga yapılmış, kerevetin üstüne uzatılmıştı. İki karısı sarmaş-dolaş kapının önündeki merdivenlerde oturuyorlardı. (Cenaze kaldırılıncaya kadar çok iyi arkadaştılar, sonra herkes kendi çocuğunu ayırdı ve bir daha birbirleriyle konuşmadılar.) Lee Chong sigara tezgâhının arkasına oturmuş, elâ gözleri içine çekilmiş, Çinlilerin o sonu gelmez ve sakin melaline çevrilmişti.
Olan olmuştu, zaten elinden hiçbir şey gelmeyeceğini biliyordu, ama ne de olsa böyle bir şeyi önceden akıl etmiş olmayı isterdi, belki engel olabilirdi de o zaman. Bir insanın kendi kendini öldürme hakkının elinden alınmayacağı inancı Lee'nin iyiliksever ve halden anlar tabiatının bir gereğiydi, ama bazen bir arkadaş hatırı için bu haktan vazgeçme de mümkün olabilirdi. Cenaze harcamalarının çoğunu üzerine almış, felâkete uğrayan aileye çoktan bir çamaşır sepeti dolusu yiyecek göndermişti.-
Abbeville'in binası artık Lee'nin olmuştu İyi bir çatı, sağlam bir döşeme, iki pencere ve ka-

pıdan ibaretti. Gerçekten içi tavana kadar balık yemiyle doluydu ve insanın içini gıcıklayan ince bir kokusu vardı, ama Lee Chong orayı kendi malları için bir depo, bir nevi antrepo olarak düşünüyordu. Biraz sonra bu düşünceden vazgeçti, hem dükkânı çok uzak, hem de pencereler içeri girip çıkmaya pek elverişliydi. Kapı açılıp ta Mack içeri girdiği zaman nişan yüzüğüyle lâstik tahtaya muntazam darbeler indirerek sorunu kendi kendine ölçüp biçmekle meşguldü. Mack, yiyip içmekten, hayatın keyfini sürmekten başka ortak yanları olmayan yersiz yurtsuz, ailesiz, meteliksiz, gayesiz insanlardan kurulu küçük bir grubun en büyüğü, elebaşısı, akıl hocası ve bir dereceye kadar da sömürücüsüydü. Yalnız ne var ki, çokları eğlenmek, hayattan zevk almak uğruna kendi kendilerini bitirdikleri, hedefe varmadan yarı yolda bitkin kaldıkları halde; Mack, güçlü kuvvetli bir delikanlı olan Hazel, barmenin izinli olduğu zaman arasıra La Ida'da çalışan Eddie, Hughie ve bazan Batı Biyoloji Lâboratuvarı için kurbağa ve kedi toplayan Jones o sıralarda hep birlikte Lee Chong'un dükkânına bitişik arsaya terkedilmiş eski kazanlardan birinde oturuyorlardı. Daha doğrusu hava yağışlı

olduğu zaman kazanın içine giriyorlardı, iyi havalarda arsanın üst başındaki selvinin gölgesinde oturur, gece de orada uyurlardı. Ağacın dalları aşağı doğru sarkmış, insanın altına oturup Sardalye Sokağı'nda-

ki o cıvıl cıvıl hayatı seyredecek mükemmel bir kulübe meydana getirmişti.
Mack içeri girince Lee Chong'm vücudu belli belirsiz bir derlenip toparlandı, gözleriyle şöyle bir dükkânın içini tarıyarak Eddie, Hazel, Hughie, yahut Jones'den birinin içeri girip eşyalar arasına sürünüp sürünmediğini kontrol etti.
Mack büyük bir dürüstlükle elindeki kâğıtları olduğu gibi yere açmıştı. «Lee,» dedi, «ben, Eddie, bizimkiler hep duyduk: Abbeville senin olmuş.»
Lee Chong başını sallayıp sözün sonunu bekledi.
«Bizimkilerle birlikte düşündük de oraya taşınmamıza razı olmanı istemeye geldim. İçerdeki eşyalara göz-kulak oluruz hem. Kimsenin kapıyı pencereyi kırmasına, malına zarar getirmesine izin vermeyiz... Biliyorsun başında kimse olmazsa veletler camı çerçeveyi bırakmazlar. Hani ummadığın bir anda yangın mangm da çıkabilir.»
Lee başını yukarı kaldırıp, yarım gözlüklerinin ardından Mack'm gözlerini buldu, aklının derin bir düşünceye daldığı şu anda trampet çalan parmakları yavaşlamıştı. Mack'm gözlerinden iyiniyet, sağlam bir dostluk ve herkesi mutlu edebilmek kaygısı akıyordu. Buna rağmen Lee Chong niye kendini kıskıvrak sarılmış duydu? Niye öyle zihni korkular arasında kalmış bir kedi gibi bin-bir itiyadla yol alıyordu? Her şey büyük bir tat-lılıkla, âdeta büyük bir insaniyetle olup bitmişti. Lee aklından ileride ortaya çıkabilecek ihtimalleri, imkânları geçirdi, trampet çalan parmağının temposu biraz daha yavaşlamıştı. Kendini bir an Mack'm teklifini reddetmiş olarak düşündü; camları birer birer aşağı inmişti. Sonra Mack ikinci bir defa malına göz-kulak olmayı teklif edecekti; yeni bir reddin arkasından da havada bir yanık kokusu duymak, duvarları saran oynak alevleri görmek işten bile değildi. Mack ve omuzdaşları yangını söndürmek için canla başa çabalıyor olacaklardı tabiî. Lee'nin eli lâstik tablanın üstünde hareketsizdi artık. Yenilgiyi kabul ediyordu. Kurtuluş olmadığının da farkındaydı. Yalnız zevahiri kurtarmak olanağı var di ki Mack da bu konuda hayli cömert davranacağa benziyordu. Lee-. «Yani bana aydan aya para mı vereceksiniz?» diye söylendi. «Otelde oturur gibi.»
Mack ağzını yaya yaya sırıttı. Hovardalığı tutmuştu yine. «Bak hele,» diye mırıldandı, «bu da kötü bir görüş değil, kaç para istersin?»
Lee şöyle bir hesapladı. Söyliyeceği rakamın bir önemi olmayacağını biliyordu. Nasıl olsa eline para geçecek değildi ya. Ama o ciddî tavrını hiç bozmadan: «Haftada beş kâğıt,» diye cevap verdi.
Mack oyunu sonuna kadar sürdürmeye karar vermişti. «Bu işi bizim oğlanlarla konuşmam ge-

rek,» dedi. «Biraz ikram edip dört kâğıt yapamaz mısın?»
«Olmaz, beş kâğıt iyidir.» «Pekâlâ, bakalım oğlanlar ne diyecek.» Mesele öylece kaldı. Sonuçtan herkes memnundu. Bu işde Lee Chong'un yüzde yüz zararlı çıktığı söylenebilirse de, kendisi sorunu başka gözle görüyordu. Pencere camları kırılmadı. Herhangi bir yangın başlangıcı da olmadı. Kira olarak hiçbir şey ödenmediği halde, kiracılar ara sıra ellerine geçen paranın meteliğini Lee Chong'un dükkânından başka yerde harcamadılar. Böylece güçlü kuvvetli , eli her işe yatkın, civa gibi bir avuç delikanlı Lee'nin eli altında kaldı. Hattâ biraz daha da ileri gidildi. Şayet sarhoşun biri dükkânda mesele çıkarmağa kalkacak olsa, ya da şehrin yeni mahallelerinden bir velet sürüsü yağma niyetiyle sokağa üşüşecek olsa, Lee Chong'un bir haberiyle kiracıları her şeyi kökünden hallediveriyorlardı. Arada bir başka sıkı bağ daha kuruldu; insan iyiliğini gördüğü, çıkarı olduğu adamın mallarına el uzatmaz ya! Lee Chong'un fasulye, domates konservesi, süt, kavun, karpuzdan yana ettiği kâr, alacağı kirayı kat kat aşıyordu. O sıralarda şehrin başka mahailelerindeki mağazalarda ufak tefek hırsızlık olayları birdenbire arttıysa bununla Lee Chong'un ne ilgisi vardı.

Mack omuzdaşlarıyle eve taşınırken balık yemleri de dışarı çıkıyordu. Bu olaydan sonra buraya Sefalet Palas ve Lokantası adını kimin taktığı bilinmiyor. Boş arsada selvinin gölgesindeki borular, kazan içinde yaşarken ev eşyası, bugünkü uygarlığımızın yalnız sembolünü değil, aynı zamanda sınırlarını da teşkil eden ufak tefek

süs eşyası için bile yer yoktu. Sefalet Palas'a yerleşince omuzdaşlar burayı dayayıp döşemeye koyuldu. Bir sandalye, bir somya, derken bir koltuk ortaya çıktı. Nalburlardan biri meseleden haberi olmadığından pek nazlanmadan bir kutu kırmızı boya verdi; derken bir masa, tabure belirdi; bunlara kırmızı boya çektiler, böylece hem eşyalar yenilenmiş, hem de eski sahibiyle olan ilgisi kesilmiş oluyordu. Sefalet Palas ve Lokantası işlemeye başladı. Delikanlılar kapının önüne toplandıkları zaman uzandıkları yerden demiryolunu, arsayı, onun üstünden caddeyi ve karşı sıradaki Batı Biyoloji Lâboratuvarı'nı görebiliyorlardı.
Geceleri lâboratuvarda çalman müzik de onlara kadar geliyordu. Doc'un Lee Chong'a bira almak için gidip gelişini de seyrediyorlardı. O zaman Mack, «Doc iyi adamdır,» diyordu. «Onun için bir şeyler yapmalıyız,»

II

Kelime bir sembol; insanlar, manzaralar,

ağaçlar, bitkiler, fabrika ve Pekinua köpekleri içine alıp emen bir zevktir. O zaman eşya kelime olur; sonra yine eşyaya döner, ama fantastik bir biçimde birbiri içine geçmiş, örülmüştür. Kelime, Sardalye Sokağı'nı içine alır, yokeder, sindirdikten sonra kusup çıkarır. Sokak artık gökten yansıyan izlerin rengine, ışıl ışıl yanan bir yeşil dünyasına bürünmüştür. Lee Chong gelişigüzel bir Çinli bakkaldan başka bir şeydir. Öyle olması da gerekir a. Belki iyilikle asılıp dengelendirilmiş bir kötülük, şer; Lao Tze'nin çekiciliğiyle çevresinde dönüp duran ve hesap tahtasıyla kasanın çekim kuvvetiyle Lao Tze'den uzağa çekilen bir seyyare; bakkaliye malzemesi ve hayaletler arasında asılıp kalmış, fırıl fırıl dönen, çevrilen bir Lee Chong. Bir kutu fasulye konservesi için taş kalbli; büyükbabasının kemikleri karşısında kuzulaşan bir insan... Evet, Lee Chong büyükbabasının Cinbur-nu'ndaki mezarını kazıp sarı kemiklerini, kır saçları hâlâ üzerine yapışık duran başını bulmuştu. Kemikleri, kafatası ortada, diğerleri çevresinde olmak üzere çok muntazam bir paket yaptırmıştı. Ondan sonra dedesinin bu paket edilmiş, kutu-lanmış kemiklerini atalarının mübarek kıldığı topraklarda rahata kavuşması için batı denizlerinin arkasına yollamıştı.
Mack ile omuzdaşları da kendi dönenceleri i-çinde döner dururlardı: Monterey'in zincire vurulmuş çılgınlığının faziletleri, güzelliği, efsunu-

durlar. Ama yine de Monterey'in dünyacılığı içinde açlık ve korkunun çırpmışlarıyla bir lokma yiyecek uğruna midelerini, aşkın özlemiyle seviıe-cek ne var, ne yok mahvederler. Mack ile omuzdaşları güzellik, fazilet ve efsunun kendisidirler. Ülserli kaplanların yönettiği tıkanmış boğaların kızıştırdığı, kör çakalların çöplendiği bu dünyada Mack ile arkadaşları yemek yerler, çılgın boğaları okşar ve artakalanları ayrı bir paket yaparak getirir, Sardalye Sokağı'nın martılarını beslerler, insan ülserli mideyi, patlamış prostatı ve kör dünyayı elde etse kazancı ne olur? Tuzağa düşmüş, zehirlenmiş, kapana kısılmış insanlar, Mack ile tayfası için arkalarından hayırsız, yolunu sapıtmış, şehrin yüzkarası, hırsız, serseri, alçak diye bağırırken; onlar tuzaktan kaçınır, zehirin berisinden dolanır, kösteğin üstünden aşarlar. Bir çakala, âdi bir fareye, bir İngiliz serçesine, evsine-ğine, güveye yaşama gücü ihsan eden Tabiattaki velinimetimizin hayırsızlara, şehrin yüzkaraları-na, serserilere, Mack ile tayfasına derin bir sevgisi olmalı. Fazilet, meziyet, tembellik, şevk ve gayret. Velinimetimiz Tabiat her zaman hazır ve nazır değil mi!

III

Lee Chong'un dükkânı boş arsanın sağma düşer. (Eski paslı kazanlar, delik deşik olmuş bo-

rular, dörtköşe fıçılar, tenekeler, hasılı ıvır zıvır-ia dolu olduğu halde bu arsaya niye boş derler bilinmez.) Arsanın arkasında demiryolu hattı, hattın öte yanında da Sefalet Palas vardır. Sol hududu Dora Flood'un ciddî ve heybetli görünüşlü kerhanesine kadar uzanır. Burası insanın eşi dostu arasında bir bardak bira içebileceği temiz, dürüst, namuslu ve biraz eski usul bir eğlence yeridir. Burası yolu düşenin uğradığı ucuz cinsten derme çatma bir yer değil, tersine elli yıldır bu gibi yerlerde sermayelik, sonra «mamalık» etmiş olan Dora'nm kurduğu, işlettiği ve büyük bir beceriyle yönettiği namuslu bir kulüptür. Dora bütün bu süre içerisinde Allahvergisi inceliğinin yardımı, namusluluğu, iyilikesverliği ve realist görüşüyle kendisini aklı başında, kafası işler ve iyi kalbli insanlara sevdirmiş bir kadındı. O yüzden de kocaları aile hayatına riayet edip fazla bağlılık göstermeyen şöhret düşkünü ve bütün arzuları içlerinde kapalı kalmış evli-kızların düşmanlığını kazanmıştı.

Dora; iri yarı, koskocaman, ışıl ışıl yanan portakal kırmızısı saçlı ve nil yeşili elbiselere düşkün uzun boylu bir kadındı. Tek tarifeli, namuslu bir ev işletir; pek öyle sert içkiler satmaz; evde kaba-saba, gürültülü patırtılı konuşmalara da tahammülü yoktur. Kızlarının çoğu yaşları ve hastalıkları icabı uyuşmuş kalmış, hareket ve canlılıklarını kaybetmişlerdir. Ne var ki «Ayda üç

iş yapmazlar ama, muntazaman her gün üç öğün yemek yerler.» dediği halde Dora, hiçbir zaman onları bir köşeye atmaz. İçinde kanının kaynadığı bir sıra, Dora evine Bear Flag Lokantası adını takmıştı. Bir lokma sandviç için buraya devam eden insanların hikâyesi hâlâ ortalıkta dolaşır durur. Evde normal olarak her zaman -eskileri de sayarsanız- on iki kız bulunur; bunlardan başka bir Rum aşçı, aslında kapıcı olarak tutulmuş, ama evin bütün nazik ve tehlikeli işlerini üzerine almış olan bir adam daha vardır. Kavga çıkacak olsa bu adam bastırır, sarhoşları dışarı atar, isteri nöbetlerini dindirir, baş ağrısını tedavi eder ve bir dereceye kadar meyhanecibaşıdır. Kesikleri, sıyrıkları sarar, vaktinin çoğunu polislerle geçirir ve kızların çoğunluğu Christian Science Mezhebi'nden (1) olduğundan, pazar sabahları onlara yüksek sesle Science and Health dergisi okur. Kendisinden önce orada çalışan bekçi pek dengeli bir insan değildi; ileride anlatılacağı gibi, sonu pek kötü bitti. Ama Alfred, çevresine hâkim olmayı bilmiş, çevresindekileri kendi düzeyine yükseltmiştir. Kimin eve alınması, kimin kapı dışarı edilmesi gerektiğini çok iyi bilir. Monterey

(1) Hastalık, kötülük veya ölüm denilen şeylerin yalnız insan kafasında var olduğuna ve İsa'nın ilkeleri doğru anlaşıldığı takdirde bu gibi şeylerin zail olacağına inanan bir mezhep. (Çevirenin notu.)

halkının aile hayatını onun kadar iyi bilen yoktur.

Dora'ya gelince; oldukça nazik bir ömür sürer. Kanuna, hiç değilse sözüne aykırı bir yol tuttuğundan herkesten çok yasalara itaatli olması, öyle görünmesi gerekir. Evinde sarhoşluk, kavga âdaba aykırı hareketler olmamalıdır, yoksa kapıya kırmızı mührü takıverirler. Ayrıca gayrika-nunî hareket bakımından Dora'nm yardımsever davranması da gerekiyordur. Herkes ona çullanır. Şayet Polis Derneği yararına bir balo veriliyorsa, herkes bir dolar verirken Dora elli vermek zorundadır. Ticaret odasının bahçesi yenibaştan düzenlenirken her tüccardan beş dolar istenir ama, Dora'ya gönderilen makbuz yüzlüktür. Öteki her şeyde de durum aynıdır. Kızıl Haç, Şehir Yardım Sandığı, İzciler Birliği için toplanan yardımlarda Dora'nm utanıp arlanmadan, günahlarının karşılığı kazandığı paralar listenin başında yer alır. Ama en çok o buhran yıllarında sıkışmıştı. Her zamanki yardımlarına ek olarak Dora, Sardalye Sokağı'nı dolduran aç-biilâç çocuklar, işsiz babalar, yüzlerinden dert akan anaları görünce sağını solunu kollamaya başladı; az kalsın bu yüzden iflâs bile ediyordu. Dora'nm kızları iyi yetiştirilmiş, insanı memnun etmesini bilen cinsten şeylerdir. Bir gece önce birlikte yatmış olsa bile sokakta erkeklerle katiyen konuşup ahbaplık etmezler.

Şimdiki bekçi Alfy işe başlamadandı, Bear Flag Lokantası'nda herkesi üzen bir facia olmuştu. Eski bekçi, William adında esmer, kimsesiz bakışlı bir adamdı. Gündüzleri işinin az olduğu zamanlar kadınlar arasında oturmaktan pek sıkılırdı. Pencereden bakınca boş arsadaki boruların üstüne sıralanmış, ayaklarını diz boyu otların a-rasma sallandırmış, bir yândan güneşlenirken, bir yandan da en ilgisiz konuları büyük bir ciddilikle ve filozofça tartışan Mack ile omuzdaşlarını görürdü. Arasıra ceplerinden bir şişe «eski tenis ayakkabısı» çıkarıp şişenin ağzını yenlerine sile sile elden ele dolaştırışlarını seyrederdi. William da bunların arasına kanşabilme isteği beslemeğe başlamıştı. Bir gün arsaya giderek boruların üstüne çöktü. Konuşma birdenbire kesilmiş, herkesin üstüne düşmanca bir sessizlik çökmüştü. Baktı ki, olacak gibi değil, William bir süre sonra Bear Flag'taki yerine döndü. Pencereden konuşmanın yine eski neşesiyle canlanışını görmesi pek kötüsüne gitmişti. Kapkara, çirkin bir suratı ve somurtkanlıkla çarpık bir ağzı vardı.

Ertesi günü yine arsanın yolunu tuttu, bu sefer yanma küçük bir şişe viski de almıştı. Mack ile arkadaşları enayi olmadıklarından, viskiyi çekmeye başladılar-, bütün konuşmaları «şerefine», * haydi hayırlısı olsun» gibi sözlerden ibaret kaldı.

Bir süre sonra William yerine dönmüş, pence-

reden delikanlıları gözetliyordu. Bir ara Mack'm yüksek sesle: «Allah kahretsin!» diye söylendiğini duydu. «Huyum kurusun ama, şu pezevenklikten de hiç hoşlanmıyorum!»
Bunun doğru olmadığı açıktı ama, William'in haberi yoktu ki, Mack ile öteki oğlanlar heriften hoşlanmıyorlardı, yalnız o kadar.
Bu sözler William'm kalbini kırmış, berbat etmişti adamı. Serseriler ona kendi aralarında bir yer vermiyor, onu çok aşağılık buluyorlardı. Zaten oldum olası kendi halini beğenmeyen, için için kendini yiyen bir adamdı. Şapkasını başına koyup dışarı çıktı, ta Fenere kadar yürüyüp, kıyıya vardı. Dalgaların kıyıyı döverken çıkardığı iniltili seslerin duyulduğu küçük şirin mezarlıkta durdu. Aklından kara düşünceler geçiyordu. Onu kimse sevmiyordu. Kimse aldırış etmiyor, önem vermiyordu. Adı ne kadar bekçi olursa olsun, herkes onu pezevenk, dünyanın en âdi, en aşağılık adamı olarak tanıyordu ya! Sonra herkes gibi mutlu olmaya, rahat etmeye kendisinin de hakkı olduğunu düşündü; hem de öyle bir hakkı vardı ki. Öfkeyle geri döndü, fakat Bear Flag'a gelip merdivenleri çıkarken bütün öfkesi sönüp gitmişti. Akşam olmuş, pikap Harvest Moon şarkısını tutturmuştu. Eski hâtıraları canlandı. Ömrü boyunca eline tek bir karı geçmiş, o da sonra başkasına kaçmış, evlenip ortadan kaybolmuştu. İşte o karı bu şarkıyı pek severdi. Pikaptaki şarkı ayarını

bozmuş, içine bir kederdir doldurmuştu. İçeri girdiğinden Dora arka salonda çay içiyordu. «Nen var, hasta mısın?» diye sordu.
«Hayır,» diye kesti attı William. «Hem senin nene gerek. Hiç keyfim yok. Şeytan öldür kendini gitsin diyor.»
Dora bir zamanlar bu tip kaçıklarla bir hayli düşüp kalkmıştı. Onları yönetmenin en iyi yolu o-larak matrak geçmeyi, işi alaya vurmayı bulmuştu. «Nasıl istersen, ama etrafı velveleye verip, halıları kirleteyim deme,» diye güldü.
William'm içine kapkara, ıslak bir bulut çökmüştü. Odada bir aşağı bir yukarı dolaşarak sonunda gidip Eva Flanegan'm kapısını vurdu. Bu kızıl saçlı, her hafta günah çıkartmaya giden bir kızdı. Kalabalık bir aileden, maneviyata inanan bir insandı, ama korkunç ayyaştı. William içeri girdiği zaman tırnaklarını boyamaya çalışıyor, elindeki fırçayla orayı burayı berbat ediyordu. Daha o saatte adamakıllı olmuştu. Dora böyle körkütük çalışmasına hiç izin vermezdi. Parmaklarını ilk boğumuna kadar boyamış, öfkeli öfkeli söylenip duruyordu. Wiliam'a: «Ne var be?» diye
sordu.
«Ne olacak, kendimi öldürmeye niyetlendim.» Eva: «Günah be!» diye cıyak cıyak bağırmaya başladı. «En büyük, en kötü günah bu. Ben zaten East St. Lous'in yolunu tutturacak bir tekme yemişim... Bir de senin zırvaların eksikti. Sen de

ortalığı birbirine katda tamam olsun. Eşşolu eşşek zaten kime yararın dokunmuş ki...» William kapıyı kapayıp mutfağın yolunu tuttuğu halde o hâlâ ayaklamakta devam ediyordu. Bu kadınların elinden bıkıp usanmıştı. Rum'un yanında biraz kafasını dinleyebilirdi.
Rum, aşçı, kollarını yukarı sıvamış, önünde kocaman bir önlük, buz demiriyle çevirerekten iki büyük tavanın içinde domuz pirzolası kızartıyordu. Etler yağın içinde cızırdarken, «Vay beyim, gel bakalım. İşler ne âlemde?» diye karşıladı Willi-am'ı.
«Bilmem ki, Louis... Bazan düşünüyorum da yapılacak en iyi işin kendimi temizlemek olduğuna varıyorum!» Eliyle keser gibi boğazını gösterdi.
Rum aşçı elindeki demiri bırakarak kollarını biraz daha yukarı sıvadı. «Sana bir şey diyeyim mi, be?» dedi. «Bu işin sözünü edenin hiçbir zaman böyle bir şey yapamayacağını söylerler.» William elini uzatmış, aşçının bıraktığı sivri uçlu demiri kavramıştı. Gözlerini Rum'un kara gözlerinin içine dikti. Buradaki şüphe ve eğlence, bir süre öylece bakışırlarken yavaş yavaş karardı, yerini kaygı ve tasaya bıraktı. William da bu değişikliği farketmişti. Rum önce onun dediğini yapabileceğini, sonra da muhakkak yapılacağını anlamıştı. William da aşçının gözlerinde bu duyuyu görünce artık dönemeyeceğini, dediğini yapması

gerektiğini biliyordu. Bu, şu anda aptalca bir hareket olarak görüldüğünden üzülmeye başlamıştı. Eli havaya kalktı, sivri demir hızla kalbine daldı. Hayret, ne kadar da kolay girmişti. William, Alfred'den önceki bekçiydi.

Yeni bekçiyi herkes seviyordu. Ne zaman istese arsada Mack ile öteki oğlanlarla ahbaplık etmeye gidebiliyordu. Hattâ Sefalet Palas'ı ziyarete bile gidiyordu.

rv

Akşam üstü ortalık kararmak üzereyken Sardalye Sokağı'nda garip bir şey olurdu. Olay tam güneşin batışıyla, sokak lâmbalarının yanışı arasındaki zaman içerisinde olup biterdi. Bu ikisi arasında puslu, hafif bulanık, kısa bir an gelir geçer. Yukarı tepeden aşağı, Sefelet Palas'm yanından, tavuk gezintisi» ve demiryolunu geçip, arsayı aşarak sokağa inen bir Çinli peyda olurdu. Başında eski hasır bir şapka, sırtında mavi çadır bezinden bir ceket pantalon, ayağında birinin tabanı sökülmüş, her adım atışında kaldırımları döven ağır hantal kunduraları vardır. Elinde üstü örtülü hasır bir zembil taşıyordur. Yüzü zayıf ve esmer fitilli bir kumaş gibidir. Yaşlı gözleri beyazlarına varıncaya kadar kahverengi ve bir deliğin arkasından bakıyormuşcasma çukura gömülüdür. Alaca karanlıkta sokağı geçip, Batı Biyoloji ile Hediondo İmalâthanesi'nin arasındaki

açıklığa varır, küçük kumsalı aşarak iskeleyi tutan demir kazıklarla tuğlalar arasında kaybolurdu. Şafak sökene kadar da ortaya çıkıp kimseye görünmezdi.

Ama şafak sökerken, sokak lâmbaları söndürülüp de henüz ortalığın iyice ağarmadığı sırada o ihtiyar Çin'li, kazıkların arasından dışarı süzülürdü; sahili aşıp sokağa çıkardı. Kolundaki zembili iyice ağırlaşmış, hafiften sular sızmaya başlamıştır. Tabanı sökük ayakkabısı kaldırımları in-letiyordur. Yukarı tepeyi tırmanarak ikinci sokağa ulaşır. Yüksek tahta parmaklıklarla çevrili büyük bir kapıdan içeri girerek akşama kadar bir daha göze görünmezdi. Uykuda olanlar ayakkabısının tabanının çıkardığı sesle bir an için uyanırlardı, aynı şey yıllardır devam ettiği halde kimse kendini alıştıramamıştı bu patırdıya. Bazıları bu geçeni Allah, ihtiyarlar ölüm sanırlar; yalnız çocuklar, ihtiyar ve değişik olan her şeyi gülünç bulan hisleriyle onu garip bir Çinli olarak kabul ederlerdi. Ama içlerinde kimse ona takılmaz, herkese yaptıkları gibi arkasından bağır-maz; yanısıra taşıdığı o küçücük korku havasından ürkerlerdi.

Yalnız Andy adında, on yaşlarında Salinas'lı, güzel, sevimli ve canayakm bir oğlan, ihtiyar Çinli'nin karşısına çıkmak cesaretini gösterdi. İhtiyarı görünce kendi nefsine olan saygısını tatmin etmiş olmak için arkasından bağırması gerektiği-

ni anlamıştı. Ama ne kadar cesur olursa olsun Andy bile o küçücük korku havasını duymaktan geri kalmamıştı. Birbiri ardından birkaç akşam onu gözetleyip göreviyle korkusunu içinde epey süre güreştirdi. Bir akşam üstü kendini toparlayarak bozukdüzen bir havayla ihtiyarın peş^ne takıldı:

«Ching-Cong Chineman sitting on a rail Long came o white man an' chopped off his tail.»

İhtiyar adam durup arkasına döndü. Andy de durmuştu. Çukura kaçmış kahverengi gözler oğlanın üstüne dikilmiş, ince kaytan dudakları kıpırdanmaya başlamıştı. Bundan sonra olup bitenleri Andy de doğru dürüst hatırlıyamadığı halde, ömrü olduğu sürece unutamayacak. Gözler büyümüş, büyümüş, Çinli ortalıktan yokol-muştu. Sonra ikisi birleşip tek bir göz halini almıştı; bir kilise kapısı kadar kocaman, muazzam kahverengi bir göz. Andy bu kahverengi saydam kapıdan içeri bir göz attı; arkada kilometrelerce uzanıp, ta geride fantastik şekilli, köpek kedi başlarına, çadır ve mantarlara benziyen dağlarla ka-vuşuk tenha bir kız görünüyordu. Yer ince bir çayır tabakasıyla kaplı, şurada burada küçük toprak yığıntılarının üstünde küçük tarla farelerini andırır hayvanlar oturuyordu. Ve bu yalnızlık, buz gibi yakan ıssızlığın görünüşü Andy'yi ürpertti; dünyada kendisinden başka kimse kalma-

mış gibi bir duyu çökmüştü içine. Bu manzaraya daha fazla bakmamak için gözlerini kapadı. Tekrar açtığı zaman kendini yeniden Sardalye Soka-ğı'nda bulmuştu. İhtiyar Çinli sökük tabanıyla kaldırımları döve döve Batı Biyoloji ile Hedionda fabrikasının arkasındaki boşlukta kaybolmuş ü-zereydi. Bu işi yapıp, ihtiyara takılan tek çocuk Andy oldu, o da bunu bir daha tekrarlamadı.

V

Batı Biyoloji Lâboratuvarı, sokağın öte yanındaki boş arsanın tam karşısına düşerdi. Lee Chong'un bakkal dükkânı çaprazlama sağma, Dora'nın Bear Flag Lokantası da soluna düşüyordu. Batı Biyoloji birtakım garip ve güzel şeylerle uğraşır. Çok hoş deniz hayvanları, sünger, deniz yıldızı, deniz lâlesi, çift kapaklılar, istridyeler, sülükler, deniz minareleri, çıplak galsamalılar, tek-tıbranşlar; dikenli, topuzlu, iğneli deniz

kestaneleri, boy boy yengeçler, denizaltılan, karidesler, gölgesi bile olmayacak kadar saydam, hayal misali karidesler, kısacası akla gelen bin türlü deniz Jıayvanları satar; lâboratuvar, böcekler akrepler, sümüklüböcekler, çıngıraklı yılanlar, fareler, ba-larıları ve kertenkelelerle tıklım tıklım doludur. Bunların hepsi satılıktır. Ayrıca kimi tam, kimi ince ince dilinip camların arasına konmuş ceninler vardır. Okullar için damarlarındaki kanı akı-

tıp, yerine dolaşımı daha kolay izlemeyi mümkün kılacak şekilde sarı ve mavi renkli sular şırınga edilmiş köpekbalıkları da bulunur. Aynı şekilde hazırlanmış fareler, kurbağalar da vardır. Kısaca Batı Lâboratuvarı'na bir şey ısmarlayacak olursanız, eninde sonunda elinize teslim ederler.

Yüzü sokağa bakan basıkça bir binadır. Alt katı tavana kadar kavanoz kavanoz hayvanlar dizili rafların doldurduğu depodur. Bu katta bir de delikli taş ile enjeksiyon ve tahnit işi için gerekli ilâçlar durur. Arka avluya geçince denizin üstünde kazıklar üstüne kurulmuş sağlam bir baraka görülür. Burada köpekbalıkları, kedi balıkları, ahtapot gibi daha büyük boy hayvanlar için ayrı ayrı beton havuzcuklar vardır. Binanın ön yanında yukarı çıkan merdivenin sonundaki kapı üzerinde yığınlarla açılmamış mektup zarflarının durduğu bir yazı masası, dosya dolapları ve kapısı ardına kadar dayalı bir kasanın bulunduğu yazıhaneye açılır. Kasa bir kere kazara kapanı-vermişti; kimse de formülünü bilmiyordu. İçeride bir kutu ağzı açılmış, sardalye ve bir parça rok-for peyniri kalmıştı. Kasanın alındığı fabrikadan nasıl açılacağının tarifi gelene kadar içeride bir şeyler olup bitiyordu. İşte o zaman Doc, bir bankadan nasıl öc alacağının usulünü bulmuştu. «Bir kasa kiralarsın,» diyordu, «içine bir alabalık koyup, altı ay bir daha semtine uğramazsın.» Kasadaki bu dert halledildikten sonra bir daha içeri

yiyecek koymak kesinlikle yasak edildi. Evrak dolabı da pekâlâ aynı görevi görebilir. Yazıhanenin arkasında bir sürü canlı hayvanın durduğu akvaryumun, mikroskopların ilâç ve lâboratuvar sandıklarının, küçük metroların, kimyevi maddelerin ve iş masalarının bulunduğu kısım vardı. Buradan türlü kokular yükselir; formalin, kurumuş deniz yıldızları, deniz suyu, mentol, karbonik, asetik kokuları; sarı paket kâğıdının, saman, kınnap, kloroform, eter, motorlardan yükselen ozon kokusu; iyi cins çeliğin ve tasfiye edilmiş yağın kokuları; muz yağı, lâstik boru, kuruyan yün çoraplar, ayakkabı kokusu; çıngıraklı yılanların insanın burnunun direğini kıran kokusu ve bir nevî koku veren o küflü fare kokusu gelir. Arka kapıdan da sular çekildiği zaman bir istiridye ve deniz kokusu; yükseldiğinde de ufak su serpintile-riyle tuz kokusu hücum eder.

Yazıhanenin sol tarafı kütüphaneye açılır. Duvarlar tavana kadar kitap raflariyle kaplıdır. Risale ve özel baskıların doldurduğu sandıklar, cins cins kitaplar, sözlükler, ansiklopediler, şiir kitapları, piyesler vardır. Duyarın dibinde, yanında yüzlerce plâk yığılı bir gramofon durur. Pencerenin önünde, kırmızı ağaçtan yapılma bir karyola yerleştirilmiştir. Duvarlarda da kitap dolaplarının üstünde, göz hizasında, isterseniz başınızı

kaldırmadan seyredebileceğiniz bir yerde Daumi-ers, Graham, Titian, Leorno, Picasso, Dali ve George Grosz'dan yapılma reprodüksiyonlar asılmıştır. Bu küçük odanın diğer eşyaları bir iki sandalye ve kanapeden ibarettir. Bir seferinde burada tam kırk kişi bir arada toplanmıştı.

Kütüphane, müzik odası, ya da ne derseniz deyin, bu odanın arkasında daracık bir gaz sobası, su ısıtacağı ve delikli taşıyla mutfak vardır. Yiyeceklerin çoğu yazıhanedeki evrak dolabında korunduğu halde, tabak, çanak, tencere ve yaş sebze cinsinden şeyler buradaki camlı bir dolapta saklanır. Bunda öyle bir kapris, özel bir amaç yoktur, öyle gelmiş öyle oluvermiştir. Tavandan aşağı birkaç kangal sucuk, salam sarkar. Mutfağın bitişiğinde de tuvalet ve banyo odası vardır. Aptes-hane; akıllı, fiyakalı bir konuk bir parça jikletle yapıştırıp tamir edene kadar sızmış durmuştu.

Doc, Batı Biyoloji Lâboratuvarı'nm hem sahibi, hem de yöneticisidir. Ufak tefek görünür, ama aslında, hele öfkesi kalkınca pek sert hareket edebilen, adaleleri demir gibi güçlü kuvvetli bir adamdır. Sakalını da uzatmıştır; bu haliyle yarı İsa, yarı satir yüzlü, elinden yüzünden nur akan bir hali vardır. Başı dertteki kızlara yardım edip onları yeni dertlere soktuğu söylenir. Doc'un bir beyin cerrahı gibi becerikli elleri, gayet soğukkanlı olabilen bir kafası vardır. Doc sokakta giderken bir köpek görecek olsa, şapkasını

çıkarıp selâm verir; köpek de başını kaldırıp gülümser. Gerektiği zaman her şeyi kılı kıpırdamadan öldürebilir, ema zevk için kimsenin kılma bile dokunmaktan çekinir. Yalnız büyük bir korkusu vardır; başını ıslatmaktan müthiş ürker, bu yüzden yaz kış, başından bir yağmur şapkası eksik olmaz. Göğsüne kadar göle girerken hiç tmmaz da, kafasına bir damla yağmur düşse deli olur. Aradan geçen yıllar içinde Doc, kendi bile farkında olmadan Sardalye Sokağı'na öylesine kaynayıp karışmıştır ki, mahallenin bir felsefe, bilim ve sanat kaynağı haline gelmişti. Dora'nm kızları yayla türküleri ve Gregorian müziğini ilk defa onun lâboratuvarmda duydular. Li Po, İngilizce okurken, Lee Chong onu orada dinledi. Boyacı Henri, Ölüler Kitabı'nı ilk defa Doc'tan öğrendi ve malzemesini değiştirdi. Henri, eski] er, pas tozu, tutkal ve tavuk tüyleriyle resim yapardı. Bu olaydan sonra tamamen fındık ve ceviz kabukları kullanarak dört yeni eser meydana getirdi. Doc, her türlü deli saçmasını dinleyip, onu sizin hesabınıza dişe dokunur bir kalıba dökerdi. Düşüncesinin sınırları sonsuz, sempatisi alabildiğine dümdüzdü. Çocuklarla sohbet eder, onların anlıyabileceği derecede derin konular üzerinde konuşurdu. Heyecan dolu bir hârikalar âleminde yaşıyordu. Bir tavşan kadar nefsanî hislerle dolu, ama sapma kadar da uysaldı. Kendisini tanıyan herkes, şu veya Bu şekilde ona borçluydu. Onu ha-

tırlayan herkes, hemen ardından: "Ben de şu Doc için bir şeyler yapmalıyım"ı yapıştırırdı.

VI

Doc, Peninsula Burnu'nda, Great Tide Pool'da, deniz hayvanları topluyordu. Burası, efsanevi bir yerdir: Sular yükselince ileriki kayalıklardan şamandıralardan yuvarlanıp gelen dalgaların çı-kmtısıyla hâsıl olan köpüklerle kaynaşan bir havuz gibidir. Ama sular gitti mi, bu küçük su dünyası sessiz, sakin bir güzelliğe bürünür. Su dupduru olmuştur; dibi oraya buraya koşan, birbirleriyle cebelleşen, bir lokma yiyecek peşinde koşan, çiftleşen hayvanlarla gıvıl gıvıl bir masal âlemidir. Yengeçler, pavuryalar hafif hafif oynaşan yosunların birinden ötekine koşarlar. Deniz yıldızları midye benzeri hayvanların üstüne çöküp küçük iğnelerinin milyonlarcasmı birden daldırırlar, sonra yavaş yavaş kalkarak, inanılmaz bir güçle iyice yapışıp kaynadıkları avlarını da tutunduğu kayanın üstünden koparıp birlikte götürürler. Kabuklarını hallettikten sonra içini iyice soğutup emerler. Üstleri benek benek turunçlaş-mış, kırmalı çıplak galsamalılar, eteklerini yelpazelendiren İspanyol dansözleri gibi oynaşaraktan kayaların üstünden süzülür gibi kayı kayıverir-ler. Kara kara yılanbalıkları kaya yarıklarından başlarını çıkarmış, av bekleşir. Karidesler, ısta-

kozlar kıskaçlarını çarparaktan tüfek tetiğinin düşüşünü andırır gürültüler çıkarır. Bu şirin, ca-nayakm dünya yukarıda billûrlaşmıştır. Küçük deniz minareleri, dipteki kumda ürkek çocuklar gibi oynaşır. Bazan biri, kendisininkinden daha iyi, içinde oturduğundan daha hoşuna giden başka bir kabuk bulur, süzülüp çıkar; yumuşak vücudu bir an düşmanlara karşı ortada kalır, sonra yeni kabuğunun içine dalıverir. Derken koyun ağzını örten kayalara bir dalga çarpar; billur dünya bir an çalkalanır, köpük köpük olur suyun üstü, Sonra her şey yeniden düzelir, berrak, sakin, öl-düresi olur. Şurada bir yengeç kardeşinin bacağını koparır. Deniz lâleleri yumuşak, ışıl ışıl bir çiçek gibi açılır, yorgun, yolunu şaşırmış hayvanların önünde davetkâr bir kırıtışla oynaşır; ama küçük, gafil bir yengeç, ya da küçük bir met hayvancığı bu yeşil ve eflâtun daveti kabul edip de içeri girmeye görsün; yaprakları hemen içine kıvrılır, batıcı hücreler binlerce küçük uyuşturucu iğneleriyle kısmetinin gövdesine dalmıştır. Zavallı hayvan, çok geçmeden yorgun düşer, tatlı bir uyuşukluk içindeyken sindirim organlarından çıkan asitler yavaş yavaş eritip yokederler onu.
Derken sürüngen canavar ahtapotlar ininden dışarı süzülür; yavaş yavaş kara bir gölge gibi hissettirmeden bir tutam yeşil ot veya bir kaya parçası örneği, biraz sonra çürüyen bir topak et olup, o keçi gözleriyle soğuk soğuk çevreyi süzer.

Bir köşede yemlenmekte olan yengeci görünce siner, ona doğru uzanır, yaklaştıkça vantuz kolları, sarı gözleri, gövdesi hırsından alev alev olmuştur. Sonra kolu birden avına saldırır, bir kedi deh-şetiyle yapışıverir. Yengecin etrafına dolanmış, siyahımsı bir su koyvermeye başlamıştır. Canavarla avı böyle mücadele ederlerken, her şey o kara bulutun arkasında kaybolmuştur. Suyun dışında kalan kayalarda midyeler, istridyeler kapalı kabuklarının ardında kaynarlarken, pedali-distler kabının içinde kuruyuverir. Kayaların üstü buldukları her şeyi didikleyen karasineklerle bulutlanmıştır. Yosunlardan yükselen keskin

iyot kokusu, kalkerleşen gövdelerin kireş kokusu, üreyip çoğalan âlemin kokusiyle doludur hava. Kayaların üstünde deniz yıldızları yapraklarının arasında tohum ve yumurta saklamaktadırlar. Hava; hayat, bereket, çürüme, hazım, doğum, ölüm, perişanlık kokusiyle yüklüdür. Koyun dışında; i-ceri girebilmek için suların yükselmesinden medet uman okyanus kayalardan bu yana tuzlu serpintiler fırlatır. Ve resiflerin üstündeki şamandıra üzgün ve sabırlı bir boğa gibi inilder durur. Doc ile Hazel, koyda birlikte çalışıyorlardı. Hazel, Mack ve öteki oğlanlarla birlikte Sefalet Palas'ta oturuyordu. Bu delikanlıya Hazel adının konuşu da sonradan bütün ömrünün geçişi gibi rastgele olmuştu. Dertli anası sekiz sene içinde tam yedi çocuk doğurup ortaya getirmişti. Hazel

sekizinci oluyordu. Doğduğu zaman anası, çocuğunun kız mı, oğlan mı olduğunu karıştırmış, şaşırmıştı. Yedi çocukla babalarına bakmak, onları yedirip içirmek kadıncağızı yormuş, bitirmişti. Kocası şezlonga uzanmış, ağzıyla her türlü yardımı esirgemeyip, onun hesabına düşünüp eleştirmeyi de ihmal etmezken, kadın; kâğıt çiçekler yapmak, mantar yetiştirmek, kürkü ve eti için tavşan beslemeye varıncaya kadar, para getirecek her türlü işe girip çıkmıştı. Hayat sigortası yaptırmış olmakla adı çıkmış bir büyük halası vardı. Sekizinci çocuğuna işte onun adını verdi. Sonradan çocuğun erkek olduğu aklına gelmedi değil, ne var ki, o bunu farkedene kadar dili isme iyice alışmış olduğundan, değiştirmek zahmetine katlanmadı. Hazel büyüdü, dört yıl ilkokulda, dört yıl ıslahhanede okudu, ama ikisinde de bir şey öğrenemedi. Islahhanelerde kötülük ve suçtan başka bir şey öğretilmediği söylenirse de, Hazel bunlara da dikkat etmedi. Islahhaneden çıktığı zaman, bölme ve çarpmadan nasıl sıfır ise, kötülük öğrenme yönünden de o derecede masum ve bilgisizdi. Hazel, sohbet dinlemeye bayılırdı; ama kelimelerden ziyade sohbetin genel ahengine tutkundur. Arasıra sorular sorduğu da olur, ama maksadı bir karşılık almak değil, sırf konuşmanın devamını sağlamaktır. Yirmi altı yaşında, sim siyah saçlı, güçlü kuvvetli, sadık, hoş ve iyi niyetli bir oğlandır. Sık sık Doc ile birlikte böyle ava

çıkar; kendinden istenileni iyi kavradıktan sonra gayet iyi çalışır. Parmakları bir ahtapotunkiler kadar sağlam tutar. Ayağı bastığı yerde emin olduğu gibi bu gibi işlere de bayılır.

Doc başına yağmur şapkasını, ayaklarına da lâstik çizmelerini giymişti. Hazel ise ayağında mavi çini ve bir çift eski tenis ayakkabısı olduğu halde çalışıyordu. Deniz yıldızı topluyorlar di. Doc, üç yüzlük bir sipariş almıştı. Hazel dipten morumsu renkte bir deniz yıldızı söküp hemen ağzına kadar dolu olan torbasına attı.

«Bununla ne yaparlar acaba?» diye sordu.

«Neyle?» diye sordu Doc.

«Bu deniz yıldızlarıyla. Sen satmıyor musun bunları? Fıçı fıçı gönderiyorsun ya. Bunu alan adam ne yapar dersin? Mübarek yenmez de.»

Doc büyük bir sabır ve ciddiyetle açıklamaya girişti. «Üzerinde deneme yapar, incelerler,» dedi. Hazel'in bu sorusuna hiç olmazsa on defa cevap vermişti. Ama Doc'un da vazgeçemediği bir âdeti vardı. Biri soru soracak olsa onun cevabını öğrenmek istediğini sanardı. Ne yapsın, öyle yaratılmıştı. Kendisi öyleydi, gerçekten bir şey öğrenmek istediği zaman sual sorardı da, herkesi de kendi gibi sanırdı. Hiçbir şey öğrenmek niyetinde olmadan soru soran kafaların var olabileceğini aklı almazdı ki. Ama sırf konuşan birini dinlemiş olmak için Hazel, bir sorudan başka bir sual çı-

karma konusunda kendine göre bir sistem kurmuştu. Karşısındakinin susmasına fırsat vermez, konuşma böylece uzar giderdi.

«Deneme yaparlar, incelerler de ne bulur-lar?-> diye devam etti. «Olup olacağı bir lokma denizyıldızı bunun. Şu denizin dibinde milyonlarca vardır. İstiyorlarsa binlercesini toplayabilirim ben.»

«Bunlar çok ilginç, yaradılışları karışıkça hayvanlardır. Hem de topladıklarımız Middle West'-teki Üniversiteye gidiyor.»

«Orada hiç denizyıldızı yok mu?»

«Orada deniz yoktur ki...»

«Ha, desene.» Hazel bunun içinden yeni bir soru çıkaracak bir ipucu aramaya başladı. Sözün böyle bıçakla kesilir gibi orta yerde kalmasından hoşlanmazdı. Bu iş kolay olmadı. O bir sual ararken, Doc ona bir soru

sordu. Hazel bu işe fena tutulurdu; insanın aklını fikrini vereceği cevaba yor ması gerekirdi. Hazel'in böyle bir şeyi yapması bir müzede tek başına dolaşmak gibi bir şeydi. Bir türlü tasnif edilmemiş mallarla doludur Hazel'in aklı. Hiçbir şeyi unutmazdı, ama hiçbir zaman da bunları bir sıraya koymak, derleyip toparlamak zahmetine katlanmazdı. Her şey orada bir balıkçı kayığın dibine yığılan balıkçılık takımları gibi birbirine karışmış durumdadır. Kancalar, kurşunlar, olta ipleri, ağlar karman çorman haldedir.

Doc: «Sizin Palas'ta işler ne âlemde?» diye sordu.
Hazel aklını toparlamak ister gibi parmaklarını simsiyah saçlarının arasına daldırdı. «Hiç kötü değil,» diye söylendi. «Gay da yanımıza taşınacağa benziyor. Karısı fena halde hırpalıyormuş oğlanı. Uyanıkken pek taktığı yok ama, son zamanlarda uyumasını bekliyor, uykudayken bastı-rıyormuş. Bu fena dokunuyor oğlana. Uyanıp karıyı bir temiz yoluna koyuyormuş ama, uyanmca-ya kadar da.. Rahatı huzuru kaçtığı için bizim yanımıza geliyor.»
«Bu da yeni çıktı desene. Eskiden yalan söyler, kocasını hapse attırırdı.»
«Yaa, ne demezsin. Ama o Salinas'ta yeni hapishaneyi yapmazlardan önceydi. Otuz gün vermişlerdi de, oğlan tamamlanıncaya kadar akla karayı seçmişti. Şimdiki hapishane de hapishane hani. Radyosu var, oh keka. bir yatak. Şerif dersen iyi, babacan bir adam. Gay oraya girince canı dışarı çıkmak istemiyor. Karı da bunun hoşuna gittiğini bildiğinden, artık bu numaradan vazgeçti. Adama eza etmek için uykuda bastırmaya başlamış. Gay'm söylediğine göre, bu adamın sinirlerini mahvediyormuş. Hem sen de benim kadar bilirsin ki, oğlan dayak atmaktan zerre kadar hoşlanmaz. Ama kendi kendine olan saygısının hatırı için arasıra karısını okşamak zorunluğunda kalı-

yor. Bundan da bıkmış. Galiba bundan böyle bizimle oturacak.»
Doc doğruldu. Dalgalar yavaştan koyun ağzını örten kayaları aşmaya başlamıştı. Sular yükseliyor, kayaların yarıklarından küçük seller akıyordu. Canlı şamandıradan bu yana hafiften bir rüzgâr çıkmış, burnundan soluyan ayı balıkları belirmişti.
Doc, şapkasını arkaya itti: «Yeter derecede topladık bugün,» dedi. Sonra: «Bak, Hazel,» diye devam etti, «torbanın dibinde altı yedi tane küçük abalon var. Yolda çevirirlerse onların bana ait olduğunu söyliyeceksin, biliyorum. Benim ruhsatiyem var diye.»
«Şey, bilmem ki. Hay Allah lâyığını versin!»
Doc iyilikle: «Bak,» diye devam etti, «günün birinde gerçekten bir abalon siparişi alacak olsam, kolcular bu iznimi suistimal ettiğime inanacak. Belki de onları yediğimi sanacaklar.»
«Hay lanet olası!»
«Bu da alkolün kontrolü gibidir. Pek vesveselidirler. Benim aldığım alkolü içtiğimi sanırlar, herkes de öyle düşünür a»
«İyi ama, gerçekten içmiyor musun?»
«Hepsini değil a. İçine koydukları nesne zehir zemberek ediyor mübareği. Onu yeniden düzene koymak için imbiklemek de dünya kadar iş.»
«Hadi canım sen de, hiç de öyle berbat bir şey değil. Nesi varmış sanki. Mack'la beraber ge-

çen gün şöyle bir tadına bakıverdik. Ha, nedir Allah aşkına o içindeki?»
Doc karşılık vermeye hazırlanıyordu ki, Ha-zel'in yeniden eski numarasına başladığını farket-ti. «Haydi artık yola düzülelim,» dedi. Denizyıldızı dolu torbasını omuzlamıştı. Hazel'in torbasının dibindeki abalonlan çoktan unutmuş gitmişti.
Hazel de ardına düştü; yavaş yavaş kaygan yokuşu tırmanmaya başladılar. Önlerinden yengeçler pavuryalar kaçışıyordu. Hazel şu abalon sorununun üstüne bir kapak örtmek gerektiğini duyuyordu.
«Şu ressam olacak herif, geçenlerde bizim Pa-las'a geldi,» diye söze başladı.
«Eee, sonra?»
«Sonrası yok. Tavuk tüyüyle hepimizin birer resmini yaptı. Dediğine bakılırsa bir dahaki sefere de ceviz kabuklariyle yapacakmış. Artık yolunu mu dediydi ne, bir şeyini değiştirmiş.»

«Hâlâ kayık yapıyor mu?»
«Yapıyor ya. Her şeyi yenibaştan değiştirecekmiş. Yepyeni bir tekne olacakmış. Yaptıklarını dağıtacak, yenibaştan kuracakmış. Doc be, o herifin aklıyla arası nasıl?»
Doc, omuzundaki torbayı yere indirerek, biraz soluk almak için durdu. «Aklıyla arası mı, pek iyi değil galiba. Bizimki de pek iyi değil ama, o-nun ki, başka yönden bozuk.»
Hazel'in aklına böyle bir şey hiç gelmemişti.

Kendini hep tertemiz, süzme bir kristal olarak görmüştü. Doc'un bu son sözü biraz dokunmuştu. «İyi ama o kaçık,» diye itiraz etti. «Benim bildiğim yedi senedir o tekneyi yapmakla uğraşır. Bitti derken her şeyi bozup dağıtır, yenibaştan başlar. Bu akıllı adamın işi değil ki be, basbayağı hıyarlık. Yedi yıl bir kayıkla uğraşılır mı!»
Doc yere oturmuş, lâstik çizmelerini çıkarıyordu. Yavaşça: «Senin aklın almaz onu,» dedi. «Henri kayığa bayılır ama denizdeyken de korkar,»
«Denizden korkan adam kayığı me yapacak öyleyse?»
«Herif kayık sevdalısı... Düşünelim ki, kayığı yapıp bitirdi. Bu sefer halk ne diye denize indirmediğini soracak. Denize de indirdi diyelim, içine binip dolaşmak gerek. Ama sudan hoşlanmıyor. Anlıyorsun ya, denize indirmek zahmetinden kurtulmak için tekneyi bitirmeyecek.»
Hazel bu düşünüş şeklini bir noktaya kadar izlemiş ama gerisini hallolunmadan bırakmıştı. Hem yalnız bırakmakla kalmamış, konuyu değiştirecek bir çıkar yol da aramıştı. Körü körüne; «Ben dediğimi bilirim,» diye kesip attı. «Bu herif hıyarın tâ kendisi.»
Buz otlarının çiçek açtığı kara toprakta dokununca pis pis kokan yüzlerce kara böcek kay-naşıyordur. Birçokları kuyruklarını havaya dikmiştir. Hazel, «Şunlara bak, hepsi de kokar cins-

ten,» diye söylendi. Böceklerin orada bulunmasına minnettar bir hali vardı.
«Evet, ilginç hayvanlar.»
«Niye böyle kıçlarını havaya dikmişler hep?»
Doc yün çoraplarını kıvırıp çizmelerinin içine yerleştirmişti. Sonra cebinden bir çift kuru çorapla, ince altlı mokasenlerini çıkardı. «Bilmem ki,» diye söylendi- «Geçenlerde bir süre incelemiştim. Öteki böceklerden hiç farkları yok, gelişi güzel şeyler. Bir âdetleri var; kuyruklarını yukarı dikiyorlar. Kitapların hiçbirinde kuyruklarını niye havaya kaldırdıklarına dair bir kayıt olmadığı gibi, konuya ilişilmiyor bile.»
Hazel ıslak keten ayakabılarınm ucuyla böceklerden birini sırtüstü çevirdi; pırıl pırıl yanan böcek, bacaklarını sallayıp debelenerekten düzelmeye çalışıyordu.
«Peki sen bu işe ne diyorsun?»
«Dua ediyorlar galiba,» diye karşılık verdi. Doc.
«Ne!» Hazel şaşırıvermişti.
Doc: «İşin asıl şaşılacak tarafı,» diye devam etti. «Kuyruklarını havaya kaldırmaları değil, bizim bu işi garip bulmamızdır. Bir şeyde yalnız kendimizi ölçü olarak kullanıyoruz. Eğer biz de bunun kadar açıklanamaz ve garip bir hareket yapsaydık, muhtemel ki, dua ediyor olurduk. O-nun gibi belki onlar da dua ediyordur.»
di.»

'Cehennem olup gidelim buradan beyim, hay-
VII
Sefalet Palas öyle birdenbire ortaya gelmedi. Aslına bakarsanız Mack, Hazel, Eddie, Hughie ve Jones oraya taşındığı zaman buraya; kendilerini yağmur ve rüzgârdan koruyacak, her yer kapandıktan sonra sığınacak bir dam altından, yahut başka yerde yüz bulamayıp, hoş karşılanmadıkları zaman gelinecek bir yerden başka gözle bakmıyorlardı. O zamanlar Palas zaten upuzun, tamtakır bir yerdi. İki küçük pencereden ışık alır; duvarları badanasız ve her yer buram buram balık kokardı. Pek gözleri tutmamış, sevememişler-di bu yeri. Ama Mack; bilhassa böyle yağmacı bir kopuklar alayına çeki-düzen verecek bir girişime ihtiyaç olduğunu hissediyordu.
Ellerine gerçek tüfekler, toplar, tanklar verilmeyen acemi erat yetiştirilene kadar, elleri alışsın diye bu tahribedici silâhları takliden yapma tüfekler, uydurma kamyonlar kullanır, iyice pişip elleri yatana kadar tekerlekler üzerine konmuş ağaç kütükleriyle talim ederler.

Mack, bir tebeşir parçasıyla yere herbiri yedi ayak boyunda, dört ayak genişliğinde beş dikdörtgen çizmişti. Sonra her dikdörtgenin içine bir ad yazdı. Bunlar, herkesin yatak yeriydi. Herkes malı

mülkiyeti üzerinde mutlak hakka sahiboluyordu. Herhangi bir tecavüz olayında bu uğurda istediği gibi kavga edebilirdi. Odanın geri kalan kısmı herkesin ortak malıydı. Bütün bunlar Mack ile tayfasının yerde oturduğu, ikibüklüm kâğıt oynadığı, sonra da sert tahtaların üstünde kıvrılıp yattığı ilk günlerdeydi. Bir gün kazara hava bozuluver-meseydi hep de böyle yaşayıp gideceklerdi belki. Bununla birlikte şöyle böyle bir ay kadar sürüp giden beklenilmeyen yağmurlar, her şeyi birden değiştiriverdi. Eve hapsolununca, delikanlılar yerde uzanıp yatmaktan bıktılar. Gözleri de çıplak, biçimsiz tahta duvarlardan rahatsız olmaya başlamıştı. Kendilerini barındıran evin değeri nazarlarında artmıştı. Suratı asık bir evsahibinin kapıdan içeri girişinin görünmeyişi de evin çekiciliğini bir kat daha arttırıyordu. Zira, Lee Chongun bir def acık olsun yanlarına geldiği görülmemişti. Derken bir gün öğleden sonra Hughie koltuğunun altında bez kısmı yırtılmış bir seyyar asker kar-yolasıyla çıkageldi. Oturdu, bir iki saat uğraşarak olta ipleriyle yatağını tamir etti. O gece ötekiler kendilerine ayrılmış yerde, döşemenin üstünde kıvrılmış yatarken Hughie'nin efendice karyolasına uzanışını seyrettiler; büyük bir rahatlıkla iç çekişlerini dinlediler; hem herkesten evvel uyumuş, horlamaya başlamıştı.

Ertesi gün Mack yokuşu çıkarken, bir hurda yığını arasında bulduğu paslı bir somya altında

soluyordu. İşte o zaman tembelliğin sihri bozulu-verdi. Çocuklar Sefalet Palas'ı güzelleştirme yolunda birbirleriyle yarışa başladılar; aradan bir ay geçmeden deyim yerindeyse, her taraf tıklım tıklım eşya dolmuştu. Yere eski halılar serilmiş, oturacak yerleri kiminde sağlam, kiminde patlak sandalyeler dizilmişti. Mack'm kıpkırmızı boyanmış bir hasır şezlongu vardı. Masalar, kadranı, makinası olmayan nuhunebiden kalma saatler gelmişti. Duvarlar, odayı daha aydınlatıp, ferahlandıran beyaza badanalanmıştı. Yavaş yavaş resimler de belirmeye başladı. Koka-kola şişelerini tutan düşsel sarışınların süslediği takvimler bulundu. Henri de tavuk tüyü devrinden kalma bir iki tablo hediye etti. Bir köşeye bir tutam yaldıza batırılmış cattail konmuş, nuhunebiden kalma saatin iki yanma tavus kuşu tüyleri mıhlan-mıştı.

Bir soba edinmeleri epey sürdü. Sonunda, aradıkları gibisini buldukları zaman; ön tarafı nikel kaplanmış bir lâle bahçesi, çiçeklerle süslü sıcacık fırınları olan gümüşî nakışlı bu koca alâmeti elde etmek pek kolay olmadı. Aşırıp götürmek için biraz fazla büyüktü; sahibi de Mack'm hemen oracıkta uydurup, himayesine aldığı sekiz çocuklu hasta dula yardıma niyetli görünmüyordu. Herif bir buçuk dolar diye dayatmış, üç gün
F;4

içinde güç belâ seksen sente razı olmuştu. Delikanlılar seksen sente razı olunca adama bir borç senedi verdiler. Belki adam hâlâ saklıyordur onu ya, o da ayrı mesele. Bu alım-satım Sea Side'de o-luyordu. Soba da en aşağı 150 kilo çekiyordu. Mack ile Hughie on gün nakliye olanakları aradılar; sonunda bu işi kendileri yapmaktan başka bir yol bulamadılar. Sardalye Sokağı'na kadar aradaki beş millik uzaklığı aşmak üç gün sürdü. Bu arada geceleri sobanın yanında geçiriyorlardı. Ama sonunda Sefalet Palas'tan içeri sokup da bir köşeye yerleştirince evin şerefi, aile ocağı ve merkezi oluverdi. Nikel kaplaması, kabartma çiçekleri ışıl ışıl yanıyordu. Palas'm altın dişi gibi bir şey olmuştu. Bir yandı mı koca odayı sıcacık edi-veriyordu. Fırını mükemmeldi ve siyah kapaklan üzerinde yumurta bile pişirebiliyorlardı.

Büyük mutfak sobasının gelişi gururlarını a yaklandırdi; gururun verdiği duygularla evlerine daha çok bağlanıp, benimsediler. Eddie, kapının önüne kahkaha çiçekleri dikti; Hazel beş galonluk tenekelere dikilmiş, oldukça nadir cinsten küpe çiçekleri edindi; kapının iki yanma dizince, giriş biraz daralmış olmakla birlikte daha resmî, ciddî bir hal aldı. Mack ile tayfası pek hoşlandıkları evlerini arasıra temizliyorlardı da. İçlerinden yersiz yurtsuzları, gidecek evleri olmayanları küçümsüyor ve gururlarını okşamak için zaman zaman bir iki günlüğüne misafir davet ediyorlardı.

Eddie, La Ida'da barmen yamağı olarak çalışıyordu. Asıl barmen Whittey, elinden geldiği kadar sık sık hastalandığı zaman, onun yerini alıyordu. Eddie'nin işe başlayınca her seferinde ortadan bir şişe kaybolduğu

için sık sık çağırmıyorlardı onu. Ama Whittey kendi, yerine Eddie'nin çalışmasını isterdi, zira işini elinden almaya kalkmayacak tek insanın o olduğundan emindi, bu fikrinde haklıydı da. Böyle konularda herkes Eddie'ye son derece güvenebilirdi. Eddie'nin fazla içki yürütmesine gerek yoktu. Tezgâhın altına ağzına bir huni yerleştirdiği bir şişe koyardı. Kadehleri yıkamadan evvel, içinde kalanı da huniden aşağı boşaltırdı. La Ida'da bir münakaşa baş-gösterir, yahut millet coşup şarkıya başlıyacak olursa veya vakit ilerleyip de dostluklar mantıkî sonuçlarına ulaşınca, Edciie yarısı boşalmış, hepsi içilmemiş kadehleri bile huniden aşağı boca edi-verirdi. Sefalet Palas'a getirdiği şişe her zaman ilginç, bazen pek hayret verici olurdu. Hemen her zaman bira, burbon, viski, şarap, rom ve cin bulunurdu; ama arasıra zevki eskimiş bir müşteri şöyle keskin bir içki, anasonlu rakı, yahut kuroço ısmarlayıverirdi. Şişedeki karışıma asıl tadı, kokuyu veren işte bu sonunculardı. İşini bitirip evin yolunu tutmadan önce şişeye bir iki kadeh an-gustro katmak da Eddie'nin âdetiydi. İşlerin iyi gittiği bir gece, bir galonluk şişenin dörtte üçünü doldurmak işten bile değildi. Bu şekilde kimsenin
m

zarara uğramadığını görmek Eddie'ye manevî bir huzur veriyordu. Eğer insan sarhoş olmaya niyet etmişse bütün bir kadehle olduğu kadar, yarım kadehle de pekâlâ oluverirdi.
Sefalet Palasın sakinleri arasında en tutarlı adam Eddie'ydi. Ötekiler evin temizlenmesinde falan onu yardıma bile zorlamazlardı, hattâ bir seferinde Hazel, Eddie'nin dört çift çorabını birden yıkamıştı.
Hazel'in Doc ile birlikte Great Tide Pool'da deniz hayvanları toplamaya gittiği gün öğleden sonra oğlanlar Palas'ta uzanmış, Eddie'nin son getirdiği şişeyle ağızlarını ıslatıyorlardı. Aralarına sonradan katılan Gay da oradaydı. Eddie şişeden payına düşen yudumu aldıktan sonra, «İnsanın şansı bir açılmaya görsün,» diye söylendi. "Örneğin, dün geceyi ele alalım. En az on kişi birer kadeh manhattan ısmarladı. Bazen bir ayda iki tane bu kokteylden içmeye hevesli bulunmaz. İçkiye o güzelim kokuyu içine katılan karanfil verir.»
Mack kadehindekini büyük bir yudumla boşaltarak, yeniden doldurdu. «Öyledir,» dedi, «bu ufacık şeyler öyle değiştirir ki, bir şeyi.» Sonra savurduğu bu hikmetin ötekiler üzerinde bıraktığı etkiyi ölçmek için çevresine bakındı.
Yalnız Gay bu sözün önemine biraz varabil-mişti. «Tabiî,» dedi, «öyledir.»

Mack: «Hazel nereye cehennem oldu bugün?» diye sordu.
Jones: «Doc ile birlikte denizyıldızı toplamaya gittiler,» diye cevap verdi.
Mack ağırbaşlı bir tavırla başını salladı: «Şu Doc bulunmaz adamdır be,» diye söylendi. «Ne zaman borç istesen adamı boş çevirmez, birkaç çeyreklik sıkıştırıverir eline. Geçenlerde elimi kestiğimde her gün pansuman edip, sargı sarmıştı. Sapma kadar erkek, bulunmaz adamdır.»
Ötekiler de derin bir düşünceyle başlarını salladılar.
Mack: «Epeydir aklımda,» diye devam etti. «Şu adam için bir iyilik yapalım diyorum. Şöyle hoşuna gidecek, makbule geçecek bir şey.»
«Karı, kızı pek sever,» diye atıldı Hughie.
«Zaten üç dört tane var elinde,» dedi Jones. «Perdeleri çekip, gramofona o kilise havasını andırır şeyleri koyunca onlardan birini düşürdüğü hemen belli olur.»
Mack, Hughie'yi terslercesine: «Sokakta gündüz gözüyle çırılçıplak, karı peşinde koşmuyor diye herifi manastırda zikreden keşiş mi sandın?» diye söylendi.
Eddie: «Keşiş olmakla ne olur adam?» diye sordu.
«Ne olacak, onların karıyla, kızla alış verişleri yoktur,»

Jones: «Ben de zikri ziyafet vermek gibi bir şey sanırdım,» diye elkedi.
Odaya bir sessizlik çökmüştü. Mack, şezlongunda uzun uzun gerindi. Hughie sandalyesinin ön ayaklarını tekrar yere indirdi. Hepsi gözlerini boşluğa dikmişlerdi, sonra birden Mack'a çevirdiler.
Mack: «Hımm,» diye söylenmişti.
Eddie: «Doc ne cins eğlenceden hoşlanır, dersin?» diye mırıldandı.
«Eğlencenin cinsi mi olurmuş,» diye kargılık verdi Jones.
Mack: «Bir defa şu nesneden hoşlanmaz,» dedi.
Hughie: «Nereden bildin?» diye atıldı. «Bir def acık bile olsun tatmadı.»

«Ben bilirim. O, okumuş adamdır. Bir sefer kürklü bir hanımın girdiğini görmüştüm evine. Karı bir türlü çıkmıyordu. Saat ikiye kadar bekledim, hâlâ kilise havasının sesi geliyordu... Olmaz beyim, olmaz. Ona böyle şeyler ikram edemeyiz.» Bardağını yeniden doldurmuştu.
Hughie sadakatle: «İki üç kadeh içtin mi, hiç de kötü gelmez,» diye söylendi.
Mack: «Olmaz,» diye kestirip attı. «Doc'a gelmez böylesi. Adam gibi bir şey olmalı. Ne bileyim viski miski gibi bir şey»
Jones; «Bira sever,» dedi. «Her zaman Lee ye

gidip bira alır, gece yarısı bile gittiğini gördüm ben.»
Mack: «Bira aldı mı insan, parasının yarısından çoğu havaya gider,» dedi. «Yüzde sekizi bira ise, doksan ikisi su, boyalı şerbetçiotu falan filândır. Eddie, ne dersin; bir daha sefere Whittey hastalanınca Lalda'dan dört şişe temiz viski yürütebilir misin?»
«Ondan kolay ne var. Yürütmesine yürütürüm, ama altın yumurtlayan tavuğu kesmek gibi bir şey olur bu. Jonnie zaten şüpheleniyor. Geçen gün Eddie adında bir fare dolaşıyor ortalıkta, diyordu. Bir süre işi ağırdan alıp, sadece şu şişeyi uydurayım diyorum.»
«Doğru,» diye atıldı Jones. «O işi elden kaçırmaya gelmez. Whittey'e bir şey olacak olursa, başka birini bulana kadar bir hafta geçer, yeri de sana kalır. Doc için bir ziyafet düzenleyeceksek viskiyi paramızla satın almalıyız. Bir galonu kaç paradır ki?»
Hughie: «Bilmem ki,» diye cevap verdi. «Ben ondan bir defada iki kadehlik alırım. Daha fazlasını alırsan insanın etrafını çeviriyorlar. Onun için iyisi mi iki kadehlik alır, çekilirsin bir arsanın bir köşesine; ortak olacak kimse çıkmadan ziftlenirsin kendi kendine.»
Mack: «Doc'un şerefine parti düzenlemek e-pey tuzluya malolacak,» dedi. «Ama ne var ki, madem böyle bir iş yapacağız her şey tastamam

olmalı. Kocaman da bir pasta yaptırırız. Doğum günü ne zaman acaba?»
Jones: «Eğlenmek için doğum gününü belke-mek şart değil a,» diye karıştı.
«Öyle. Bana kalırsa Doc için şöyle yüzümüzü kızartmayacak bir ziyafet vermek on iki, on üç kâğıda patlıyacak.»
Düşünceli düşünceli birbirlerine baktılar.
Hurghie.- «Hediondo'da çalışacak adam arıyor-larmış,» diye bir düşünce attı ortaya.
Mack: «Olmaz,» diye itiraz etti.- «Şunun şurasında şanımız şerefimiz var, onu da elden çıkarmaya gelmez. Üstümüze bir iş aldık mı en azından birer ay çalışırız, Onun için ne zaman istesek, ikiletmeden bir şey bulabiliriz. Bir iki gün için işe girdin mi, bütün kredi mahvoldu gitti demektir. Maymun iştahlıya çıkacak adımız. Ondan sonra bir daha iş bulana aşkolsun.» Ötekiler tasdik yollu başlarını salladılar.
Jones: «Ben Teşrinler içinde bir iki ay için işe girmeyi düşünüyorum,» diye söylendi. «Noel'de insanın elinde birkaç kuruşu olursa kötü olmuyor. Bu yıl yeni evimizde bir hindi pişiririz»
«Vallah billâh yaparız be!» diye söylendi Mack. «Carmel vadisinde bir sürüde en azından yüz tanesinin bulunduğu bir yer biliyorum.»
Hughie: «Vadi mi dedin?» diye atıldı. «Biz Doc-}a beraber kaplumbağalar, tatlısu ıstakozları.

kurbağalar toplamak için oraya giderdik. Kurbağa başına beşliğimiz vardı.»
Gay: «Ben de bilirim orayı,» diye söze karıştı. «Bir seferinde beş yüz kurbağa yakalamıştım.»
Mack: «Doc şu günlerde kurbağa istiyorsa tamamdır,» dedi. «Carmel suyu boyunca bir yayılırız, şöyle bir hava almış oluruz. Doc'a niçin olduğunu da söylemeyiz. Ondan sonra gelsin dehşet bir ziyafet!»
Sefalet Palas'a bir heyecan havasıdır dolmuştu. Mack: «Gay be!» dedi. «Dışarı bak bakalım, Doc'un otomobili kapının önünde mi?»
Gay bardağını bırakıp dışarı baktı. «Daha gelmemiş,» dedi.
"Neredeyse gelir. Bakın hey, bu işe şöyle başlayacağız...»
VIII
1932 Nisan'mda Hediondo Sardalye Fabrika-sı'nın kazanı iki hafta içinde üçüncü defa olarak borusunu patlatıyordu. Mr. Randolph ve daktilosundan ibaret idare meclisi, böyle sık sık işden geri kalmaktansa, yeni bir kazan almanın daha kârlı olacağına karar vermişti. O zamana kadar yeni kazan gelerek eskisi Lee

Chong'un dükkâ-niyle Bear Flag Lokantası arasındaki arsaya nakledilmiş, Mr. Randolphs'un hesabına ne şekilde

para edeceği konusunda bir ilhamın gelmesini bekliyordu. Zamanla fabrikanın mühendisi, sağlam boruları diğer kısımlarla değiştirdi. Kazan, tekerlekleri çıkmış eski tip bir lokomotifi andırıyordu. Ortada büyükçe bir kapak, daha aşağıda ateş kapağı vardı. Zamanla paslanarak kırmızımsı bir renge büründü, etrafında otlar bitti; pul pul kopan paslar, otları belsedi, büyüttü; dört bir yanma çiçekli bir sarmaşık dolandı. Yabanî ananasların kokusu çevreyi sardı. Günün birinde birisi arsaya tatura kökleri attı; sık kaim yapraklı bir fidan büyüdü, kazanın kapısı üzerinde kocaman kocaman beyaz çiçekler sallanmaya başladı. Geceleri çiçekler inanılmaz derecede tatlı ve tahrik edici aşk ve ihtiras kokulan saçıyordu.
1935 de Mr. ve Mrs. Sam Malloy, bu kazana taşındı. Boruların, tüplerin hepsi çıkarılıp götürüldüğünden, kazanın içi genişlemiş, mükemmel bir apartıman dairesi olmuştu. Gerçi ateş kapağından girilecek olursa bir süre sürünerek yürümek gerekiyordu, ama bir defa ortaya vardınız mı, geniş bir odaya kavuşuluyordu. Bundan daha kuru, sıcak bir yer bulunamazdı doğrusu. Ateş kapısından içeri ite-kaka bir şilte sokup, kazana yerleştiler. Mr. Malloy yerinden pek memnundu. Mrs. Malloy da uzun süre memnun kaldı ya.
Kazanın biraz aşağısında yine Hediondo Fab-

rikasmın kaldırıp attığı borular vardı. 1937 nin sonuna doğru, şiddetli bir balık akınıyla, fabrikalar geceli gündüzlü çalışmaya koyulunca Sardalye Sokağı'n'da bir ev buhranıdır başladı. İşte o zamanlar Mr. Malloy, büyük boruları ucuz fiatla bekâr işçilere kiralamaya başladı. Bir tarafını kâğıt, öte yanını halı parçasıyla örterek birer rahat yatak odası haline sokmuştu. Yalnız kıvrılarak yatmak âdetinde olanlar ya bu huylarından vazgeçmek, ya da başka yere nakletmek zorunda kalıyordu. İçlerinde horultularını aksettirerek kendilerini uyandırdığından yakınanlar da vardı. Ama genellikle Mr. Malloy, küçük ama devamlı bir iş sahibi oldu, hayatından memnundu.
Mrs. Malloy da, kocası malsahibi olana kadar halinden şikâyetçi değildi; sonra yavaş yavaş değişmeye başladı. Önce bir halı, sonra bir leğen, renkli ipek abaj urlu bir lamda tedarik edildi. Sonunda bir gün, sürünerekten içeri girip doğrulduktan sonra nefes nefese: «Holman'lar perdelerini satıyorlarmış,» diye tutturdu. «Mavi pembe kenarlı, sahici dantelden perdeler. İki kâğıttan aşağı. Hem de kornişleriyle birlikte veriyorlar.»
Mr. Malloy yatağının üstünde doğruldu: «Perde mi? Perdeyi ne yapacaksın, be kan?»
«Ben iyi şeyleri severim. Her zaman senin hatırın için güzel şeylerimiz olsun istedim.» Alt dudağı titremeye başlamıştı.

Sam Malloy: «Sevgili karıcığım,» diye bağırdı, «perdeler için sözüm yok, ben de severim.»
«Sadece 198 sent,» derken Mrs. Malloy'un sesi titriyordu. «Bu kadarcık parayı benden esirgiyorsun.» Burnunu çekti göğüs geçirdi.
«Senden esirgeyen kim, ama şekerim, burada perdeyi ne yapacağız? Hangi pencereye asacaksın?»
Mrs. Malloy ağladı ağladı. Sam, karısını yatıştırmak için kollan arasına almıştı.
Kadın: «Erkekler kadınları anlamıyorlar zaten,» diye haykırıyordu. «Kendilerini onların yerine koyup düşünmüyorlar.»
Sam, karısının yanma uzandı uyuyana kadar uzun süre sırtını ovup okşadı.

IX

Doc'un otomobili lâbaratuvara döndüğü zaman Mack ve tayfası gizlice Hazel'in denizyıldızı torbalarını içeri taşıyışını seyrettiler. Biraz sonra Hazel, tavuk gezintisini aşıp, Palas'tan içeri giriyordu. Pantalonu deniz suyuyla ıslanmış, kalçasına doğru kuruyan yerlerde dalga dalga beyaz tuz lekeleri belirmişti. Kendine ait olan salıncaklı koltuğa çöküp, ayağındaki ıslak ayakkabıları çıkardı.
Mack: «Doc nasıl?» diye sordu.
«İyi. Bu adamın ne dediğini anlayana aşkol-

sun be birader. Şu kokar böcekler için ne dediğini biliyor musunuz? Bırakın daha iyisi hiç söy-lemeyeyim.»
«Keyfi yerinde miydi bugün?» diye sordu.

«Tabiî, iki yüz denizyıldızı topladık. Daha da olmasın mı?»
Mack kendi kendine: «Hep birden mi gitsek acaba?» diye sordu. Ve yine cevabını kendisi verdi: «Hayır, birimiz giderse daha iyi olur. Hepimizi birlikte görürse bakarsın aklı karışı verir.»
Hazel: «O da ne be?» diye sordu.
«Bir şeyler kurduk. Korkutmamak için ben yalnız gideceğim. Sizler burada kalıp, beni bekleyin. Çok geçmez dönerim.»
Mack dışarı çıkıp tavuk gezintisinden aşağı inip, demiryolunu geçti. Mr. Malloy, kazanın önündeki tuğlaya oturmuştu.
«Nasılsın Sam?» diye sordu.
«Fena değil.»
«Hanım nasıl?»
«O da iyi. Kumaşı demire yapıştıracak bir şey biliyor musun?»
Başka zaman olsaydı Mack baştankara bunun içine dalar, kendine dert edinirdi, ama bu sefer aldırış bile etmedi Yalnız: «Hayır» ı çaktı.
Boş arsayı geçti, caddeyi yürüyüp Lâboratu-varm alt katma girdi.
Bir boru patlamadıkça, başının ıslanması ihtimali kalmadığından Doc, başındaki şapkasını

çıkarmıştı. Torbadaki yıldızları çıkarıp yere, çimentonun üstüne dizmekle meşguldü. Hayvanlar kıvrılıp büzüşmüşlerdi. Asılacak bir yer isteyen bu yıldızcıklar, bir süredenberi birbirlerinden başka bir şey bulamıyorlardı. Doc bunları uzun bir sıra halinde yere dizerken onlar da yavaş yavaş yayılıp düzeliyor, döşemenin üstünde simetrik şekillerini alıyorlardı. Doc'un kumral sivri sakalı terden ıslanmıştı. Mack'm içeri girişini biraz sinirli bir tavırla karşıladı. Gerçi Mack her zaman belâyı da peşinden sürükleyip getirmezdi ama, bir yere de yalnız başına girmezdi, yanında mutlaka başka bir şey bulunurdu.
Mack: «Merhaba Doc, ne var ne yok?» diye selâmladı.
Doc'un içi pek rahat değildi. «İyilik sağlık,» diye cevap verdi.
«Bear Flag'da, Phyllis Mae'nin işini duydun mu? Sarhoşun birine vurmuş, o sırada herifin dişi eline batmış. Şimdi karının dirseğine kadar iltihaplanmış, şişmiş. Dişi bana gösterdi. Yerinden kopuvermiş. Takma dişler zehirli mi olur Doc?»
Doktor hafif tertip tehdit edercesine: «İnsan ağzından çıkan her şey zehirlidir,» dedi. «Doktora göstermiş mi?»
«Evdeki bekçi yoluna koymuş.»
«Ben bir parça sulfanil götüreyim,» diyerek Doc fırtınanın kopmasını bekledi. Mack'm baba-

sının hayrına gelmeyeceğini bilirdi. Mack da bunu bildiğini farkındaydı.
Mack: «Bugünlerde bunun gibi hayvanlara ihtiyacın var mı?» diye söze başladı.
Doc rahat bir soluk oldi: «Ne var ki?» diye sordu.
Mack açık, harbi konuşmaya karar vermişti. «Senin anlayacağın, bizim toptan biraz dünyalığa ihtiyacımız var da. Çalışmak gerek. İyi bir işe, senin deyiminle, sonu hayırlı bir işe niyetlendik.»
«Phyllis Mae'nin kolu için mi?»
Mack bu fırsatı kaçırmak istemedi: «Şey!» diye söylendi. «Öyle bir niyetimiz yok. Ondan çok daha önemli. Orospu dediğin yedi canlı olur, bir şeycik olmaz. Hayır, bu başka. Çocuklarla birlikte düşündük, size bir şey lazımsa biz yapalım, hem birkaç kuruş da kazanmış oluruz.»
Gayet basit ve zararsız bir teklifti bu. Doc, yerdeki diziye dört yıldız daha ekleyerek: «Üç dört yüz kurbağaya ihtiyacım var,» dedi. «Kendim gidip toplayabilirim, ama bu akşam da La Jolla'ya gideceğim. Yarın sabah sular çekilmişken bir iki ahtapot tutmak istiyorum.»
«Kurbağalara ne vereceksin? Tanesine beşlik var mı?»
«Her zamanki gibi,» diye karşılık verdi Doc.
Mack'ın keyfi yerine gelmişti. «Sen kurbağalardan yana hiç meraklanma, Doc,» dedi. «İs-

tediğin kurbaların hepsini tutarız. Üzme tatlı canını. Carmel suyu boyunca bereketli yerler biliyorum.»
«İyi ya, ne kadar tutarsanız alırım. Ama bana en az üç yüz tane gerekli.»

«Üzme tatlı canını, Doc. Bu yüzden uykun kaçmasın. İstediğin kadar kurbağa getireceğiz sana, hattâ yedi sekiz yüz tane bile getiririz.» Doktora kurbağa bahsinde teminat verdikten sonra Mack'ın yüzü biraz bulandı. «Doc be,» dedi, «vadiye gitmek için senin arabayı alabilir miyiz dersin, ha?»
«Olmaz. Benim La Jolla'ya gideceğimi söyledim ya sana. Sabah sular çekilmişken biraz avlanmak istiyorum.»
«Yaa. Neyse, sen meraklanma Doc. Belki de Lee Chong'un eski kamyonunu uyduruveririz.» Sonra yüzünü biraz daha kızarttı: «Doc be,» dedi, «böyle bir işde benzin parası yapmak için bir kâğıt avans verilmez mi, ha? Lee Chong arabayı verse bile, nasıl olsa benzin vermez.»
«Olmaz.» diye kesip attı. Doc. Bu oyuna bir sefer düşmüştü. Bir seferinde Gay'a kaplumbağa toplaması için peşin para vermişti. Tam iki hafta herifi beklemişti ama, iki haftanın sonunda Gay, karısının şikâyeti üzerine hapse girmiş, kaplumbağa için gidememişti.
Mack üzgün bir tavırla: «Öyleyse gidemeyeceğiz demektir,» diye söylendi.

Doc'un gerçekten kurbağaya ihtiyacı vardı. Bir yufka yüreklilik görünmeyecek şekilde bir iş formülü bulmaya çalıştı. «Sana bir şey söyli-yeyim mi,» dedi. «Benim alış-veriş ettiğim benzinciye bir tezkere yazayım, size on galon luk bir kredi açsın. Ne dersiniz, işinize gelir mi?»
Mack güldü: «Hay, hay!» dedi. «Mükemmel olur, niye olmasın. Yarın sabah erkenden yola düzülürüz. Sen dönünceye kadar ömründe görmediğin kadar kurbağa getirmiş oluruz.»
Doc, etiket yapıştırdığı masaya gitti. Benzinci Red Williams'a, Mack'a on galon benzin vermesi için bir tezkere yazdı. «Al bakalım,» dedi.
Mack'ın ağzı kulaklarına varıyordu: «Doc be,» diye söylendi, «bu gece rahat bir uyku çek, kurbağayı düşünme hiç. Sen gelene kadar biz oturacakları bile kurbağayla doldururuz.»
Doc içinde garip bir huzursuzlukla Mack'ın gidişini seyretti. Mack'ın omuzdaşlarıyle olan ilişkisi her zaman için ilginç olmakla birlikte, kırk yılda bir Doc'un lehine sonuçlanırdı. Vaktiyle Mack'ın kendisine on beş erkek kedi sattığı günleri içi burkularak hatırladı. Gece olmadan sahipleri teker teker gelerek kedilerini geri almışlardı.

O zaman: «Mack, niye böyle hepsi erkek bunların?» diye sormuştu da Mack: «Bu benim yeni icadım,» diye karşılık vermişti. «Ama sen yabancı değilsin, açabilirim. Telden büyükçe bir kapan kurarsın. Yem mem, hiçbir şeye gerek yok. İçeri hanım hanımcık bir dişi yerleştirdin mi, tamamdır. İstersen memleketteki bütün erkek kedileri yakalarsın.»
Mack, lâboratuvardan çıkınca caddenin kar-ş> sırasına geçip iki yana açılır kapanır kapıdan Lee Chong'un dükkânına daldı. Mrs. Lee, kütüğün» üstünde pastırma doğruyordu. Yeğenlerden biri hafiften solmağa yüztutmuş salata dilimleri-rini, saçının bozulan dalgasını düzelten bir kız gibi parmaklariyle yoluna koyuyordu. Portakal yığınları üstünde bir kedi uyukluyordu. Lee Chong her zamanki yerinde, sigara tezgahıyla içki raflarının arasındaydı. Mack'm içeri girdiğini görünce bozuk para tablasının üzerinde trampet çalan parmakları, temposunu biraz daha hızlandırdı.
Mack hemen çift daldı-. «Lee be,» dedi, «şu bizim Doc'un başı sıkışmış yahu. New York'taki müzeden külliyetli miktarda kurbağa siparişi gelmiş. Bu, Doc için çok önemli hani. Parası bir yana, böyle bir sipariş almanın şerefini bir düşünsene. Bizim oğlanlarla kendisine yardıma karar verdik. Dost dediğin böyle günlerde belli olur. Birbirine yardım etmeli. Hele Doc gibi biri olur-.

sa. Bahse girerim ki, ayda en azından elli altmış kâğıt bir akıyor dur.»
Lee Chong sesini çıkartmadan dinliyor, tetikte bekliyordu. Tombul parmakları artık oynamaz olmuş, arasıra sinirli sinirli zıplıyordu.
Mack hemen asıl maksadına geldi: «Carmel vadisine gitmek için senin eski kamyonu bize ödünç verir misin? Biz iyi kalbli Doc için kurbağa toplamaya gideceğiz.»
Lee Chong böbürlenen bir tavırla gülümsedi. «Kamyon bozuk,» dedi. «İşlemiyor ki.»
Mack bir an sendelediyse de kendini çabuk toparladı. Elindeki benzin tezkeresini tezgâhın üstüne yapıştırdı: «Bak,» dedi, «Doc'a kurbağa çok gerekli. Benzin almak için bana bu kâğıdı bile verdi. Hatırını kıramam. Gay iyi bir tamircidir. Bu işlerden anlar, bilirsin. Kamyonu yoluna koyar, işletirse bize verir misin?»

Lee yarım gözlüklerinin arkasından Mack'ı daha iyi görebilmek için başını hafifçe arkaya doğru attı. Bu teklifte bir kurt yeniği yoktu. Kamyon gerçekten battal olup kalmıştı. Gay dersen, Allah için bu işlerin kurduydu. Ellerindeki kâğıt da iyi niyetleri için yeter bir delildi.
«Kaç gün gideceksiniz?» diye sordu. «Belki yarım gün, belki akşama kadar. Kurbağaların toplanmasına bakar.»
Lee'nin canı sıkılıyordu, ama başka çıkar ye

lu da yoktu. Tehlikenin hemen oracıkta olduğunu kendi de biliyordu. «Pekâlâ,» dedi.
«Yaşa be,»'diye mukabele etti Mack. «Doc'un sana güvenebileceğini bilirdik zaten. Ben şimdi Gay'ı işbaşı ederim.» Dışarı çıkmak için arkasını dönmüştü ki, geri döndü: «Aklıma gelmişken,» dedi, «Doc bize kurbağa başına bir çeyrek veriyor. Yedi sekiz yüz tane toplayabileceğimize göre, parasını sonra ödemek üzere küçük bir şişe eski tenis ayakkabısı versen nasıl olur?» «Olmaz!» dedi Lee Chong.
X
Frankie, Batı Biyoloji Lâboratuvarı'na on bir yaşlarındayken gelip gitmeye başlamıştı. Önce birkaç hafta aşağı kapının dışında durup, içeriyi seyretmekle geçirdi. Sonra bir gün eşiği aştı. On gün sonra ilk kattan içeri girmişti. İri saçları, bir tutam kirli sırım gibi saçları vardı. Elleri de kir, pas içindeydi. Yere düşen birkaç talaş döküntüsünü alıp çöp kutusuna bıraktıktan sonra, eflâtun Vellela'larm durduğu şişeleri etiketleyen Doc'a baktı. Sonunda Frankie, masaya kadar yaklaşmış, kirli ellerini masaya dayamıştı. Buraya kadar ilerlemesi üç hafta süren çocuk, her an fırlayıp kaçmaya hazır durumdaydı.
Sonunda bir gün Doc, onunla konuştu: «Senin adın ne, evlât?» diye sordu.

«Frankie.»
«Nerede oturuyorsun?» Yokuşu işaret etti: «Nah, orada.» «Niye okulda değilsin?» «Okula gitmiyorum ki.» «Sebep?» «Beni almıyorlar.»
«Tabiî almazlar, baksana ellerin kir içinde. Sen hiç ellerini yıkamaz mısın?»
Frankie ürkek ürkek bakındı. Sonra doğru musluğa giderek ellerini iyice ovaladı. Ondan sonra da her gün ellerinin derisini yüzercesine yıkamayı unutmadı.
Artık her gün lâboratuvara geliyordu. Çok konuşmaya dayanmayan bir dostluk başladı aralarında. Doc telefonla Frankie'nin söylediklerinin doğruluğunu soruşturmuştu. Onu gerçekten okula almıyorlardı. Kendisine gösterilenleri öğrene-miyordu; hareketlerinde bir şey, bir dengesizlik vardı. Okulda ona yer yoktu. Pek aptal değildi; çevre için bir tehlikesi de yoktu. Bir müesseseye konulmasına, gerekli parayı ödemesine elverişli değildi ailesinin durumu. Frankie, geceleri lâ-boratuvarda kalmıyor ama, gündüzleri hep orada geçiriyordu. Bazan talaşların durduğu büyük sandığın içine girer, bir kenara kıvrılarak uyurdu. Bu, çok kere evde bir hır-gür, patırdı olduğu zamanlara raslıyordu galiba.

Doc: «Niye buraya geliyorsun?» diye sormuştu bir gün.
«Sen beni dövmüyorsun, para da vermiyorsun da ondan.»
«Seni evde dövüyorlar mı?»
«Evde her zaman bir alay amca olur. Bazıları beni döver, dışarı kovar. Bazıları da elime para verip öyle sokağa atar.»
«Baban nerede senin?»
«Ölmüş.» Sesinde gizli bir ifade vardı.
«Annen nerede?»
«Amcamlarla birlikte.»
Doc, Frankie'nin saçlarını kırptırıp, bitlerin kökünü kuruttu. Lee Chong'dan bir yeni tulum ile bir de çizgili fanila aldı. Oğlan, doktora kul-köle olmuştu.
Bir gün öğleden "sonra: «Seni çok seviyorum,» deyiverdi. «Seni öyle seviyorum ki.»
Lâboratuvarda çalışmak istiyordu. Her gün etrafı silip süpürüyordu, ama bir hal vardı oğlanda. Yeri bir türlü iyice temizleyemiyordu. Istakozları boy boy ayırmayı denedi. Hayvanların hepsi karışık, bir kovanın içinde duruyordu. Biraz irice, sekiz on santimlikleri bir bir ayırıp küvetlere yerleştirecekti. Frankie alnında boncuk boncuk ter taneleri belirene kadar uğraştı, didindi, ama bir türlü beceremedi. Boy, büyüklük küçüklük kavramı bir türlü kafasına girememişti.

Doc: «Olmadı, Frankie,» dedi. «Bakf şunları parmaklarının yanma koy, o zaman hangisinin büyük, hangisinin küçük olduğunu anlarsın. Gördün mü, bak bu işaret parmağından başparmağına kadar uzanıyor. Bir başkasını al, o da aynı yerden başparmağına kadar geliyorsa ikisi aynı boyda demektir.» Frankie de aynı şeyi yapmayı denedi, ama yine beceremedi. Doc yukarı çıktığı zaman da talaş sandığına girip kıvrıldı; o gün akşama kadar da dışarı çıkmadı.
Ama Frankie iyi kalbli, hoş, insan oğlandı. Doc'un purolarını yakmayı öğrendi, sırf sigarasını yakmış olmak için adamın bütün gün ağzından sigara düşürmemesini istiyordu.
Bundan başka Frankie, lâboratuvarda, yukarıda toplantılar olduğu zaman, zevkten bitiyordu. Kadın, erkek bir araya toplanmış konuşurlarken; gramofonda, içinde bir şeylerin gıvıl gıvıl edip, kafasının içinde birtakım silik, ama harikulade resimler çizdiren plâklar çalınırken kabına sığa-mıyordu Franki. O zaman bir sandalyenin veya koltuğun arkasına, kimsenin göremeyeceği bir yere kıvrılıp, olup bitenleri seyrediyor, konuşmaları dinliyordu. Saklandığı sandalyenin arkasında anlayamadığı bir şakanın sebep olduğu kahkahalara o da katılıyordu. Yahut, konuşma yalın şeylere saplanır, ciddileşirse; onun da kaşları çatılır, yüzü bulanır ve baştanbaşa dikkat kesilirdi.
Bir gün Frankie, boyundan büyük bir işe gi-

rişti. Lâboratuvarda yine bir toplantı vardı. Frankie, yanıbaşmda belirdiği zaman Doc, mutfakta bira bardaklarını dolduruyordu. Oğlan, bardaklardan birini kaparak içeri odaya fırladı. Kana-pede oturan kızlardan birine götürdü.
Genç kız bardağı alırken: «Çok teşekkür ederim,» diyerek Franike'ye gülümsedi.
O sırada Doc içeri giriyordu. «Frankie hep böyle bana yardım eder,» diye oğlanı övdü.
Frankie bunu bir türlü unutamadı. Olup bitenleri defalarca aklından geçirdi. Bardağı nasıl kapıp dışarı fırlamış, nasıl kanapede oturan kıza vermiş, o da: «Teşekkür ederim,» demişti. Doc da Frankie'nin bana böyle yararı dokunur, demişti. Tabiî dokunuyordu ya, ona büyük yardımı oluyordu. Frankie işine yarıyordu. Frankie... Aman Allahım!
Doc bir sürü pirzola yaptırmış, bira almış, üst katı temizlerken kendisini de çağırmış olduğundan, Frankie yakında büyük bir toplantı olduğunu anlamıştı. Ama bunlar bir şey miydi ya. Kafasında daha şimdiden görür gibi olduğu muazzam bir plân kurmuştu. Üzerinde defalarca düşünmüştü. Her şey güzel, her şey mükemmel olmuştu.
Millet teker teker sökün etmeye başladı. Kadın, erkek ön odada toplanıyorlardı.
Frankie'nin mutfakta yalnız başına kalıp kapının kapanmasını beklemesi gerekiyordu. Bun-

lar olana kadar da epey vakit geçti. Sonunda içeride tek başına kalabildi. Gidip kapıyı kapadı. İçeriden konuşma sesleri, büyük gramofonda çalan plâğın sesi geliyordu. Yavaş yavaş işe koyuldu. Önce tepsileri, sonra kırmadan bardakları çıkar. Şimdi bunları teker teker doldur. Köpüğü inene kadar bekle. Sonra yeniden doldur.
Sonunda her şey hazırdı. Derince bir nefes alıp kapıyı açtı. Müzik ve konuşma sesleri birden çevresinde uğuldadı. Frankie bira tepsisini yakaladığı gibi kapıya yürüdü. Nasıl yapılacağını biliyordu. Önce doğruca kendisine teşekkür eden kıza gitti. İşte tam o sırada, onun önünde olup bitti her şey. Hareketlerindeki tutarlılık kaybolmuş, elleri titremeye başlamıştı. Bozguna uğrayan adaleleri sinir merkezlerine boşuna tel çektiler; merkezler ölmüş, bir türlü karşılık gelmiyordu. Tepsi üstündeki biralarla birlikte genç kadınının kucağına yığıldı. Frankie bir an içinde dondu kaldı. Sonra döndü, kaçtı.
Odada çıt çıkmıyordu. Merdivnelerden aşağı koşup, bodruma girdiğini duydular. Boşlukta bir yere tırmanışının sesi geldi. Sonra yine sessizlik.
Doc usulca aşağı indi, bodruma girdi. Frankie talaş sandığının içinde ta dibe büzülmüş, üstüne bir tutam talaş çekmişti. Bir süre, sandıktan gelen iniltileri dinledi. Sonra tekrar geldiği gibi yavaşça yukarı döndü.

Dünyada onun için yapabileceği bir şey yek-, tu ki!
XI

Lee Chong'un T modeli Ford'unun şerefli bir tarihi vardı. 1923'te Dr. W. T. Waters'e ait bir binek arabasıydı. Beş yıl kadar kullanıldıktan sonra Rattle adında bir sigortacıya satılmıştı. Mr. Rattle, pek öyle dikkatli bir insan değildi. Eline geçen temiz, bakımlı arabayı deli gibi sürdü. Cumartesi akşamları kafayı çekmenin ceremesini otomobil çekiyordu. Çamurlukları eğilip koptu. Pedalları fazla kullanıldığından sık sık balataları değiştirmek gerekiyordu. Mr. Rattle müşterilerin paralarını iç edip de San Jose'ye kaçtığı zaman yanında bir sarışınla yakalanıp on gün içinde içeri tıkılmıştı.
Arabanın karoseri öylesine perişan olmuştu ki, ondan sonraki sahibi ortadan ikiye bölüp arkaya küçük bir kamyonet şasisi oturttu.
Dördüncü sahibi arabanın ön kaplamalariy-le camını söktü. Balık işinde çalıştığından, gidip gelirken rüzgârın yüzüne serin serin esmesinden hoşlanırdı. Francis Almones adındaki bu adamın hazin bir hayatı vardır. Zira, geçinmesine yetecek parayı tam çıkaramaz, biraz eksik kazanırdı. Babasından biraz bir şeyler kalmamış değildi ama, yıldan yıla, aydan aya Francis ne kadar çalıştı,

çabaladı, biriktirdiyse nafile, paralar yavaş yavaş suyunu çekti, kurudu, onu da beraberinde kurutup götürdü.
Borcuna karşılık kamyon da Lee Chong'a kalmıştı.
Bu süre içerisinde kamyon dört tekerlek ve bir makineden başka bir şey değildi. Makine de o derece ters, sert ve somurtkandı ki, hep anlayışlı, ustaca bir özen istiyordu. Lee Chong bütün bunları vermedi; veremezdi de. Kamyon çoğu zaman dükkânın arkasındaki otlukta kaldı. Arka tekerleklerine dolma lâstik, ön tekerleklerinin yerine de destekler konmuştu.
Sefalet Palas'taki oğlanlardan herhangi biri bu kamyonu yürütürdü; hepsi becerikli makinistlerdi, ama içlerinde Gay bambaşka, Allah vergisi bir ustaydı. Zira, öyle adamlar vardır ki; şöyle bir bakar, kulak verir, bir iki vurur, şurasını burasını kurcalar, motor çalışıvermiştir. Gerçekten yanında otomobilin bile daha iyi işlediği, hızlı gittiği insanlar vardır. İşte Gay da böylelerinden biriydi. Bir kronometrenin veya bir karbüratörün vidasını elleyen parmakları şefkat dolu, anlayışlı ve kendinden emindir. Lâboratuvardaki en hassas motorları, âletleri bile tamir edebiliyordu. Canının istediği sardalye fabrikasında her zaman için iş bulabilirdi. Yatırılan sermaye bir yılda kâr cla-rak çıkarılamazsa acı acı dert yanılan bu işde patronlar, makineden çok mala önem verir. Hat-

tâ sardalyeleri yalnız defteri kebir tutmakla kutu-layabilselerdi, çok daha memnun olacaklardı. Buna imkân olmayınca Gay gibi bir insanın daimî ihtimamına muhtaç, modası geçmiş makineler kullanırlardı.
Mack, oğlanları erkenden kaldırdı. Kahvelerini içtikten sonra hemen yola düzülüp otların arasında bekleyen kamyonun başına vardılar. Gay hemen kontrolü ele aldı. Ön tekerleklere yerleştirilmiş destekleri bir tekmeyle bir kenara fırlattı. «Gidin bir pompa bulun, şunları şişirin!» dedi. Sonra oturak tahtasının altındaki benzin deposuna bir sopa soktu. Mucize kabilinden içinde bir parmak kadar benzin vardı. Gay çıkabilecek güçlükleri teker teker gözden geçirdi. Bobinleri dışarı çıkardı, uçlarını kazıyıp temizledi, uzunlukları ayarlayıp tekrar yerlerine taktı. Karbüratörü açıp, benzinin rahat rahat gelip gelmediğine baktı. Pistonların durumunu, şaftın paslanıp paslanmadığını anlamak için krankı çalıştırdı.
Bu arada pompayı iletmişler; Eddie ile Jones işe girişmişlerdi.
Gay, «Tralaa..» diye bir şarkı tutturmuş, çalışıyordu. Bujileri çıkarıp, uçlarını kazıdı, karbonları dışarı döktü. Sonra bir teneke kutuya biraz benzin akıttı. Bujileri yerleştirmeden bundan biraz silindire döktü. Doğruldu. «Şimdi iki pil lâ zım bana,» dedi. «Bakın bakalım Lee Chong'tan koparabilir misiniz.»

Mack'ın gitmesiyle gelmesi bir oldu. Lee Chong, ileride ortaya çıkabilecek talepleri karşılamak için bir «Hayır» ı çakmış, başından atmıştı.
Gay'ı bir düşüncedir almıştı. «İyi bir çift pilin nerede olduğunu biliyorum ama, ben gidip alamam.»
Mack: «Nerede?» diye sordu.
«Bizim evin bodrumunda. Sokak kapısının zillerini işletir. İçinizden biri bizim karıya görünmeden bodruma kayacak olursa, sol taraftaki potrel demirinin üstündedir. Yalnız Allahaşkma, temkinli olun da bizim karıya enseleneyim demeyin.»
Arada kısa süren bir müşavere yapıldı. Ed-die'yi seçmişlerdi bu iş için. O da vakit geçirmeden yola koyuldu.

Gay, arkadan seslendi: «Eğer enselenecek olursan benden hiç sözetme.» Bu arada Gay balatataları muayene etti; ikinci vitese basınca iyice köklemiyordu. Balatalardan birinin düştüğünü anladı. Fren kolu da doğru oturmuyor, iyi iş görmüyordu. Onun da balatataları boşalmış demekti, ama buna karşılık geri pedal iyice doluydu. T modeli Fort otomobilinde geri pedal da bir güvenlik aletidir. Fren tutmuyorsa, yerine geri vitesini kullanabilirsiniz. Birinci vitesin balatası yokuşu çıkamayacak kadar eskiyip incelmişse kolayı var. Arabayı geri çevirir yokuşu geri geri çıkarsın- Gay tornistan vitesinin dolu

olduğunu görünce her şeyin yolunda olduğunu anladı.

Eddie'nin herhangi bir güçlüğe uğramadan pillerle beraber geri dönmesi hayra alâmetti. Mrs. Gay, mutfaktaymış. Eddie onun ayak seslerini duyuyor ama, o Eddie'yi duymuyordu. O böyle işlerde pek becerikli, eli yatkındı.

Gay pilleri bağladı, makineye benzin verdi; avansı azaltıp: «Basın bakalım şunun kuyruğuna,» dedi.

Gay böyle dehşet bir adamdır. Allanın yeryüzüne lütfettiği bu küçük makinist; dönen, bükülen, patlıyan şeylerin, bobinlerin, armatürlerin, çarkların Hızır Aleyhisselâmıdır. Eğer bir zaman gelir de bütün eski otomobiller enkazı, parçalanmış Dusenberg'ler, Buick'ler, De Soto'lar, Plymouth'lar, Amerikan Austin'leri, Issotto Franchini'ler büyük bir koro halinde Tanrının övgüsünü ederlerse, bu Gay ve kardeşliğinin gayretlerinin semeresi olacaktır.

Gay makinenin bir tarafını büktü. Şöyle hafif bir büküş; derken makine deprendi, zorlukla bir iki sarsıldı, durdu, sonra yine işledi. Gay avans verdi, gazı kıstı, manyeto düğmesini çevirdi. Lee Chong'un eski Ford'u sanki kendisini seven ve anlayan bir insan için çalıştığını biliyormuş gibi neşeli neşeli fıkırdadı, bir iki sıçrayıştan sonra tıkırdayarak ilerlemeye başladı. Kamyonun kanunî ve teknik bakımdan bir

iki küçük eksiği kalmıştı artık. Plâkası eskiydi ve fenerleri yoktu. Oğlanlar arkadakinin üstüne kazara takılmış gibi bir çuval sallandırdılar, ön taraftaki de iyice çamura belendi. Yolculuğun teçhizatı pek "sudandı; bir iki tane uzun saplı kurbağa kepçesi, bir iki de telis çuval. Spor olsun diye ava çıkan şehirliler bir sürü yiyeceği, boşuna yük edinirler. Ama Mack öyle bir şey yapar mı? Gayet haklı olarak yiyeceğin zaten köyden geldiğini düşündü. İki somun ekmek ile Eddie'nin getirdiğinden artakalanı yüklendiler sadece. Millet kamyona doldu. Arabayı Gay kullanıyor, yanında Mack oturuyordu. Lee Chong'un köşesini dönüp, boruların arasında süzüle süzüle arsayı geçtiler. Kazanın önünde oturan Mr. Malloy el salladı. Gay, ön lâstikler iyice aşınmış, altındaki bezi görüldüğünden, çok tedbirli şekilde kaldırımı yavaşça aştı, yola indiler. Bütün tezcanlılıkla-rma rağmen, yola çıkmaları ikindiyi bulmuştu.

Kamyon yavaşça Red Williams'in benzin is tasyonuna geldi. Mack aşağı atlayarak elindeki kâğıdı Red'e uzattı. «Doc'un bozuk parası yoktu da,» dedi. «Sen bize beş galon çek, geri kalan beşinin de parasını ver. Doc da öyle söyledi zaten. Güneye gidecekti esas, biliyorsun. Önemli bir işi varmış.»

Red tatlı tatlı güldü: «Mack, sen de bilirsin ki,» diye söylendi. «Doc akıllı adamdır. Bu \şde bir dalavere yapabileceğini düşünmüş de bana

dün gece telefon etti. Senin şimdi söylediğini aynen söyledi.»

«Pekâlâ yahu. Onunu da çek bakalım, ne olacaksa. Yok, yok, dur. Yine sen beşini çek, beşini de senin ağzı mühürlü tenekelerinden birine koyalım, ha?»

Red hâlâ gülüyordu: «Doc onu da söyledi,» dedi.

;«Peki canım onunu da çek bakalım. Ama bile bile bir damla istemem, ha!»

Küçük kafile Monterey'in ortasından geçmedi. Gay plâka ve ışık sorununun nezaketinden dolayı arka sokakları tercih etmişti. Nasıl olsa Carmel tepesini aşıp vadiye inmek için tam dört mil ana yoldan gitmeleri gerekecekti. Yani, vâsiye inen oldukça tenha yola sapana kadar gelen geçen aynasızların gözü önünde bulunacaklar demekti. Gay yan sokaklardan birine daldı. Bu yol onları tam Carmel tepesi yokuşunun başladığı noktada Peter's Gate'te anayola çıkardı. Gürültülü bir hamleyle yokuşu saldırıp şöyle bir çıktılar, ellinci metrede Gay kolu birinci vitese taktı, ama bu işin boşuna olduğunu biliyordu. Balatalarda hayır yoktu ki, nasıl olsa tutmayacaktı. Düzlükte zararı yoktu ama, yokuşta sökmüyordu. Kamyonu durdurup ters döndü; sonra yokuş aşağı bıraktı. Aşağı düzlüğe inince, tornistan koluna taktı kolu, gazı kökledi. Araba ağır ağır,

ama hep aynı karar çabayla tepeyi tırmanmaya başladı.
Tam yokuşun başına varmışlardı ki, radyatör kaynamaya başladı. Fakat T modeli uzmanlarının çoğuna göre radyatör kaynamazsa motor iyi çalışmıyor demekti.
Birisi muhakak T modeli Fordlarmm Amerikan milleti üzerindeki ahlâkî, fizikî ve estetik etkilerine ilişkin bilgiç bir yazı yazmalı. Amerikalıların iki nesli Ford arabalarının bobinleri, fren-teşkilâtı hakkında güneş sisteminden çok bilgi sahibidir. T modeli ile özel konut kavramının bir parçası kayboldu. Pensler şunun bunun malı olmaktan çıktı; lâstik pompaları en son kimin elinde kalmışsa onun oluyordu. O devrin çocuklarının çoğu T modelinde anasının karnına düşmüştür, hattâ onun içinde doğanlar da yok değildir. Anglo-Saxson aile ocağı teorisi öylesine bozuldu dağıldı ki, bir daha da kendini toparla-yamadı.
Kamyon tepeyi azimle tırmanıyordu; Jack's Peak yolunu geçti, yokuşun en son ve en dik kısmına gelmişlerdi ki; motorun çalışması hafifledi, nefesi zorlaştı, bir iki öksürme, aksırma der-ken> hepten boğulup kaldı.
Motor susunca çevreyi derin bir sessizlik kaplamıştı. Gay yirmi metre kadar aşağı inip, Jack's Peak yoluna saptı.
Mack: «Ne oldu be?» diye sordu.

Gay: «Galiba karbüratörde,» diye cevap verdi. Makine ısıdan cızırdayıp gıcırdıyordu. Eksos borusundan çıkan gaz, ihtiyar bir timsahın homurtusunu andırıyordu.
T modelinin karbüratörü pek karışık bir şey değildir, ama çalışması için bütün parçalarının yerli yerinde tamam olması gerekir. İğneli supap tam yerli yerinde olmalıdır, aksi halde çalışmayı verir.
Gay iğneyi eline alıp baktı; ucu kırılmıştı. «Bu Allanın belâsı nasıl oldu da kırıldı be!» diye söylendi.
Mack: «Uğursuzluk,» diye mırıldandı. «Bal gibi uğursuzluk. Yapabilir misin, ha?»
Gay: «Allah kahretsin, pek olur şey değil. Bir yenisini bulmaktan başka çare yok,» dedi.
«Kaç paradır bu?»
«Yenisi bir papel ama, biraz kullanılmışını yirmi beşe verirler.»
Mack: «Sende para var mı?» diye sordu,
«Var ama ona gerek olmıyacak galiba.»
«Neyse, çabuk dön emi. Biz burada bekliyoruz.»
«Zaten bu olmadıkça bir yere gidemezsiniz.»
Gay yola çıktı. Başparmağıyla geçen otomobillere işarete başladı, kendini alacak biri önünde durana kadar üç tanesi geçti. Çocuklar onun arabaya çıkıp yokuş aşağı inişini seyretti-

ler. Ve bir daha da tam yüz seksen gün birbirlerini görmediler.
Ah, bu imkânlar sonsuzluğu! Nasıl oldu da Gay'ı götüren araba Monterey'e varmadan bozuldu? Eğer Gay makinist olmasaydı makineyi tamir edemeyecekti. Eğer arabayı tamir etmeseydi, sahibi onu Jimmy Brucia'ya bir kadeh içmeye götürmeyecekti. Ya o gün Jimmy'nin doğum günü oluşuna ne demeli? O gün bu imkânlar dünyasında milyonlarcası arasında yalnız insanı Salinas hapishanesine götürecekler vuku buldu. Sparky Enea ile Tiny Colleti bir münakaşaya girişmiş, Jimmy'nin doğum gününü kutlamasına yardım ediyorlardı. Tam o sırada içeri bir sarışın girdi. Gramofonun başında münakaşa alevlendi. Gay'in jiu-jitsu bilen yeni arkadaşı bu bilgisini Sparky'nin üstünde denemeye kalktı; bileğini yakaladı, ama işler birden tersine dönmüştü. Gelen polisin midesinin bozuk oluşu, birbiriyle ilgisi olmıyan bir takım ayrıntılarla karışmıştı... Ama hepsi de tek yönde gelişiyordu. Kader, Gay'a o gün kurbağa avına gitmeyi kısmet etmemişti. Bunu temin için de dünya kadar aksiliği, belâyı hep onun başına verdi. Bütün bu olup bitenler sonunda son haddine eriştiğinde, Holman kundura mağazasının camı aşağı indirilmiş, doğum günü davetlileri ayakkabıları kendi ayaklarında deniyorlardı. İçlerinde yangın düdüklerini işitmeyen bir Gay oldu. Düdükleri duymayınca da yan-

gına bakmaya gitmedi ve polisler geldiği zaman bir ayağında kahverengi bir iskarpin, diğerinde rugan gri karışığı bir başka ayakkabı olduğu halde tek başına oturan bir onu buldu orada...
Yukarıda kamyonun başında bekleyen oğlanlar ortalık kararıp da, Okyanustan bu yana sinsi bir serinlik başlayınca bir ateş yakmışlardı. Tepelerdeki çamlar Okyanus rüzgârlariyle hışır hışır ötüyordu. Delikanlılar

çam yaprakları üstüne uzanıp, dalların arasından ıssız gökyüzünü seyre koyuldular. Bir süre Gay'ın iğneli supapı temin etmekte karşılaşmış olacağı güçlüklerden sözü açtılar. Sonra yavaş yavaş vakit ilerledi. Onun da sözü edilmez olmuştu.
Mack: «Birimiz onunla birlikte gitmeliydik,»
dedi.
Saat ona doğru Eddie ayağa kalktı. «Yukarıda bir şantiye var,» diye söylendi. «Gidip bakayım, orada T modeli bir kamyon var mı?».
XII
Monterey şehrinin uzun ve parlak bir edebî geçmişi vardır. Bir zamanlar Robert Louis Ste-venson'un orada yaşadığı zevkle ve biraz da övünülerek hatırlanır. Define Adasının topografyası ve kıyı plânı tıpkı Pt. Lobos'unkine benzer. Daha yakın zamanlarda da Carmel civarında bir

hayli kalem erbabı ortaya çıktı; ama o eski şan ve şöhreti yok. Vaktiyle bir yazara haraket olarak kabul edilen bir olay bütün şehir halkını son derece kızdırmıştı. Bu büyük mizaçhı Josh Billings'-in ölümüyle ilgilidir.
Postahanenin olduğu yerde bir zamanlar ortasından su akan bir hendekle, küçük bir yaya köprüsü vardı. Hendeğin bir tarafında eski güzel bir bina; öte yanında da şehrin bütün doğum, ö-lüm ve hastalık olaylarının elinden geçtiği doktorun evi vardı. Bu doktor, hayvanlar üzerinde de çalışır, hattâ Fransa'da okumuş olduğundan, yeni yeni ortaya çıkan ölüleri gömmeden mumyalamak usulleriyle de uğraşırdı. Kasabanın yerlilerinden kimileri bu yeni âdeti gereksiz bir duyarlık ifadesi, kimileri israf, kimileri de, buna dair mukaddes kitaplarda bir bahis olmadığından, günah sayıyorlardı. Buna rağmen ileri gelen ve zengince aileler bunu gittikçe benimsiyor, bir nevi yeni moda, iptilâ halini alıyordu.
Bir sabah yaşlı Mr. Carriaga, tepedeki evinden çıkmış, Alvarado caddesine iniyordu. Tam hendeğin üstündeki yaya köprüsünden geçiyordu ki; gözü hendeğin dibinde yukarı çıkmaya çalışan bir oğlanla yanındaki köpeğe takıldı. Oğlanın elinde bir ciğer vardı, köpek de bir ucunda işkembe sallandığı upuzun bir barsak demetini sü-rüklüyordu. Mr. Carriaga durdu, nezaketle çocuğa, «Günaydın evlât!» diye seslendi,

O zamanlar küçük çocuklar terbiyeliydi de, «Günaydın efendim,» diye cevap verdi. «O ciğeri nereye götürüyorsun?» «Balık tutmak için yem yapacağım.» Mr. Carriaga gülümsedi. «Köpeğin de mi balık tutacak?»
«Onu kendi buldu efendim. Ne yapacağını kendisi bilir. Şurada hendeğin içinde bulduk».
Mr. Carriaga gülümseyerek yoluna devam etti. Derken kafasına bir şey takıldı. O gördüğü bir sığır ciğeri de olamaz, çok küçüktü. Dana ciğeri de değildi, rengi kırmızıydı. Hele koyun hiç değildi. Birden kafasında bir şimşek çaktı. Köşede Mr. Ryan ile karşılaşmıştı.
«Dün gece Monterey'de ölen oldu mu?» diye sordu.
«Haberim yok.» «Öldürülen de olmadı ya?»
«Bilmem.»
Birlikte yürümeye başladılar. Mr. Carriaga rastladığı küçük çocukla köpekten sözetti.
Adoba Bar'da birkaç kişi sabah şerbeti için toplanmıştı. Mr. Carriaga hikâyeyi orada da tekrarladı, sözünü bitirirken içeri bir polis girdi. Ö-lüp kalan olursa onun bilmesi gerekti. «Monte-rey'de ölen olmadı,» diye karşılık verdi. «Yalnız Del Monte Oteli'nde Josh Billings ölmüş.»
Ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Herkesin

içinde aynı meraklı soru oynaşmıştı. Josh Billings büyük bir adam, büyük bir yazardı. Orada ölmekle Monterey'e büyük bir şeref vermiş olan bu insan, küçük düşürülmüştü. Fazla münakaşaya gidilmeden hemen orada bulunanlardan bir komite kuruldu. Asık suratlı adamlar hendeğe doğru koyulup, köprüyü geçtiler: Fransa'da okuyan doktorun kapısını çaldılar.
Doktor gece geç vakte kadar çalışmıştı. Kapının sesiyle uyandı, saç-baş darmadağınık, pija-malariyle inip kapıyı açtı. Mr. Carriaga ciddî, sert bir tavırla: «Josh Billings'i sen mi tahnit ettin?» diye sordu. ,
«Evet, ne olmuş?»
«İç takımlarını ne yaptın?»

gibi, hendeğe attım» >ru çarçabuk giydirip a-içük oğlan elini çabuk ıklardı. Heyet yetiştiği na binmiş, açılmak üze-köpeğin bıraktığı, yerde
arçaları toplamaya zor-iduğu kadar yıkatıp, ya-er. Josh Billings'in ta-rşun masrafını da ödet--atçının şerefiyle oynan-rlerden değildi.

XIII
Mack ile tayfası çam yapraklarının üstünde rahat bir uyku çekmişlerdi. Şafak sökeceğine yakın Eddie geri döndü. Bir T modeli bulana kadar epey dolaşmak zorunda kalmıştı. Arabayı bulunca da yalnız iğneyi alıp almamak konusunda e-pey düşünmüş, sonra belki uymayı verir diye bütün karbüratörü söküp getirmişti. Geri döndüğü zaman millet daha uyanmamıştı. O da bir kenara kıvrılıp çamların altında derin bir uykuya dal- t di. Model T'lerin iyi bir yanı yardı. Parçaları birinden diğerine değiştirildiği gibi, hangi parça ! hangi makinenindir ayırt edilmez. j
Carmel yokuşunun manzarası çok güzeldir. Bir yay gibi içeri yumulan körfez, kumların üstünde köpüren dalgalar, daha geride kum tepeleri ve hemen aşağıda şehrin sıcak dostluğu.
Mack şafakla birlikte kalkıp, belini sıkan pan talonunu şöyle bir gevşeterek körfezi seyre koyuldu. Uzaktan bir iki balıkçı teknesi dönüyordu. Sea Side'a doğru bir tekne yanaşmış, petrol yüklüyordu. Tam o sırada arkadaki çalılıkta bir tavşan kıpırdadı. Sonra güneş çıkıp halı silkeler gibi havanın ayazını silkip attı. Güneşin ilk sıcaklığını duyan Mack'm bütün vücudu ürperip tüyleri diken diken oldu.
Eddie yeni karbüratörü takarken delikanlı-

lar birer lokma ekmek atıştırdı. Her şey tamamlanınca öndeki kolu çevirmek zahmetine katlanmadan ite ite yola çıktılar ve makine harekete geçene kadar vitese takıp yürüttüler. Sonra Eddie direksiyona geçti, arka arka tepeyi tırmandılar, yukarı varınca arabayı çevirdiler; başı gidecekleri yöne yokuş aşağı inip Hatton Fields'i geçtiler. Carmel vadisinde enginarlar griye çalan bir yeşillikte, su boyundaki söğütler sık ve gürbüzdü. Vadide sola saptılar. Daha ilk adımda talih yüzlerine gülmüştü. Toza bulanmış bir kırmızı Rho-da Island horozu çiftliğinden uzağa düşmüş, yolun bir tarafından öte yanına geçiyordu. Eddie arabayı pek tehlikeye sokmaksızm horozcuğu altına alıverdi. Arkaya yerleşmiş olan Hazel yollarına devam ederken hayvanı yolup tüyleri teker teker havaya uçuruyordu. Jamesburg'dan bu yana hafif bir sabah rüzgârı esmekte olduğundan, tüylerin bir kısmı St. Labos'a yığılmış bir kısmı denize kadar uçmuştu. Bir olayın ispatına yarayacak delillerin bu derece geniş bir alana yayılması âdeta bir rekor teşkil ediyordu.
Carmel suyu küçük, hoş bir çaydır. Pek uzun olmamakla birlikte, yatağı boyunca bir nehirde bulunması gereken her şey bulunur. Tâ yukarıda dağbaşlarmdan doğar; bir süre aşağı yuvarlanır, kumluklardan akar; bir bendin önüne gelince birikir bir göl olur. Sonra setin üstünden aşıp, büyük yuvarlak kayaların arasında çağıldar; çı-

narların altından tembel tembel süzülerek alabalıkların yaşadığı çukurlara, İstakozların sığındığı kıyılara sokulur. Kış gelince azgın, yaman bir nehircik kesilir. Yazın da çocukların dizboyu suyun içinde oynaştığı, balıkçıların cirit attığı bir yer olur çıkar. Kıyılarında kurbağalar göz kırpar, kenarlarında sık eğrelti otları biter. Sabah akşam geyikler, tilkiler gizli gizli su içmek için buraya gelir,- arasıra bir dağ kaplanının vücudu boylu boyunca toprağın bağrına basıp, serin sulara u-zatılır. Vâdidedi çiftlikler hep bu küçük suyla beslenir, bostanları, sebzeleri sulayan suyu hep oradan çekerler. Bıldırcınlar onun yanında ötüşür, yabanî güvercinler karanlık basarken onun kıyılarında dolaşır. Kısacası bir nehirde bulunması gereken her şey onda da vardır.
Vadinin birkaç mil yukarısında nehir, aşağı doğru sarmaşıkların, otların sarktığı yüksek, sarp bir kayalığı altından oyu geçer. Bu yarın dibinde su derin, kuytu, yeşil bir havuzcuk yapar; havuzun öteki başında oturup yemek pişirecek güzel bir kumluk vardır.
Mack ile arkadaşları neşe içinde buraya kadar geldiler. Her şey yolundaydı. Kurbağa varsa en bereketli yer burasıydı. İnsanın oturup tembel tembel dinleneceği, keyifleneceği bir yerdi. Yolda, kısmetleri ayaklarına kadar gelmişti. Büyük kırmızı horozdan başka sebze götüren bir kamyondan düşen bir çuval havuç ile kamyondan

düşmemiş altı baş soğanları vardı. Mack'm cebinde de bir kese kâğıdı kahve duruyordu. Kamyonda da ağzı açık, beş galonluk boş bir teneke vardı. İçki testisi de yanlarındaycjı. Tuz, biber gibi şeyleri de ihmal etmemişlerdi. Tuzunu, biberini, kahvesini yanma almadan çıkan adamlara enayi göziyle bakardı bunlar. Fazla gayret, karışıklık ve düşünceye gerek kalmadan dört yumruk taş sahilde, kumların üstünde bir araya getirildi. Daha o sabah güneşin doğuşuna meydan okumuş olan kırmızı horoz; kolu kanadı kırılmış, çevresinde soğanlar, altında kuru söğüt dallarının çatırdayarak yandığı küçük bir ateş olduğu halde beş galonluk tenekenin içinde yatıyordu. Büyük bir ateş yakmak enayilikti. Horozun bu cüsseye gelip yetişmesi epey sürdüğünden, pişirilmesi de biraz uzunca sürmeliydi. Ama çok geçmeden su kaynamaya başlayınca etrafa mis gibi bir koku yayılmakta gecikmedi.

Mack arkadaşlarına şöyle hafiften bir tav nutku çekti:

«Kurbağa avlamak için en verimli, en uygun zaman gecedir,» dedi. «Onun için hava kararana kadar şıracıkta uzanıp bekleriz.» Bunun üzerine gölgeye uzanıp teker teker uykuya daldılar.

Mack'm hakkı vardı. Kurbağalar gündüzleri pek oynaşmazlar; bir çalının, taşın altına sak-

lamp gizli gizli dışarıyı kollarlar. Onları yakalamanın en kolay usulü, geceleri bir fener kullanmaktır. Delikanlılar gayet hareketli bir gece geçireceklerini bilerek uyuyorlardı. Yalnız tavuğun altındaki ateşi beslemek için Hazel biraz daha uyanık kaldı.

Kayalık yarın civarında ikindiler pek öyle altunî değildir. Saat ikiye doğru güneş arkada kalınca kıyıya fışıltılı bir gölgedir çöktü. Çınarlar tatlı ikindi rüzgârıyle hışır hışırdı. Küçük sayılanları kayalardan aşağı süzülüp, yavaşça suya daldılar; başları birer küçük periskop gibi dimdik, arkalarında oylum oylum bir iz bırakaraktan havuza doğru süzüldüler. Derken bir alabalık sıç-rayıverdi. Güneşten ürken sinekler, kızböcekle-ri, eşekarıları da kendi köşelerine çekildi. Sonra gölgeler uzayıp bütün kıyıyı bastı. Tek-tük bıldırcın sesleri duyulmaya başlarken Mack ile tayfası uyandı. Tavuk haşlamasının kokusu insanın i-çine işliyordu. Hazel biraz ileriden birkaç tane defne yaprağı koparıp tencereye atmıştı. Havuçları da doğradılar. Kahve de çabucak kaynamasın diye ateşten ayrı bir köşede kendi kabı içinde. Mack doğrulup şöyle bir gerindi; suya giderek elini yüzünü yıkadı. Genzini temizledi. Tükürdü, ağzını çalkaladı, bir iki sefer yellendi, pantalonunu toparladı, ayaklarını gerdi, ıslak parmaklarını saçlarında gezdirip düzeltti; testiden bir iki yudum içip geğirdikten sonra ateşin başına çök-

tü. «Allah bilir a, mübareğin kokusu dünyayı tuttu», diye söylendi.

Erkekler uykudan uyanınca hemen hemen aynı şeyi yaparlar. Mack'm hareketlerini ötekiler de aynen tekrarladılar. Biraz sonra hepsi ateşin başında toplanmış, Hazel'i övmeye başlamışlardı. Hazel cebinden çakısını çıkarıp horozun buduna doğru daldırdı.

«Hani pek pamuk gibi denen cinsten değil,» diye söylendi. «Öyle olması için en azından iki hafta kaynamak. Mack, ne dersin, bu kaç yaşında vardı?»

«Ben kırk sekizime bastım ama onun kadar kart değilim.»

«Kimse bir köşeye sıkıştırıp canına okumazsa bir tavuk kaç yıl yaşar be?» diye sordu.

Jones buna «İşte bunu kimse bilmez,» diye cevap verdi. «Bu gidişle öğrenilmiyecek de.»

Keyifli bir saatti. Testi elden ele dolaşmaya, içlerini ısıtmaya başladı.

Jones: «Eddie be,» diye söylendi. «Hani şikâyet ediyor, dırlanıyor gibi olmasın ama aklımdan ne geçiyor biliyor musun? Sen bara iki şişe götür-sen. Viskileri birine, ötekileri de ötekine, yani her birini ayrı ayrı şişelere toplasan diyorum, ha?»

Bu teklifin ardından garip bir sessizlik çöktü ortaya. Jones hemen söz değiştirmeye kalktı. «Boş verin dediklerime be,» diye söylendi. «Böylesi daha tatlı oluyor.» Baltayı taşa vurduğunu anlamış,

durmadan anlatıyor, durumu düzeltmeye çalışıyordu. «Bu şeklin bir faydası da içinden ne cins bir içki çıkacağını kestirememesidir adamın. E-ninde sonunda ne biçim bir şey olacağını, sonunda ne çıkacağını bilirsin. Sarhoşluğun kavgası o-lursa dövüşürsün; sulu gözlüler zırlar falan filan... Ama bu, bu öyle mi ya! Biraz sonra sipsivri ağacın tepesine mi tırmanacağını, yahut Santa Cruz'da suya mı atlayacağını önceden kestiremezsin. Böylesi daha fiyakalı, daha matrak oluyor.»

Jones'u susturmuş, araya söz karıştırmış olmak için Mack: «Denize girmekten açılmışken,» diye söze karıştı, «Mc Kiley Moran denen herifin ne olduğunu merak ediyorum. Hani canım şu dalgıcı, hatırlamıyor musunuz?»
Hughie: «Hatırlamaz olur muyuz,» diye cevap verdi. «Çoğu zaman işe birlikte giderdik. Bir ara işleri bozulunca kendini içkiye verdi. Hem dal, hem iç; ikisi birden gitmiyor. Sıkıntısı da vardı herifin. Sonunda tulumunu, başlığını, pompasını, nesi var nesi yok sattı, hepsini içkiye yatırdı. Sonra da ortalıktan kaybolup gitti. Nereye cehennem olduğunu ben bile bilmiyorum. On İki Kardeşler demir atarken, demire takılıp batan Wop vardı ya, işte onu çıkarmak için daldıktan sonra Mc Kiley bir daha kendine gelemedi. Ayaküstü öylece olduğu gibi dalmıştı. Kulak zarları patlamış. Sonra bir daha kendini toparlıyamadı. Wob'a da bir şeycik olmadı, ne dersiniz.

Mack şişeyi bir daha tepesine dikti. «İçki yasağı sırasında epey dünyalık kıvırmıştı,» dedi: «Hükümet denizin dibine bir şey saklamışlar mı baksın diye ona dalış başına 25 kâğıt verirdi. Dalıp da bir şey bulamadığı için de Louise'den kasa başına üç papel keserdi. Hükümetin elini boş çıkarmasın diye günde birkaç kasa yukarı almayı da ihmal etmezdi. Louise de bu kadarına ses çıkarmıyordu. İşi öylesine idare ediyordu ki, başka dalgıç tutmaya gerek görmüyorlardı. Mc Kiley bu arada epey para yaptı.»
Hughie: «Evet,» diye karşılık verdi, «o da herkes gibi cebi para görünce evlenmek istedi. Paralar suyunu çekene kadar üç defa dünya evine girdi. Ben hemen çakazlardım işi. Gider bir beyaz tilki kürkü alır, sonra tamam! Bakmışım herif evlenivermiş.»
Eddie: «Gay'a ne oldu dersin be!» diye söylendi. İlk defa olarak aralarında Gay'dan söz ediyorlardı.
Mack: «Hep aynı şey, ne olacak,» diye cevap verdi. «Evli adamlara oldum olası güven olmaz. Kaşık düşmanından ne kadar nefret ederse etsin, eninde sonunda yine onun yanına dönecektir. Pis pis düşünmeye, efkarlanmaya başladı mı, bir de bakarsın ki efendi ortadan yokolmuştur. Tabiî geriye, karıya dönmüştür. Böylelerine güvenilmez. Meselâ Gay'ı ele alalım. Karı, herifi mis gibi pataklıyor. Ama Gay üç gün ondan uzak kaldı mı

yavaş yavaş suçu kendinde bulmaya karıya hak vermeye başlayacaktır. Sonra barışmak için yaltaklanmak faslı gelir ardından.»
Yavaş yavaş, içlerine sindire sindire büyük bir iştiha ile yemeye başladılar. Tavuğun parçalarını kemiğinden tutarak sudan çıkarıyorlar, bir süre havada tutup soğuttuktan sonra hiçbir parçasını ziyan etmeden iyice sıyırıyorlardı. Suyun içindeki havuçları da söğüt ağacından kestikleri çöplerle topladılar, onlar da bitince tenekeyi aralarında dolaştırıp suyunu içtiler. Bu arada akşam tatlı, bir müzik gibi çevrelerini sarmaktaydı. Şuradaki kurbağalar birbirlerine seslenmeye başlamışlardı. Havuzumsu yerde bir alabalık sıçradı. Gün ışığı karanlığın içinde erirken sinekler, pervaneler aşağı inmiş, suyun üstüne dolanmaya başlamışlardı. Kahve tenekesi elden ele dolaşırken içleri ısınmış, karınları doymuş olmanın sessizliği çökmüştü çevreye.
Neden sonra Mack: «Allah kahretsin,» diye söylendi. «Şu yalancılardan da nefret ederim.»
Eddie: «Yalan söyliyen kim?» diye sordu.
«Hiç. İnsanın söz açmak ya da onunla bununla hoş geçinmek için ufak tefek şeyler uydurmasına bir şey dediğim yok ama, kendi kendini aldatmasına pek tutulurum.»
«Kimden bahsediyorsun be?»
«Kendimden, yahut sizlerden birinden.» Sonra heyecanlı heyecanlı ekledi: «Bakın,» dedi, «he-

pimiz buradayız. Eğlene eğlene, işin tadını çıkara çıkara buraya kadar geldik. Geri dönüp şehre varınca Doc paraları sulanacak. Şunun şurasında beş kişiyiz. Onun içeceğinin beş mislini çekebiliriz. Ama bu işi Doc için yapıp yapmadığımızdan emin değilim. Kendimiz için yaptığımıza da inanmıyorum a. Doc böyle bir şey yapılacak adam değildir. Görüp tanıdığım insanların en iyisi. Onun bu halinden yararlanmaya kalkacak cins biri olmak istemem. Bilirsin bir seferinde bir papele bir arı yutturmak için neler uydurmuştum. Ben o mavalları okurken bir ara herifin her şeyi farket-tiğini anladım. Ve sözünü ortasında kesip, «Doc anlattıklarımın hepsi yalan.» Dedim. O da elini cebine sokup bir kâğıt çıkardı. «Mack,» dedi, «İnsanın bir papel uğruna bu kadar yalan uydurması için gerçekten paraya ihtiyacı var demektir Al!» diye parayı elime

tutuşturdu. Ben de ertesi gün gidip borcumu ödedim. Zaten hiç harcamamıştım. Yalnız bir gece cebimde tutup geri vermiştim.»
Hazel: «Doc gibi eğlenceye düşkün adam da yoktur bence,» diye söylendi. «Biz de onun için bir ziyafet yapsak a. Bana bakın, biftek neye derler?»
«Bilmem ki,» dedi Mack. «Çoğunu geri almak istemediğim bir şey yapmak istedim.»

«Öyleyse bir hediye alalım,» diye teklif etti Hughie. «Meselâ bir şişe viski versek de gerisini kendimize bıraksak.»
Mack: «Bak işte bu fikri beyendim,» dedi. «Öy le yapmak en uygunu olacak. Viski şişesini eline tutuşturup sıvışırız.»
Eddie: «Sonunda ne olacağını biliyorsun,» diye söze karıştı. «Henri olsun, yahut Carmel'deki öteki herifler içkinin kokusunu aldılar mı damla-yıverecekler tabiî. O zaman, beşimizin yerine en azından yirmi kişi olacak. Doc bir seferinde bana Sardalye Sokağı'nda kızarttığı pirzolanın kokusunu tâ Point Sur'dan alıp geldiklerini anlatmıştı. Ben bu işte kârlı bir taraf göremiyorum. Ziyafeti biz kendimiz hazırlasak daha iyi olacak.»
Mack bu düşünceyi de beyendi. «Belki haklısın,» dedi. Ya da viskiden başka bir şey verecek olsak, örneğin, üzeri markalı bir çift kol düğmesi hediye etsek, ha?»
Hazel: «Hassiktir,» diye tersledi. «Doc öyle şeylerden hoşlanmaz.»
Gece iyiden iyiye çökmüş, gökte beyaz beyaz bulutlar parlamaya başlamıştı. Hazel birkaç dal atarak ateşi besledi, alevler sahili biraz aydınlatmıştı. Tepenin üstünde bir tilkinin tiz ulumaları duyuluyordu. Adaçaymm kokusu gecenin kokusuna karışarak bulundukları yere kadar geliyordu. Derenin üzerinden atlarken çıkardığı ses de hafiften inliyordu.

Bir ayak sesi üzerine başlarını çevirdikleri zaman Mack aklına takılan son fikir üzerinde geveleyip duruyordu. Kapkara iri yarı bir adam kendilerine doğru geliyordu. Koltuğunun altında çiftesi, ayaklarının dibinde bir köpek olduğu halde yumuşak adımlarla yaklaştı.
«Burada ne arıyorsunuz?» diye sordu. Mack: «Hiç,» diye cevap verdi. «Burası yasak bir yerdir. Balık tutup avlanmak, ateş mateş yakmak olmaz. Haydi bakalım her şeyinizi toparlayıp kirişi kırın buradan.»
Mack, süt dökmüş kedi tavrıyla ayağa kalktı. «Kusura bakma âbi, bilmiyorduk. Gerçekten yolda levhaya mevhaya benzer bir şeye rastlamadık.»
«Her yer levhayla dolu, nasıl oldu da görmediniz.»
«Bak âbi, eğer bir suç işledikse affet. Kusura bakma.» Mack bir süre sustu, karşısındaki adamı süzüyordu. «Siz asker misiniz efendim?» diye sordu. «Ben askerleri bir bakışta anlarım. Asker A-damlar omuzlarını bizlerden başka tutarlar. Ben de epey askerlik ettim. Böyle şeyleri iyi bilirim.»
Adam farkında olmayarak omuzlarını düzeltti, ama kendini toparlamakta güçlük çekmedi.
«Ben arazimde öyle ateş mateş yakılmasını istemem.»
«Kusura bakma dedik a, yüzbaşım. Şimdiden tezi yok, toparlanıp gidiyoruz. Yalnız buraya gel-

memizdeki nedeni de açıklayayım. Bir ilim adamına yardım etmek için tâ buralara kadar taşındık. Birkaç kurbağa toplayacaktık, o kadar. Kanser araştırmaları yapıyor da.»
Adam bir an duralar gibi oldu. «Kurbağa mı? Kurbağayı ne yapacakmış?» diye sordu.
«Üzerinde deneme yapıyorlar. Önce kurbağalara kanser aşılıyorlar, ondan sonra üzerinde denemeler yapıp işin aslını bulmaya çalışıyorlar. Tabiî biz kurbağa götürürsek yapacaklardı. Madem ki, bizim gitmemizi istiyorsunuz, biz de gidiyoruz, yüzbaşım. Bilseydik, zaten hiç gelmezdik.» Mack birden köpeği ilk defa görüyormuş gibi bir tavır takındı. «Vay canına be!» diye söylendi, «bu ne kadar güzel köpek böyle. Geçen yıl Virginia yarışlarında kazanan Nola'ya ne kadar benziyor. Yüzbaşım, Virginia'dan mı bu?»
Yüzbaşı bir an tereddüt eder gibi olduysa da yalanı yapıştırmakta gecikmedi. «Evet,» dedi, «yalnız ayağı topallıyor. Omuzbaşlarma kene yapışmış, bir türlü kökünü kurutamadım.»
Mack ilgilenmişti. «İzin verirseniz bir bakalım, yüzbaşım. Gel yavrum, gel. Gel kızım.» Köpek başını kaldırıp sahibine baktıktan sonra yavaş yavaş Mack'a doğru sokuldu. Mack: «Ateşe biraz gazel atın da şuna bakalım,» diye seslendi. Yüzbaşı da-. «Her zaman ağzının ulaşamayacağı bir yerde», diye açıklayarak Mack'la birlikte eğildi.

Mack köpeğin omuzundaki yara yerine baktı. «Vaktiyle bende de bir köpek vardı», dedi, «o da böyle hastalandıydı da göz göre göre ölüp git-tiydi hayvan. Bu yeni yavrulamış galiba?»
«Evet, altı tane. Tentürdiyot pastım ama, fayda etmedi.»
«Etmez. Bu cenabetlere hiç fayda etmez o. ingiliz tuzu bulunur mu sizde?»
«Evet, evde bir şişe vardır.»
«İyi ya işte. Onu biraz suda ezerek bir macun gibi yaranın üstüne sürün. İyi hayvan, ölürse yazık olur.»
Köpek, Mack'm yüzüne bakarak elini yalamaya başlamıştı. «Bırakın bu işi ben halledeyim, yüzbaşım,» diye devam etti. «İngiliz tuzu üe hallederiz. Ondan daha iyi .ilâcı yoktur bu musibetin.»
Yüzbaşı köpeğin başını okşuyordu. «Size bir şey söyleyeyim mi,» dedi. «Benim evin yanında bir havuz vardır. İçi kurbağa dolu. Geceleri gürültüden uyuyamıyorum. Bu işi orada yapsanız nasıl olur? Hem bana da iyilik etmiş olursunuz.»
«Eksik olmayın. Doktorlara bu iyiliğinizi anlatırım, onlar da memnun olacaklardır şüphesiz. Yalnız önce şu hayvanın derdine bakalım.» Sonra öteki oğlanlara döndü: «Ateşi söndürün,» dedi. «Dikkat edin hiç kıvılcım mıvılcım kalmasın. Çevresindeki döküntüleri de toplayın. Biz yüzbaşıyla önden gidip Nola'nm işine bakacağız. Siz
de arkadan gelirsiniz.» Mack'la yüzbaşı yan yana uzaklaştılar.
Hazel ayağiyle ateşe doğru bir kum attı. «Bahse girerim ki, bu oğlan isterse Reisicumhur olur vallahi,» diye söylendi.
«Reisicumhur olursa ne olur?» diye sordu Jones. «O işin ne zevki var?»

XIV

Sabahın erken saatleri Sardalye Sokağı'nda bir büyü gibidir. Ortalığın ağarıp ta güneşin doğmasına yakın sokağı saran grilik içinde her şey zamanın zincirinden kurtulmuşcasma gümüşî bir ışığa asılıdır sanki. Sokak fenerleri teker teker söner; arsaları bürümüş otlar yemyeşildir. Balıkhanenin üstündeki oluklu saçlar plâtinleş-miş, ya da eski kalayların buğulu rengine bürünmüştür. Otomobiller de daha çıkmamıştır. Sokak işten ve hareketten sıyrılmış, sessizlik içindedir. Sardalye imalâthanelerinin direkleri arasında çalkalanan dalgaların çırpınışları, iç çekişleri işitilir. Bu büyük bir sessizlik, ıssızlık ve dinlenme anıdır. Kediler tahta parmaklıklar üzerinden aşıp balık başlarının peşinden akıp giden bir şurup gibi sokağa yayılırlar. Erkenci köpekler soylu bir tavırla ortalıkta dolaşarak, bacağını kaldırıp si-ğecek bir yer ararlar. Martılar, kanatlarını çırpa

çırpa gelir, fabrika damlarının üstüne yerleşerek günün artıklarını beklemeye koyulurlar. Damların üstünde sıra sıra birbirlerine sokulmuşlardır. Hopkins Deniz İstasyonu yakınlarındaki kayalardan ayıbalıklarınm tazı seslerini andırır bağrışmaları gelir. Hava soğuk ve taptazedir. Arka bahçelerde köstebekler taze nemli toprağı atıp, bir yığın ederek, gizlice dışarı süzülür; yuvasına çiçekler taşır. Çevrede pek az insan vardır. Bu ıssızlığı gerçektekinden biraz daha arttırır. Dora'-nın kızlarından biri Bear Flag'ı ziyaret edemeyecek kadar zengin ve hasta bir patronun ziyaretinden dönüyordur. Yüzünün boyası biraz yayılmış bacakları yorulmuştur. Lee Chong çöp tenekelerini dışarı çıkarır, kaldırım kenarına gider. İhtiyar Çinli denizden bu yana görünüp, şak şak tabanıyla taşları döverek caddeyi geçer. Pa-las'm doğrultusunda gözden kaybolur. Sardalye bekçileri başlarını dışarı uzatarak sabah ışığına göz kırparlar. Bear Flag'm bekçisi pijamasının ceketiyle dışarı çıkıp, şöyle bir gerinip esner; karnını kaşır. Mr. Malloy'un borudaki kiracılarının horultusu daha derin, daha içten gelen bîr ton kazanmıştır. İnci saatleri, geceyle gündüzün arasında zamanın durup kendine çeki-düzen verdiği vakte ulaşmıştır.
İşte böyle bir sabahtı, böyle bir ışıkta iki asker ve iki kız sokakta kolayca dolaşabilirlerdi. Hep birlikte La Ida'dan çıkmış, yorgun argın, ama

mutluydular. Kızlar iri yarı, kocaman göğüslü, güçlü kuvvetliydiler, sarımsı saçları hafiften dağılmıştı. Giydikleri üzeri çiçekli ray on gece elbisesi buruşmuş, kullanışının gereğine uymuştu. Kızlar başlarına askerlerin şapkalarını geçirmişlerdi- Birinde şapkanın viziyeri burnuna kadar inmiş, ötekinde arkaya yatmıştı. Kocaman dolgun ağızlı, büyük burunlu, geniş kalçalı kızlardı ve çok yorulmuşlardı.
Askerlerin ceketleri iliklenmemiş, kemerleri, apuletleri birbirine karışmıştı. Boyunlarmdaki kıravatı biraz aşağı çekerek gömleklerinin yakalarını açmışlardı. Askerler de kızların şapkalarını giyiyorlardı. Bir tanesi ufacık, sarı hasırdan, kenarlarında çiçekler dizili bir bone; ötekisi mavi selofandan bir madalyon konulmuş

elörmesi, be-remsi bir şeydi. Elele tutuşmuşlar, yavaş yavaş sallanarak yürüyorlardı. Dış taraftaki askerlerden biri elinde soğuk konserve bira dolu bir kese kâğıdı taşıyordu. İnci aydınlıkta yavaş yavaş ilerliyorlardı. Delicesine eğlenmiş olmanın hazzı içindeydiler. Tatlı bir partiyi hatırlayarak gülümseyen çocukların masum neşesiyle gevşemişlerdi. Ellerini sallarken birbirlerine bakıp gülümsüyor-lardı. Bear Flag'm önünden geçerken kapının ö-nünde karnını oğuşturan bekçiye bir merhaba çektiler. Borulardan gelen horultuları dinleyip kendi kendilerine güldüler. Lee Chong'un dükkânı önüne geldikleri zaman bir an durarak her

şeyin birbirine girmiş olduğu vitrinine bir göz attılar. Sonra birbirine yapışmış ellerini sallıya sallıya yollarına devam edip Sardalye Sokağ'ımn sonucunda demiryolu yanma döndüler. Kızlar rayların üstüne çıkmış, iki yanlarına yalpalıya yalpalıya bu ince demirlerin üstünde yürümeye çalışıyorlardı. Askerler de bellerine sarılarak düşmemeleri için tutuyorlardı. Kayıkhanenin önünden geçtikten sonra Hopkins Deniz İstasyonu'nun malı olan parka girdiler. İstasyonun önünde küçük mercan kayalarının arasında mini mini minya-türcesine nakışlı bir sahil parçası vardır. Yumuşak sabah dalgaları tatlı tatlı sahili okuşuyor, yavaştan fısıldaşıyordu. Deniz yosunlarının güzelim kokusu sarmıştı çevreyi. Dört kişi sahile geldikleri zaman güneş Tom Work'un toprağının üstünden boy göstermiş, etrafı ışıl ışıl bir sarılıktır almıştı. Kızlar kumların üstüne oturarak, bacaklarını uzattı. Askerlerden biri bira tenekelerini delerek herkesin eline birer tane tutuşturdu. Erkekler de yere yatıp başlarını kızların dizlerine koymuşlar, aşağıdan yukarı doğru yüzlerini seyrediyorlardı. Yorgun, sakin ve harikulade bir esrar içinde birbirlerine gülümsüyorlardı.

Yakındaki istasyondan bir köpek havlaması duyuldu; kara suratlı ters bir adam olan bekçi de kara kıvırcık tüylü spanieli de bu gelenleri gör müştü. Arkalarından bağırdığı halde kimse al-

dırış etmediği için peşlerinden gelmişti. Yanındaki köpeği durmadan havlıyordu.

«Burada yatmanın yasak olduğunu bilmiyor musunuz?» diye sordu. «Haydi çekin bakalım. Burası özel bir yerdir.»

Askerler onun sözlerini duymuyor gibiydiler sanki. Gülümsüyor, kızların alınlarından dökülen perçemleri seyrediyorlardı. Neden sonra içlerinden biri başını hafifçe çevirerek bekçiye baktı. «Şu aya gidecek uçağa atlasana, ha?» diye söylendi. Sonra yeniden kıza döndü.

Güneş kızın sarı saçlarında ışıldamaya başlamıştı. Elini uzatıp dizinde yatan oğlanın kulağını okşamaya koyuldu. Bekçinin geri dönüp gidişini bile farketmediler.

XV

Delikanlılar çiftlik evine vardıkları zaman Mack'ı mutfakta buldular. Köpek bir kenarda yere uzanmıştı. Mack da İngiliz tuzunu hamur yapıp buladığı bir bezi yaralarına sarıyordu. Köpeğin bacakları arasında iri, tombul yavrular kafa-lariyle toslayıp, burunlarını sokarak meme emiyorlardı. Ana köpek gözlerini Mack'm yüzüne dikmiş, her haliyle «Görüyorsun a,» diyordu. «Bizimki bir türlü derdimizin ne olduğunu anlayamıyor-du ki.» Yüzbaşı elinde tuttuğu lâmbayla Mack'ın o-muzundan aşağı yaptıklarını seyrediyordu.

«Ne iyi oldu size rastladığım, bu sayede bunu da öğrenmiş oldum.»

Mack: «İşinize karışmak gibi olmasın ama, yüzbaşım,» diye söylendi, «bu yavruları sütten kesmeli. Memelerinde bir şey kalmamış hayvancağızın. Neredeyse analarını yiyip bitirecekler.»

«Farkındayım. Bir tanesini alıkoyup ötekilerin hepsini boğmak gerekti ya. Bir türlü işden vakit alıp ta yapamadım ki. İnsanlar eskisi gibi av köpeklerine rağbet etmez oldular artık. Şimdi her keşte bir bokser, fino, debermon merakı var.»

«Hakkınız var. Bence av köpeklerinin üstüne yoktur. Erkek dediğin av köpeği besler. Millete ne oldu aklım ermiyor. Ama buncağızları boğmaya kıyamadınız değil mi?»

«Karım aklını siyasete takalı neredeyse deli olup çıkacağım. Şehir Meclisi'ne seçildikten sonra işi gücü toplantıların peşinde gezip nutuklar çekmek oldu. Evde olduğu zamanlar da okuyup hazırlanıyormuş hanım.»

«Kötü, yani pek yalnız kalmış olmalısınız demek istiyorum... Benim böyle bir yavrum olsaydı...» Yumuk yumuk yavrulardan birini eline almıştı. «İnan olsun, üç yıl geçmeden birinci sınıf bir av köpeği yapıp çıkarırdım. Bu işde dişilerin üstüne köpek çıkmaz.»

II

«Bunlardan birini almak ister misiniz?»
Mack gözlerini yukarı kaldırdı. «Yani birini bana mı veriyorsunuz? Allahım, nasıl istemem!»
«Seç öyleyse birini, av köpeğinden anlayan insan pek az kaldı şu dünyada.»
Delikanlılar mutfakta durmuş, çevreyi süzüyorlardı. Kadının evde olmadığı besbelliydi. Açılmış konserve kutuları kenarlarına yumurta bulaşıkları yapışmış tava, masanın üstünde ekmek kırıntıları, ekmek kutusunun üzerinde açık bir kutu tüfek kurşunları hep birlikte evde bir kadının yokluğunu bağırıyorlardı. Öte yandan pencerenin beyaz perdeleri, tabak raflarına serili kâğıtlar, ipte asılı küçük havlu parçaları, tabak tutacak bezler bir zamanlar burada da bir kadrim bulunduğunu gösteriyordu. Çocuklar onun şu anda orada bulunmadığına şükrettiler âdeta. Raflara kâğıt seren, bunun gibi küçük bezler kullanan kadınlar içgüdüsel olarak Mack ve tayfası tipinde insanlara güvenmedikleri gibi, onları sevmezler de. Böyle kadınlar onların aile ocağının başdüşmanı olduklarını bilirler. Çünkü bu delikanlılar, aile hayatının istediği temizlik, intizam ve yakışık alırlık özelliklerine karşı rahatı, düşünce ve arkadaşlığı temsil ederlerdi. Kadının evde olmayışına gerçekten memnundular.
Yüzbaşı, oğlanların kendisine bir lütuf yaptıklarını sanıyordu. Bırakıp gitmelerini hiç istemiyordu. Bir ara: «Kurbağa avına çıkmadan önce

delikanlılar içlerini ısıtacak bir şey içerler herhalde?» diye söylendi.
Millet Mack'a baktı. Mack'm bu teklifi düşünüyormuş gibi bir hali vardı. «Nisbeten ilmî bir görev için yola çıktığımız zaman içkiye dokunma -mayı prensip edinmişizdir,» diye karşılık verdi. Fazla ileri gittiğini anlıyarak: «Ama,» diye ekledi, «bize karşı o kadar iyi davrandınız ki, kendi hesabıma bu nazik teklifi reddedemiyeceğim. Bilmem çocuklar ne der?»
Onlar da bir kadehi geri çevirmeyeceklerini söylediler. Yüzbaşı bir elfeneri alarak aşağı bodruma indi. Aşağıda sandıkları, kutuları çektiğini duydular; biraz sonra koltuğunun altında beş ga-lonluk bir meşe fıçısıyla döndü. Fıçıyı masanın üstüne bıraktı. «Yasak sırasında biraz Mısır viskisi çekip bir kenara bırakmıştım,» dedi. «Şimdi aklıma geldi, bakalım ne hale geldi diye düşündüm. Eh, oldukça yaşlandı. Unutmuş gitmiştim mübareği. Anlıyorsunuz ya, karım...» Lâfının sonunu getiremedi, oğlanların ne demek istediğini anladıklarını farketmişti. Yüzbaşı fıçının tıpasını çıkararak oymalı kâğıt serili raftan bardakları indirdi. Beş galonluk fıçıdan birazcık viski almak kolay olmuyordu. Herbirinin payına boz renkli içkiden yarımşar su bardağı düşmüştü. Törene uymakla yüzbaşıyı beklediler, sonra, «Nehrin şerefine!» diye tokuşturarak birer yudum aldılar; ta-

dına baktılar, dudaklarını yaladılar, gözlerinde uzak bakışlar yanıyordu.
Mack dibinde eski, mukaddes bir söz yazıl ıy-mış gibi boş bardağın dibine bakıyordu. Sonra gözlerini yukarı kaldırdı. «Doğrusu diyecek yok,» diye söylendi. «Şişeyle aldıklarımız arasında böylesine rastlanmıyor.» Derin bir soluk alıp; soluğunu verirken dudaklarını emdi. «Böyle lezzetlisini daha önce tatmış olduğumu hatırlamıyorum,» dedi.
Yüzbaşı pek memnun olmuştu. Gözlerini tahta fıçıya çevirdi. «Fena olmamış,» dedi. «Ne dersiniz, birer tane daha içer miyiz?»
Mack yine bardağına göz attı. «Eh birazcık daha içebiliriz,» dedi. «Büyük bir kaba boşaltsak ne dersiniz? Bardaklara korken dökülüyor da.»
İki saat sonra ne için geldiklerini hatırlayabildiler.
Kurbağalı havuz dörtköşe; elli ayak eninde, yetmiş ayak boyunda, dört ayak derinliğindeydi. Kenarlarını sık, yumuşak otlar bürümüştü. Su buraya nehirden küçük bir arkla geliyor, öte baştan da bostanlara gidiyordu. Havuzda kurbağa vardı, hem de binlerce. Ses leri geceyi inletiyor; gıcırdar, havlar, öter gibi seslerle çın çm ötüyorlardı. Yıldızlara karşı türkü söylüyor, aya sesleniyor, dalgalanan otlara söz atıyorlardı. Aşk şarkılarıyla şakıyor, her şeye meydan okuyorlardı. Karanlıkta sessizce havuza

sokuldular. Yüzbaşı yanları sıra elinde dolu bir sürahiyle geliyordu. Bir de adam gibi işleyen el-feneri bulmuştu. Hughie ile Jones'un elinde çuvallar vardı. Yavaş yavaş havuza yaklaşırlarken kurbağalar onların gelişini hissetti. Kurbağa sesleriyle inim inim inleyen gece, bir anda bir sessizliğe bürünmüştü. Mack ile tayfası ve yüzbaşı yere çöküp son gittilik birer yudum daha yuvarlamaya karar vermişlerdi. Plânları pek cesurâneydi.
Kurbağalarla insanların birlikte yaşadığı bu yeryüzünde insanların kurbağa avlamış olduğu şüphesizdir. Ve bütün bu süre içinde bir avlama usulü ve savunması ortaya çıkmıştır. İnsanoğlu kendi düşüncesine göre ağ ile, ok ile, mızrak ile, tüfekle yavaş yavaş kurbağaya sokulur. Bu usulde kurbağanın sessiz ve hareketsiz durması gerekir; sessiz ve sakin durup bekleyecektir. Bu oyunun kuralları kurbağanın; ağın kapandığı, okun havaya fırladığı, ya da tetiğin çekildiği son saniyeye kadar hareketsiz kalmasını gerektirir. O an gelince kurbağa suya atlar, dibe dalar ve insan uzaklaşana kadar orada bekler. Bu hep böyle olmuş, böyle olagelmiştir. Kurbağaların da bu işin hep böyle olmasını beklemeye hakları vardır. Bazen ağ çabuk kapanır, ok daha tezcanlıdır, tüfek daha atik davranır; işte o zaman kurbağacık gidi-vermiştir. Ama bunların hepsi haklı, oyunun çerçevesi içinde kalan şeylerdir. Kurbağalar bu kadarına aldırış etmezler. Ne var ki, Mack'm ortaya

çıkardığı yeni usulü nereden bilebilirlerdi? Bunun arkasından gelecek dehşete nasıl akıl erdirebi lirlerdi? Işıkların bir anda parlayıverişi, adamların birbirine karışan bağrışı, çığlıkları, ayak sesleri. Kurbağaların hepsi fırlayıp havuza daldılar, telâşla dibe doğru yüzdüler. Arkalarında havuza bir sıra insan girdi, ayaklarını vurup, bacaklarını sağa sola sallıyarak suları çalkalıyor, çılgın bir sıra halinde ilerliyorlardı. Sığındıkları yerde telâşlanan kurbağalar, heyecan ve korku içinde bu çılgın ayakların önünden kaçıyorlardı; ayaklar da peşlerinden geliyordu. Kurbağalar iyi yüzücü olmakla beraber, dayanma güçleri noksandır. Havuzun boyunca aşağı kadar gidip, hep bir arada dibe dayandılar. Ayaklar ve hoyratça suya dalmış vücutlar da peşlerinden. Kurbağaların arasında birkaçı akılları oynatarak bu ayaklara doğdu atıldılar, aralarında sıkışıp, örselenerek arkaya geçebildiler; işte bunlar kurtuldu. Ama çoğunluk böyle şeylerin olmadığı yeni bir yuva, yeni bir uygarlık kurmak için havuzdan ebediyen ayrılmaya karar vermişti. Çılgın, kırgın, büyük küçük, kahverengi, yeşil, erkek, dişi, yavru kurbağalardan ibaret bir kurbağa dalgası havuzun kenarını aşıp yere atladı. Otların arasına saldırıyor, birbirlerine giriyorlardı. Küçükler, büyüklerin üstüne çıkmıştı. Ondan sonrası korkunç, "korkunçtu: Birden parlayan ışıklar onları bulmuştu. İki

insan onları dut toplar gibi topluyordu- Sudaki dizi de dışarı çıkmış arkalarını tutarak patates gibi toplamaya başlamıştı onları. Onu, ellisi telis çuvallara doldurulmuş; çuvallar yorgun, korkmuş, perişan olmuş, sırsıklam viyaklayıp duran kurbağalarla dolmuştu. İçlerinde kurtulanlar da oldu tabiî, zaten bir kısmı havuzdayken kurtulmuştu. Ama kurbağa tarihinde böylesine bir katliâm daha olmamıştı. Kurbağalar kilolarla, ellişer kilolarlaydı. Teker teker sayılmadılar ama, en a-zindan altı yedi yüz tane vardı. Sonra Mack sicimle torbaların ağzını bağladı. Torbalar ıslanmış, sular sızıyordu; hava da öylesine soğuktu ki. Eve dönmeden evvel soğuk almamak için çayırlıkta birer küçük yudum daha aldılar.
Yüzbaşının daha önce bu derece eğlenip eğlenmediği şüphelidir. Mack ile tayfasına minner-tardı. Daha sonra perdeler tutuşup da küçük havlularla söndürdükleri zaman onlara aldırış etmemelerini söylemişti. İsterlerse evlerini cayır cayır yaksınlar, onu. bile şeref sayabilirdi. Bir nutkun sonunu getirir gibi: «Karım hârika bir kadındır,» diye söylendi. «Kadınların en fevkalâdesi. Yalnız erkek olmalıymış, erkek. Eğer olsaydı onunla evlenmemiş olurdum.» Bunun üstüne uzun süre güldü; bir kaç defa kendi kendine tekrarlıyarak, başkalarına da söylemek üzere ezberlemeye çalıştı.

Bir testiyi viski doldurarak Mack'a vermişti. Onlar la birlikte Sefalet Palas'a gitmek istiyordu- Kendilerini tanımış olsaydı, karısının Mack ile öteki oğlanları seveceğinden söz ediyordu. Sonunda başı köpek yavrularının arasında, yerde döşemenin üstüne sızıp uy uy akaidi. Mack ile öteki oğlanlar bardaklarına birer içimlik içki koyarak ciddî bir tavırla onun halini süzdüler.
Mack: «Bu testi dolusu viskiyi bana verdi, değil mi? Duydunuz mu?» diye sordu.

Eddie: «Tabiî,» diye karşılık verdi, «ben iki kulağımla duydum».
«Yavruyu da bana bağışladı.» «Evet onu da alabilirsin. Hepimiz duyduk. Niye soruyorsun ki, bunları be?»
«Ömrümde sarhoş adamın malına el uzatmadım da... Buradan gitmenin zamanı geldi artık. Sabah kalktığı zaman hiç de keyfi yerinde olmıyacak, hem bunların hepsi de bizim suçumuz. Burada daha fazla durmak istemiyorum.» Mack yanık perdelere, dökülen viskiyle parlayan yere bir göz attı. Etraf, köpek yavrusu pisliğiyle kirlenmiş, köşedeki sobanın önüne sucuk yağı göllenmişti. Yavruların yanma varıp teker teker muayeneye başladı. Yapılışına, gözlerine, ağzına bakıyor, muayene ediyordu. Sonunda koyu renkli benekli, koyu sarı gözlü bir dişi yavruyu ayırdı. «Gel bakalım canikom,» diye söylendi.

Yangın korkusundan lâmbayı üflediler. Şafak sökmek üzereyken dışarı çıktılar.
«Ömrümde böyle zevkli bir gezme yaptığımı hatırlamıyorum,» diye söylendi Mack. «Ama karısının eve dönüşü aklıma gelmiyor mu, tüylerim diken diken oluyor.» Elindeki yavru sızlanmaya başlamıştı, onu ceketinin altına soktu. «İyi bir a-dam,» diye devam etti. «Yani bir defa içini rahat ettirip güvenini kazandıktan sonra...» Ford'u bıraktıkları yere doğru ilerliyorlardı. «Bütün bunları Doc için yaptığımızı unutmıyalım,» dedi. «İşlerin gidişine bakılırsa Doc, adamakıllı şanslı bir adam.»

XVI

Bear Flag'daki kızların işlerinin en sıkı olduğu zaman Mart içinde sardalye akınının başladığı zamanlardır. Bu sıralarda yalnız gümüşî sardalyeler akmaz, para da su gibi akar gider, Presidio'ya yeni bir alay nakletmiş, yerlerine yerleşene kadar çevrede asker grupları eksik olmamıştı. O zamanlar Dora'nm elinde de fazla kız yoktu. Eva Flanegan tatilini geçirmek için Doğu St. Louis'e gitmiş; Phyllis Mae, Santa Cruz'da bindiği dönmedolaptan inerken düşüp bacağını kır-mış; Elsie Doublebottom dokuz gün sürecek olan dualarına başladığından işe yaramaz olmuştu. Ev bütün gün sardalye avından cebi dolu dönen

balıkçılarla dolup dolup boşalıyordu. Gece geç vakit balığa çıkıyor, bütün gün avlanıyorlardı; öğleden sonralarını da eğlenmekle geçiriyorlardı. Akşamları yeni alayın askerleri de sık sık geliyor, pikabın başına toplanıp plâk çalıyor, Coca-Cola içerek maaş alacaklarını düşünürken kızları göz-lüyorlardı. Dora'mn başında bir de gelir vergisi derdi vardı. İşini gayri kanunî sayan ve bu yüzden ağır vergiler koyan garip sorunun içinde bocalayıp duruyordu. Bütün bunlara ek olarak her zamanki devamlı, yıllardır gidip gelen müşteriler; maden ocaklarından gelen işçiler, çiftliklerdeki biniciler, ön kapıdan gelen demiryolu memurları ve arka kapıyı kullanan ve içeride kendilerine ayrılan küçük özel odalara kapanan büyük memur ve tanınmış iş adamları da vardı.
Bütün bu hercümercin arasında bir de grip salgını başlayınca işler hepten karıştı. Bütün şehir hastalanmıştı Tom Work, Benjamin Peadbody ve karısı da gribe yakalanmıştı. Excelentine Maria Anthonia Field, bütün Gros ailesi de elinden kurtulamamıştı.
Alelade hastalıkları, kazaları, sinir hastalarını tedavi için yeter sayıda olan Monterey doktorları neredeyse deli olacaklardı. Başka borçları ödemeseler bile kendilerine vizite parasını ödeyecek kadar parası olan müşterileri arasında altından kalkabileceklerinden çok iş vardı. Şehrin öteki semtlerinden çok daha fazla dayanıklı insan-

lar yetiştiren Sardalye Sokağı en sona kalmakla beraber, o da yakasını kurtaramadı. Mektepler tatil edilmişti. Ateşli bir çocuğun, hasta ana-babanın bulunmadığı tek ev yoktu. 1917 de olduğu gibi, öldürücü bir hastalık değildi ama, çocuklarda kulak iltihabına çevrilmek yeteneği gösteriyordu. Tıp ilgilileri fevkalâde meşguldü; hem Sardalye Sokağı malî yönden pek verimli de değildi.
Batı Biyoloji Lâboratuvarlarmm sahibi Doc'-un hekimlik ruhsatı yoktu. Sokakta herkes akıl danışmak için ona geliyorsa bunda onun ne suçu vardı. Olup bitenin farkına varıncaya kadar kendini; baraka baraka dolaşıp dereceleri kontrol ediyor, müshil içiriyor, ondan ona battaniye getirip götürüyor ve hattâ evden eve yiyecek taşıyor buldu. Hasta analar yattıkları yerden kızarmış gözleriyle ona bakıyor, teşekkür ediyor ve çocuklarının iyileştirilmesi sorumluluğunu tamamen ona bırakıyorlardı. Herhangi bir olay kapasitesinin üstüne çıkınca, civardaki bir doktora telefon ediyor, yahut çok gerekiyorsa biri gelip hastaya bakıyordu. Ama aileler için her hasta âcil görünüyordu. Doc'un pek uyku yüzü gördüğü yoktu. Bira ve sardalye balıkla yaşıyordu. Bira almak için gittiği Lee Chong'un dükkânında bir çift tırnak törpüsü almaya gelen Dora'ya rastladı.

Dora: «İyice bitmişsin,» diye söylendi.

«Ya öyle oldum. Bir hafta var ki, doğru dürüst uyuyamadım.»
«Biliyorum. Durum kötü diyorlar. Kötü bir zamana rastladı.»
«Neyse, şimdiye kadar hiç fire vermedik. A-ma çocuklar arasında iki tane çok hasta var. Ronsel'in oğlanlarının hep kulakları akmaya başladı» .
Dora: «Benim yapabileceğim bir şey var mı?» diye sordu.
Doc: «Bulunur,» dedi, «millet öyle korkak, öyle perişan ki. Örneğin, Ronsel'leri ele alalım. Korkudan bitiyorlar, yalnız kalacağız diye korkudan ölecekler neredeyse. Sen, ya da kızlardan biri yanlarında oturabilirsiniz.»
Bir fare karnı kadar yumuşak olan Dora, sırasında çelik gibi sert olmasını da bilirdi. Bear Flag'a dönerek bir hizmet ekibi teşkil etti. Onun için hiç sırası değildi ama, yaptı. Rum aşçı on galonluk bir tencere gıdası kuvvetli bir çorba pişirdi; tencereyi her zaman dolu, gıdasını da tam tutuyordu. Kızlar, hem işlerini devam ettiriyor, hem de nöbetleşe gidip ailelerin yanında oturuyor, ihtiyacı olanlara tas tas çorba taşıyorlardı. Doc her yerde, her zaman aranıyordu. Dora ona danışıyor, kızları onun tavsiyesi üzerine sevk ve idare ediyordu. Ve bütün bu süre içersinde Bear Flag'daki işler gittikçe artıyordu. Pikap hiç susmuyordu. Balıkçı kafilesinin adamları ve asker-

ler sıraya dizilmişlerdi. Kızlar da işlerini bitirdikten sonra çorba taslarını alıp Ronseİ'lerin McCart-hy'lerin, Ferria'larm yanında oturmaya gidiyorlardı. Arka kapıdan çıkıyor ve uyuyan çocukların başını beklerken bazen oturdukları sandalyede uyuyakalıyorlardı. İş için boyanmaz olmuşlardı. Buna gerekte yoktu ki. Dora, Yaşlı Kadınlar Yur-du'nun bütün üyelerine iş bulabilirim, diyordu. Bear Flag'dakilerin hatırladığına göre, işlerin en çok olduğu jzaman o ay olmuştu. Her şey bittiği zaman herkes sevindi.

XVII

Bütün dost canlılığına, dostlarına rağmen Doc, yalnız, herkesten uzak, tek başına kalmış bir adamdır. Bunu herkesten çok Mack anlamıştı. Bir topluluk içinde bile Doc her zaman tek başına kalmış gibidir. Işıklar yanıp, perdeleri çekilerek, gramofonda o kilise şarkıları çalınırken Mack, Sefalet Palas'tan lâboratuvan seyrederdi. Doc'un içeri bir karı aldığını bildiği halde, bundan kahredici bir yalnızlık hissi çıkarırdı. Kızla birbirlerine en yakın oldukları anda bile Mack, Doc'un yalnız olduğunu bilirdi. Doc, bir gece kuşuydu. Bütün gece lâboratuvarda ışık yanardı. Buna rağmen, bütün gün de ayakta dolaşırdı. Gece ve gündüz, günün her saatinde o gürültülü müzik sesi

eksik olmazdı. Bazen her şeyin kararıp, sonunda uykuya daldığı sanıldığı bir sıra lâboratuvar penceresinden Şistine korosunun billur gibi pırıl pırıl çocuk sesleri taşardı.
Doc, toplamalarına ara vermeden devam etmek zorundaydı. Kıyı boyunca med ve cezirin en iyi olduğu zamanları yakalamaya çalışırdı. Onun deposu kayalar, kumsallardı. Aradığı bir şeyin nerede bulunduğunu çok iyi bilirdi. Ticaretini yaptığı şeylerin hepsi kıyı boylarından toplanmıştı. Denizbeşikleri bir yerde, ahtapotlar öte yanda, solucanlar beride denizhercaileri başka bir yerdeydi. Her şeyi nerede bulabileceğini biliyordu, a-ma ihtiyacı olduğu anda elde edemiyordu ki. Tabiat bazı şeyleri kilit altına alıyor, zaman zaman serbest bırakıyordu. Doc için yalnız denizin gidiş ve geliş zamanlarını bilmek yetmiyordu; herhangi bir yerde ne zaman suların verimli bir seki1 de çekildiğini de bilmek gereği vardı. İşte böyle bir çekilme zamanı geldi mi, âlet ve edevatını, kavanozları, şişeleri, lamelleri, koruyucu ilâçları arabasına doldurur, sahilin, ya da aradığı hayvanların toplandığı kayalığın yolunu tutardı.
O günlerde küçük yavru ahtapot siparişi almıştı; bunların bulunduğu en yakın yer de Los Angeles ile San Diego arasında La Jolla'daki kayalık sahildi. Beş yüz mil uzaktaki bu yere tam sular çekilirken varmak niyetindeydi.
Ahtapot yavruları kuma gömülü kayaların

arasında yaşarlar. Genç ve çekingen olduklarından, bir sürü girinti çıkıntı ve çamur yataklarının bulunduğu dibi tercih ederler. Bu suretle kendilerini düşmanlarından korudukları gibi dalgaların elinden de kurtarırlar.

Aynı yerde milyonlarca da denizbeşiği vardır. Ahtapot siparişini düzerken Doc, elindeki denizbeşiği stokunu da takviye edebilirdi.
Sular, perşembe günü sabah 5.17'de çekilecekti. Eğer Doc, Monterey'den çarşamba sabahı ayrılacak olursa, perşembe sabahı sular çekilmeye başlamazdan önce rahat rahat orada olabilecekti. Yanma bir canyoldaşı alabilirdi, ama tesadüfen o sırada herkes bir yanda ve bir işle meşguldü. Mack ile oğlanların hepsi kurbağalar için Carmel vadisine gitmişlerdi. Arkadaşlığından çok zevk duyacağı üç kadın da hafta ortasında iş alıp, bir süre için uzaklaşmıştı. Ressam Henri meşguldü; Holman Bonmarşesi reklâm için direğin tepesinde oturan bir adam değil, aynı yerde patinaj yapan birini tutmuştu. Mağazanın üstündeki uzun direğin tepesine yuvarlak bir plâtform yapılmıştı; adam durmaksızın burada döne döne patinaj yapıyordu. Ama üç gün, üç gecedir buradaydı. Direk tepesinde patinaj yapma konusunda yeni bir rekor yapmaya karar vermişti. Önceki rekor 127 saat olduğundan, daha bir süre dönmeye devam etmesi gerekiyordu. Henri, mağazanın karşısında benzinci Red Willi-

ims'm önündeki yerine yerleşmişti. Hayran olmuş, büyülenmişti sanki. «Direk Üstü Patinaj cısının Dayanak Rüyası» adında abstre bir tablo yapmayı düşünüyordu. Henri, patinaj cı orada olduğu sürece kentten ayrılamazdı. Direk tepesinde patinaj yapmanın da birtakım felsefî sonuçları olabileceğini ileri sürüyor, kimsenin buna dikkat etmemesine itiraz ediyordu. Henri bir sandalyeye oturmuş, Red Williams'm dükkanındaki erkeklere ait tuvaletin önünü kapatan tahta perdeye dayanmıştı. Gözlerini fırıl fırıl dönen patinaj cı-dan ayırmadığından Doc ile birlikte gidemezdi. Cezir bunları bekliyemeyeceği için Doc yalnız başına gitmek zorunda kaldı.
Sabah erkenden eşyalarını toparladı. Özel eşyalarını küçük bir çantaya koymuştu. Bir başka çantaya âlet ve şırıngalarını yerleştirdi. Bu işler bittikten sonra, kumral sakalını tarayıp düzeltti, kalemlerinin gömlek cebinde olup olmadığını yokladı, kemerindeki büyütece el attı. Tepsileri, şişeleri, cam plâkları, ilâçları, lâstik çizmeyi ve battaniyeyi de arkaya yükledi. Günün ilk saatlerinde çalışıyordu; üç günlük bulaşığı yıkadı, artıkları çöp tenekesine boşalttı. Kapıları kapadı, ama kilitlemedi; saat dokuz olmadan yola dü-zülmüştü.
Doc'un bir yere gitmesi başkalarından daha çok vakit alırdı. Hızlı gitmediği gibi, ikide bir, bir şeyler yemek için dururdu. Fener caddesine çı-

karken bir köpeğe el salladı, o da başını çevirip hafifçe gülümsedi. Daha Monterey'den çıkmadan acıkmıştı. Herman'm dükkânına uğrayıp köfteyle bira içti. Köfteleri yiyor, birayı içiyorken çok eskiden gelip geçen bir konuşmayı hatırladı. Şair Blaisedell: «Birayı ne kadar çok seviyorsun,» demişti. «Bahse girerim ki, günün birinde içeceğin her şeye bira karıştırmak isteyeceksin.» Bu anlamsız, budalaca bir sözdü ama, o günden beri Doc'a ders olmuştur. Bira karıştırılmış şeyler nasıl olur acaba diye düşünür durur. Bunu düşünmek bile midesini bulandırıyordu, ne var ki, bir türlü söküp atamıyordu aklından. Bira dublesini her eline alışta aklına gelir. Örneğin, süte karıştırınca kesilmez mi? Şeker eklemek ister mi? Karidesli dondurma gibi bir şeydi bu. însanm aklına bir şey takılmaya görsün, bir daha söküp atamaz. Yemeğini bitirip, parasını ödedi. Duvarın kenarına dizilmiş, pırıl pırıl parlayan şurup makinelerine özellikle bakmıyordu. Adamın biri, biralı bir şerbet ısmarlayacak olursa diye düşündü; bunu kendisini tanıyıp bilenlerin bulunmadığı bir memlekette yapmalı. Ama o zaman bile biralı şurup ısmarlayan sakallı bir adam, yabancı olduğu bir şehirde bile hemencecik tanınacak, hemen polise haber vereceklerdi. Sakallı bir adam her yerde şüphe ile karşılanır. Sakal sevdiğiniz için sakal bıraktığınızı söyleyemezsiniz. İnsanlar doğruyu konuşanlardan hoşlanmazlar. Ürktüğümüz

için traş olmadığımızı söylemek zorundayızrıır. Doc, daha Chicago Üniversitesindeyken hem sevdalanmış, hem de çok çalışmıştı. Uzun bir yürüyüşe çıkmanın iyi olacağını düşündü. Sırtına küçük bir çanta yüklenerek yola çıkmış; Indiana'ya, Kentuky'ye, North Carolina'ya, oradan Georgia ve Florida'ya kadar uzanmıştı. Çiftçilerin, dağ köylülerinin, bataklık halkının, balıkçıların arasından geçmişti. Ve her yerde, herkes ne diye böyle memleket memleket, baştan ayağa, yaya olarak dolaştığını sormuştu.
Doc, gerçeğe düşkün olduğundan, durumu a-çıklamaya kalkmıştı. Asabının bozuk olduğundan; hem memleketi görmek, toprağı yakından koklamak, kuşları, çayırları, ağaçları seyretmek istediğinden sözetti; bu işi istediği gibi yapabilmek için, yürümekten başka çare bulunmadığını anlattı. Halk doğruyu söylediği için

ondan hoşlanmadı. Ya yüzlerini buruşturdu, ya başlarını saila-yıp alay etti. İçlerinde bu işlerin yalan olduğunu bile bile kabul eder görünüp, kahkahalarla gülenler de oldu. Bazıları kızları ve domuzları hesabına çekinerekten ona durmayıp yoluna devam etmesini söylediler; çıkarını biliyorsa oralarda o-yalanmamasmı tavsiye ettiler.

Bunun üzerine doğruyu söylemekten vazgeçti. Bu işi giriştiği bir iddia yüzünden yaptığını, kazanırsa yüz dolar alacağını söyledi. Herkes o-nu alkışlayıp, söylediklerine inandı. Sofralarında

yemeğe çağırıp, yatak ikram ettiler; yolda yemesi için azık verenler, iyi talih dileyenler oldu; arkasından ne iyi oğlan olduğunu düşündüler. Doc hâlâ gerçeği seviyordu, ama bunun herkesin paylaşmadığı bir sevgi olduğunu da biliyordu.

Doc, köfte yemek için Salinas'ta durmadı, a-ma Gonzoles'ta, King City'de ve Paso Robles'de yaptı bu işi. Santa Maria'da köfte, hem de ondan sonraki durak Sonta Barbara epey uzak olduğundan, iki köfte yedi. Santa Barbara'da çorba içti, taze fasulye, salata, güveç, patates püresi, elmalı pasta ve mavi peynir yiyip üstüne de kahve içti. Arkasından otomobilin benzin deposunu doldur-tarak apteshaneye gitti. Benzinci, lâstiklere bakıp, yağ durumunu muayene ederken Doc yüzünü yıkayıp, sakalını taradı; dışarı çıktığı zaman, arabanın yanında her zaman olduğu gibi bir sıra beleşçi bekliyordu.

«Güneye mi Mister?» diye sordu. Doc epey yolculuk etmişti. "Bu işlerde hayli tecrübesi vardı. Yanma alınacak beleşçiyi dikkatle seçmek gerektiğini biliyordu. Buna alışık birisini seçmek en iyisidir; gevezeliğe kalkıp can sıkmaz. Ama, acemiler ilgi çekici olmaya çalışarak, yol parasını bu suretle ödemeye kalkarlar. Bunlardan bazılarının gevezelikleriyle Doc'ım canına, o-kuduğu olmuştur. Bunlardan hangisini alacağınıza karar verdikten sonra, çok ileri gitmeyeceğini söyleyerek kendinizi korumaya çalışırsınız. Seç-

tiğiniz adam canınızı sıkmaya başlarsa, bir kenara bırakıverirsiniz. Belli olmaz, bakarsınız gerçekten tanınmaya değer bir adam seçmiş olabilirsiniz. Doc kenara dizililere süratle bîr göz gezdirerek yanma alacak adamı seçti. Bu, zayıf yüzlü, satıcı kılıklı, mavi elbiseli bir adamdı. Ağzının kenarında derin çizgiler, koyu renkli, düşünceli bakışları vardı.

Doc'a kendisinden hoşlanmadığını belli eder bir tavırla bakarak: «Güneye mi?» diye sordu «Evet, biraz gideceğim.» «Beni yanınıza alır mısınız?» «Gel bakalım.»

Ventura'ya vardıkları zaman, o derya yemeği yiyeli pek çok olmamıştı, onun için Doc sadece bir duble bira için durdu. Yanındaki beleşçi, yolda tek kelime bile konuşmamıştı. Doc, yolun kenarındaki büfeye yanaştı. «Bir bira da sen içer misin?» «Hayır,» dedi adam, «hem izin verirseniz alkolün etkisi altında araba kullanmak iyi bir şey değildir. Kendi hayatınıza olan kastınız beni ilgilendirmez, ama, şu anda, altınızda bir otomobil vardır ve sarhoş bir şoförün elinde çok tehlikeli korkunç bir silâh olabilir bu.»

Sözün bu başlayış şekli bile Doc'u adamakıllı sinirlendirmişti. Yavaşça: «İnin aşağı,» diye söylendi.

«Efendim?»

«Şimdi yüzünüze yumruğu yiyeceksiniz. Ona kadar sayıyorum, derhal dışarı çıkın. Bir... iki... üç...»

Adam kapıyı açıp alelacele aşağı atladı. Sun-ra da: «Polis çağıracağım, sizi tevkif ettireceğim,» diye yaygaraya başladı.

Doc âlet kutusunu açarak bir İngiliz anahtarı çıkardı. Konuğu onun bu hareketini farketti-ğinden hızla uzaklaşmıştı.

Doc, öfkeyle büfenin tezgâhına yanaştı.

Tezgâhtaki sarışın güzel, hafif bir gülümseyişle. «Ne emredersiniz?» diye sordu.

Doc: «Biralı şerbet,» diye cevap verdi.

«Ne?»

İşte olan olmuştu sonunda. Ama ne vardı, sonra olacağına şimdi olmuşsa, ne çıkardı!

Sarışın: «Alay mı ediyorsunuz?» diye söylendi.

Doc açıklayamayacağını, gerçeği söyleyemi-yeceğini biliyordu. «Hastayım,» diye devam etti. «Bipalychaetorsonectomy diyor doktorlar. Biralı şurup içmem gerekliymiş. Öyle emrettiler.»

Sarışın: «Ben de alay ediyorsunuz sanmıştım,» diye karşılık verdi. «Yalnız nasıl yapılacağını tarif ederseniz. Hasta olduğunuzu bilmiyordum.»
Doc- «Çok hastayım,» diye söylendi. «Biraz şurup koyun, yarım şişe de bira,. Biranın geri kalanını da başka bir bardakta bana verin. Hayır, şeker istemez.»

Kız söylenilenleri yapıp ta bardağı önüne sürdüğü zaman, yüzünü buruşturarak ağzına götürdü. Hiç te fena olmamıştı. Biraz bayat bira lezze-tindeydi o kadar.
Sarışın: «Pek berbat galiba?» diye söylendi.
«însan alışınca pek kötü gelmiyor. Ben on yedi senedir alıştım buna.»
XVIII
Doc arabayı yavaş sürerdi. Ventura'ya vardığı zaman vakit ikindiyi geçmek üzereydi. Burada peynirli bir sandviç yiyerek tuvalete gitti. Los Angeles'te iyi bir yemek yemeye niyet ediyordu. Oraya ulaştığında ortalık kararmıştı. Eskiden bildiği bir tavukçu dükkânının önünde durdu. Kızarmış piliç patates, sıcak çörek, bal, elmalı pasta ve mavi peynir yedi. Termos şişesini de sıcak kahveyle doldurup, altı tane jambonlu sandviç yaptırıp kahvaltı için de çeyreklik iki kutu bira aldı.
Gece araba kullanmak pek eğlenceli olmazdı. Yolda köpek möpek görülmez, yalnız yol boyunca elektrikler ışıldar. Doc yolu bir an önce bitirmek için hızını arttırdı. La Jolla'ya, vardığında saat iki olmuştu. Şehri geçerek aşağıda denizin göründüğü yarın başına kadar geldi. Burada arabayı durdurarak bir sandviç yedi, biradan

biraz içti, sonra farları söndürüp bir kenara kıvrıldı.
Doc'un hiç saate ihtiyacı yoktu. Suların alçalıp yükselişine bağlı.olan bu işi uzun zamandan beri yaptığından, uykusunda bile suların durumunu, hissedebilirdi. Şafağa doğru uyandı. Ön camlardan aşağıda suların taşlıklı düzlükten öte yana çekilmeye başladığı belli oluyordu. Sıcak kahveden biraz içti, üç sandviç yiyerek kutunun birinde geri kalan birayı da yuvarladı.
Sular hissettirmeden belli belirsiz çekilir. Sanki sular altından yükseliyormuş gibi kayalar ortaya çıkar; deniz, ardında küçük havuzcuklar, su birikintileri, ıslak yosun ve süngerler, kırmızı, mavi, esmer pırıltılar bırakaraktan çekilir. Dipte denizin o akıl ermez artıkları, kırılmış ezilmiş artıkları, kemik parçaları, hayvan tırnakları kalır. Denizin dibi baştan başa, serapta yaşıyanlarm üzerinde koşup, kaçıştıkları fantastik bir mezarlıktır.
Doc lâstik çizmelerini ayağına çekerek, başına yağmur şapkasını geçirdi. Kovalan, kavanozları, uzun demir çubuğunu yüklendi; sandviçleri bir cebine, termos şişesini ötekine sokarak düzlüğe inen yokuştan aşağı indi. Kaçan denizin ardından gidercesine çalışıyordu. Büyük taşları demir çubuğuyla deviriyor, zaman zaman elini

durgun suya daldırarak öfkesinden kıpkırmızı, kesilen eline mürekkep tüküren küçük ahtapotları çıkarıyordu. Sonra onu da deniz suyu dolu kovalardan birine, ötekilerin yanma atıyordu. Ve çoğu kez bu yeni gelen o kadar öfkeli oluyordu ki, acısını içerideki arkadaşlarına saldırmakla çıkarıyordu.
O gün av bereketli oldu. Yirmi iki küçük ahtapot toplamıştı. Bu arada yüzlerce deniz salıncağı da bulmuş, tahta kovanın içine doldurmuştu. Sabah olup gün doğana kadar kaçan denizin peşini kovaladı. Düzlük iki yüz yarda kadar uzanıyor, ondan sonra yosun bürümüş kayaların ardında birdenbire derinleşiyordu. Doc çalışa çalışa buraya kadar geldi. İstediğini elde etmiş, geri kalan zamanını taşların altına bakmak, su birikintilerini yoklamak, içlerindeki o parlak mozayikler ve öteye beriye seyirten, gıvıl gıvıl kaynaşan hayatı seyretmekle geçiriyordu. Sonunda kayış gibi esmer, kaygan deniz nebatlarının dibe doğru sarktığı dış sınıra ulaştı. Kayaların üstüne kızıl denizyıldızları kümelenmişti; tekrar içeri yayılmayı bekleyen deniz, kayaların dışında alçalıp yükselerek bir nabız gibi atıyordu. Yosun bürümüş iki kaya arasında Doc, suyun içinde beyaz bir şeyin bir görünüp bir kaybolduğunu farketti. Kaygan taşların üzerine tırmanıp iyice tutunarak eğildi; eliyle hafifçe yosunları a-raladı. Birden olduğu yerde donup kaldı. Genç

bir kız kendisine bakıyordu. Güzel, soluk yüzü, koyu saçları vardı. Gözleri açık ve berraktı, yüzü bozulmamış, saçları hafif hafif başının çevresinde dalgalanıyor, okşuyordu. Kayaların arasında bir yarığa saplanan vücudu

görünmüyordu. Hafifçe aralanmış dudaklarının arasından dişleri görünüyor; yüzünden huzur ve sükûnet taşıyordu. Su yüzeyinin biraz altında, berrak su içinde fevkalâde güzeldi, Doc'a orada durmuş, dakikalardır bu yüzü seyrediyormuş gibi geldi; gördükleri alev alev zihnine kaydolmuştur.
Yavaş yavaş ellerini çekti; bıraktığı yosunlar gidip kızm yüzünü örtmüştü. Doc'un kalbi şiddetle çarpıyor, boğazına bir şeyler tıkanıyordu. Kovayı, kavanozları, uzun demiri topladı; kaygan kayalar üstünden ağır ağır sahile doğru yürümeye başladı.
Kızm yüzü de önünden gidiyordu. Sahile varınca kumların üstüne çöküp lâstik çizmeleri çıkardı. Kavanozdaki yavru ahtapotlar mümkün olduğu kadar birbirlerinden uzak olmaya çalışarak birer köşeye büzülmüştü. Doc'ün kulaklarında müzik sesleri çınlıyordu; tiz perdeden, ince, insanın içine işleyen tatlı bir flüt sesi, hiç hatırlamadığı bir melodiyi sürüklüyor; buna karşı tahta nefesli sazlar dalgalı bir yüzeyin temposunu vuruyordu. Flüt sesi gittikçe yükselerek insan kulağının duyamayacağı perdelere çıktı. Orada bile inanılmaz, akıl almaz melodiyi sürdürüyor-
İÖZ
ALrl
du, büyük bir güzelliğin büyüsüne kapılmışçası-na gözleri yaşarıyordu. Kızın gözleri tertemiz e-laydı. Koyu saçları dalga dalga yüzüyor, yüzünün üstünde oynaşıyordu. Bu hayal, sonsuza kadar sürecekti. Suların yükselişini haber veren ilk fiskeler kayalık şeddi aşana kadar Doc orada, kumların üzerinde hareketsiz kaldı. Deniz, sinsi sinsi düzlüğe yayılırken o kulaklarında çınlayan seslere kulak vererek oturuyordu. Eliyle hafiften tempo tutuyordu- Korkunç flüt beyninin içinde çın çındı. Gözleri ela, dudakları belli belirsiz mütebessim, yahut bir haz içinde soluğunu tutuyor gibiydi.
Bir sesle kendine geldi. Yambaşmda bir a-dam duruyordu. «Balığa mı çıktınız?» diye sordu.
«Hayır, bunları topluyorum.»
«Bunlar da ne?»
«Yavru ahtapot.»
«Yani şeytan balığı dedikleri mi? Burada onlardan bulunduğunu hiç bilmezdim. Bütün om-rümce burada otururum oysaki.»
Doc kayıtsızca: «Aramanız gerek,» diye söylendi.
Adam: «Ne o, hasta mısın?» diye sordu. «Hiç iyi görünmüyor sun.»
Flüt yine yukarı çıkmış, aşağıda çellolar da işe karışmıştı. Deniz sinsi sinsi sahile sokulmakta devam ediyordu. Doc kulaklarındaki müziği,

gözlerindeki yüzü, vücudundaki ürpertiyi silkip attı. «Civarda bir karakol var mı?» diye sordu. «Şehirde var. Ne o, bir şey mi oldu?» «İleride, kayaların arasında bir ceset gördüm de.»
«Nerede?.»
«Nah, orada. * İki kayanın arasına sıkışmış. Genç bir kız.»
«Baksana, ceset bulana ikramiye verirler. A-ma ne kadar unuttum.»
Doc ayağa kalkarak âletlerini topladı. «Sen haber verir misin?» diye söylendi. «Ben pek iyi hissetmiyorum kendimi de.»
«Sarsıldın galiba ha? Kötü durumda mıydı? Kokmuş, parçalanmış mı?»
Doc yürümeye başlamıştı. «İkramiyeyi de sen alırsın,» dedi. «Ben istemem.» Otomobile doğru ilerledi. Kafasında flütün son en soluk sesleri işitiliyordu.

XIX

Holman Bonmarşesi'nin reklâm kısmında yaptığı hiç bir şey direk üstünde patinaj yapan adam kadar genel ilgiyi toplayamamıştı. Adam günlerdir tepedeki o küçücük plâtformda dönüp duruyordu; geceleri de karanlık gökyüzüne karşı kapkara bir gölge olarak besbelli olduğundan.

herkes onun hâlâ orada olduğunu anhyabiliyor-du. Bununla birlikte, geceleri plâtformun ortasına çelik bir çubuğun çakıldığı ve patinaj emin buna bağlandığı konusunda genel bir kanaat vardı. Ama adam yere çöküp oturmadığından, bu kadarına aldırış eden yoktu. Tâ kıyı boyunca onu görmeye gelenler vardı. Hele. Salinas'lı meraklılar sürüyleydi. Bu şehrin Çiftçi Ticaret Birliği, Holman'daki işini bitirdikten sonra patinaj cıyı tutmak için bir teklif yaptı. Kendi rekorunu yine kendisi kırmaya çalışacak, bu suretle yeni dünya rekorunu

Salinas'a mal edecekti. Bayrak direği patinaj alarmın sayısı pek az ve bu içlerinde en iyisi olduğundan, geçen bir yıl içinde kendi rekorunu yine kendisi kırarak dolaşıp duruyordu.
Holman'lar, bütün bu olup bitenlerden pek hoşnut kalmıştı. Beyaz eşya satışı, parça kumaş, alüminyum satışı, çanak, çömlek, porselen satışı bir arada sürüp gidiyordu. Sokakta kalabalık bir halk kitlesi durmuş, tepedeki garip adamı seyrediyordu.
Adam ikinci günü aşağı bir haber göndererek, birinin hava tabancasıyla ateş ettiğini bildirdi. Mağazanın teşhir şubesi kafasını kullanarak, çeşitli açıları hesap edip, mütecavizin yerini tesbiti başardı. Bu, muayenehanesinin penceresinde perdenin arkasına saklanarak Daisy modeli bir hava tabancasıyla ateş eden yaşlı bir doktordu. İşi açığa vurmayacaklarını söyleyir*-

ce, o da bu işderL vazgeçmeye söz verdi. Mason, localarında mevki sahibi bir zattı.
Ressam Henri, Red Williams'm servis istasyonundaki sandalyesinden ayrılmamıştı. Durumu her türlü felsefî yönden tahlil ederek, evde bir plâtform kurup bunu bizzat denemeye karar vermişti. Şehirde uzak yakın herkes patinajemm etkisi altında kalmıştı. Onun görülmediği yerlerde alış veriş durmuş, Holman'm dükkânına yaklaştıkça işler artar olmuştu. Mack ile oğlanlar da gidip bir süre seyrettikten sonra Palas'a dönmüşlerdi. Bunda pek anlam, akıllı bir taraf görememişlerdi.
Holman mağazası, vitrine iki kişilik bir karyola kurdu. Patinaja yukarıda dünya rekorunu kırdıktan sonra, aşağı inip, ayağındaki patinajları çıkarmadan bu karyolaya yatacaktı. Ayak ucuna üstünde şiltenin markası yazılı küçük bir kart asılmıştı.
Artık bütün kent bu spor olayıyle ilgileniyor, hep onun münakaşasını ediyordu. Ama aralarında en ilginç olan meseleye ilişkin kimse tek kelime konuşmuyordu. Herkesin aklı orada olduğu halde, kimse ağzını bile açmıyordu. Mrs. Tro-lat, elinde bir kesekâğıdı çörekle İskoçya'lmm pastahanesinden çıkarken bunu düşünüyordu. Erkek eşyası dairesindeki Mr. Hall da o işle uğraşıyordu. Ne zaman akıllarına gelse Willioug-hoby'nin kızları kıkır kıkır kıkırdıyorlardı. Ama

tutup ortaya dökmeye kimsenin cesareti yoktu.
Dik kafalı, ateşli bir delikanlı olan Richard Frost, bu iş konusunda herkesten çok üzülüyordu. İçini cinler basmıştı sanki. Çarşamba gecesi bu işin üzüntüsünü çekti. Perşembe gecesi yerinde duramaz olmuştu. Cuma gecesi iyice sarhoş olup, karısıyla dalaştı. Kadın bir süre ağladıktan sonra, uyur numarası yapmaya başladı. Derken, kocasının yataktan çıkıp, mutfağa gittiğini hissetti. Delikanlı yeniden içmeye başlamıştı. Sonra sessizce giyinip, dışarı çıktığını işitti. O zaman biraz daha ağladı. Vakit adamakıllı geç olmuştu. Mrs. Frost kocasının aşağı, Dora'nm Bear Flag'ma gittiğinden emindi.
Richard, tepeden aşağı yürüyerek, çamların altından geçip, Fener caddesine kadar vardı. Sonra sola dönerek Holman'm dükkânına doğru ilerlemeye başladı. İçki şişesi cebinde olduğundan, mağazanın önüne gelmeden biraz önce, derin bir yudum daha aldı. Sokak fenerleri yer yer söndürülmüştü. Şehir boşaltılmış gibiydi. Ortalıkta tek bir ruh bile sezilmiyordu. Richard, yolun ortasında durup, yukarı baktı.
Yüksek direğin tepesinde patinaj cinin garip gölgesi görünüyordu. Şişeden bir yudum daha aldı. Elini ağzına götürüp: «Hey!» diye seslendi. Buna kimse karşılık vermemişti. Bu sefer daha yüksek sesle bir daha bağırdı. Sonra polislerin gelip gelmediğini anlamak için çevresine bakındı.

Yukarıdan aşağı, kendinden emin bir sesin: «Ne istiyorsun?» diye sorduğu duyuldu.
Richard ellerini yine ağzının iki yanma koyarak: «Aptesin geldiği zaman, o zaman ne yapıyorsun?» diye sordu.
«Yanımda bir teneke var,» diye cevap verdi ses.
Richard geri döndü, geldiği yolları bir daha geçti. Fener boyunca yürüyüp çamlığın yanından evine geldi, içeri girdi. Soyunurken, karısının uyanık olduğunu anlamıştı. Kadın uyurken birazcık horlardı. Yatağa girerken, karısı kenara çekilip ona yer açtı.
Richard: «Yukarda, yanında bir tenekesi varmış,» dedi yalnız.
XX
Öğleye doğru T modeli araba, böbürlenen bir tavırla Sardalye Sokağı'ndaki yuvasına döndü ve hendeği atlayıp, otların arasından geçerek Lee Chong'un arsasmdaki yerine geldi. Delikanlılar ön tekerleklerin önüne, ardına taşlar yerleştirdiler, kalan benzini beş galonluk tenekeye boşaltarak kurbağalarını alıp Sefalet

Palas'daki evlerine gittiler. Biraz sonra oğlanların bir kısmı sobayı yakmaya uğraşırken Mack, Lee Chong'un dükkânına resmî bir ziyaret yaptı. Önce arabayı kullanmalarına izin verdiğinden dolayı teşekkür

etti. Gezintinin başarısından, yakalanan yüzlerce kurbağadan sözetti. Lee, mahcup bir tavırla gülümsüyor, sesini çıkarmadan delikanlıyı dinliyordu.

Mack ateşli ateşli: «İşler yolunda,» diyordu. «Doc kurbağa başına bir çeyrek toka edecek, bizde de aşağı yukarı bine yakın kurbağa var.»

Lee başını salladı. Bu fiat hiç kötü değildi, zaten herkese bu kadar verilirdi-

Mack: «Doc burada değilmiş,» diye devam etti. «Getirdiğimiz kurbağaları görünce kimbilir ne sevinecek.»

Lee gene başını salladı. Doc'un nereye gittiğini biliyordu, hem bu gidişle sözün sonunun nereye varacağını da tahmin edebiliyordu.

Mack sanki o dakika aklına gelmiş gibi söylendi: «Ha, şey, bugünlerde cebimiz biraz delik, yani şimdilik demek istiyorum.» Bütün hali tavrıyla bunun kendileri için alışılmamış, anormal bir durum olduğunu pek güzel ifade edebilmişti.

«Viski yok,» dedi Lee Chong. Hâlâ gülümsüyor du.

Mack'm birden ayranı kabarmıştı: «Senden viski isteyen kim be!» diye bağırdı. «Bizde ömrün boyunca senin dudağını bile değdirmediğin cinsten koca bir şişe viski var. Nah, koskocaman bir şişe... Az kalsın unutuyordum, biz arkadaşlarla seni yukarı, bizim Palas'a çağırıyoruz, bi-

raz kafaları tütsüleyeceğiz de. Bizim oğlanlar sana da haber vermemi istediler.»

Lee sevinçle gülümsemekten kendini alamadı. Gerçekten içkileri, olmasaydı, herhalde onu boş yere çağırmazlardı.

«Bak açık konuşalım,» diyordu Mack. «Benim de, bizim oğlanların da cebi iyiden iyiye boş bu sıralar. Karnımız da zil çalıyor tersine. Biliyorsun, kurbağaların yirmisini bir papele okutacağız. Dediğim gibi Doc da burda değil. Bizim de aksi gibi karnımız aç. Onun için aramızda şöyle bir hesap yapalım. Seni de zarara sokacak değiliz a. Yirmi beş kurbağaya bir papel, var mısın? Arada beş kurbağa da senin kârın olur. Kimsenin kesesine bir zarar gelmez.»

«Metelik bile yok.»

«Hay Allah belânı versin! Senden para mara isteyen yok. Bize biraz ufak tefek yiyecek gerek. Bak sana işin içyüzünü anlatayım: Doc geldiği zaman onun şerefine küçük bir parti vermek istiyoruz. İçkimiz bolca, ama yiyecek şey yok. Doc öylesine iyi bir insandır ki... Allanın belâsı, karının dişi ağrıdığı zaman ona afyonlu ilâcı kim vermişti?»

Mack, Lee'yi kötü kıstırmıştı. Lee de Doc'a borçluydu, hem de pek çok. Ama Lee'nin anlamakta güçlük çektiği şey, Doc'a olan borcunun onu nasıl Mack'a yardıma zorladığıydı.

«Şana kurbağaları ipotek etmiş gibi olmak

istemeyiz. Alacağımız her bir papellik yiyecek için senin eline yirmi beş kurbağa vereceğiz, ayrıca istersen şölene de gelebilirsin.»

Lee bu teklifi, tıpkı bir farenin dolapta peynir gördüğü zaman yaptığı şekilde iyiden iyiye kokladı. Bunda kötü bir şey yoktu. Teklif baştan aşağı normal görünüyordu. İşin içine Doc girince kurbağalar para demekti, para da standard, her zamanki normal fiattandı. Hem bu işde iki misli kâr ediyordu. Beş kurbağanın üstüne sattığı malın kârı da biniyordu. Bütün mesele delikanlılarda gerçekten kurbağa bulunup bulunmadığına kalıyordu.

Sonunda: «Gidip kurbağaları görelim,» dedi.

Palas'm önünde önce sunulan bir kadeh viskiyi içti, sonra ıslak kurbağa torbalarını gözden geçirip, teklifi kabul ettiğini bildirdi. Bununla birlikte ölü kurbağa almamayı da kararlaştırmıştı. Mack, bir tenekenin içine elli tane kurbağa koyduktan sonra Lee ile birlikte tekrar bakkal dükkânına döndü ve iki papellik domuz pastırması, yumurta ve ekmek aldı.

İyi bir iş yapmış olmanın zevkiyle Lee, büyük bir sepet alıp, sebzeleri koyduğu kısma götürdü. Elli kurbağayı bu sepete boşalttı ve kârını rahat ettirmek için sepetin üstünü ıslak bir çuvalla sardı.

Bu iş gerçekten pek parlak bir işdi. Eddie, şöyle aşağı doğru bir uzanıp iki kurbağa değe-

rinde Bull Durham getirdi. Coca-Cola'nın fiyatı biraz sonra bir kurbağadan iki kurbağaya çıkınca Jones'un ayranı kabarmıştı. Gerçekte gün ilerleyip de pahalılık arttıkça, sıkıntı da arttı. Meselâ pirzola, onun da en iyi cinsinin yarım kilosu on kurbağadan pahalıya satılmaması gerektiği halde, şimdi Lee on iki buçuk kurbağa olduğunu görüyordu. Konserve şeftaliler ise ateş pahasıydılar. Küçük bir teneke konserve için sekiz kurbağa vermek gerekti. Lee müşterilerin zayıf noktalarını bulmuştu. Çarşıda ve Hollman'ın dükkânında bu yeni para sisteminin kabul edilmeyeceği muhakkaktı. Delikanlılar, canları pirzola istediğ;i takdirde, Lee'nin istediği fiyatı ödemeye mecbur olduklarını biliyorlardı. Uzun zamandan beri sarı ipekliden bir çift pazubendi almayı arzulayan Hazel'e otuz beş kurbağa vermesi, ya da başka bir yere gitmesi söylendiği zaman, gerginlik son sınırını buldu. Hırs, zehirlerini yavaş yavaş bu takdire değer ticarî anlaşmaya dökmeye başlamıştı. Sıkıntılar gittikçe artıyor, Lee'nin sepetindeki kurbağalar da durmadan çoğalıyordu.
Malî sıkıntı Mack'la delikanlılara fazla etki yapmış olamazdı, çünkü onlar iş adamları değillerdi. Eğlencelerini satılan mallarla, hırslarını banka hesaplarıyla ve aşklarını maliyetiyle ölçmüyorlardı. Onlar, Lee'nin kendilerine bir iktisadî atlama, yahut belki de bir sıçrama verdiğini

düşünerek biraz telâşlanırken, iki dolarlık domuz pastırması ve yumurta, midelerinde viskinin ü-zerinde tembel tembel yatıyordu. Daha yukarıda sabah kahvaltısının üzerinde de ikinci bir viski tabakası vardı. Kendi evlerinde, kendi iskemlelerine oturmuşlar, Darling'in sardalye kutusundan konserve süt içmeyi öğrenişini seyrediyorlardı. Darling, çok mutlu bir köpekti, alnına da oldum olası öyle kalmak yazılmıştı. Çünkü, beş kişiden ibaret gruptaki delikanlıların herbirinin kendine göre ayrı bir terbiye sistemi ileri sürmesi yüzünden Darling hiç terbiye görmedi. Yaradılıştan kancık bir varlıktı. Ona son rüşveti veren delikanlının yatağında uyuyordu. Gerçekten onlar da bazan sırf onun için hırsızlık yapmıyor değillerdi. Köpeği birbirinden kaçırmaya çalışırlardı Arada sırada da Darling'in disipline tâbi tutulmasını kararlaştırıyorlardı, ama iş, metodun münakaşasına gelince girişim bir kenara bırakılıyordu. Bu hayvana âşıktılar. Yerde bıraktığı çamur izlerini bile pek hoş bulurlardı. Önlerine gelene köpeğin sevimliliğini anlatarak onların canını sıkarlardı ve köpek onlardan daha anlayışlı davranmasaydı, sonunda hayvanı çok yedirmekten çatlatacaklardı.
Jones, dededen kalma saatin altına ona bir yatak hazırlamıştı ama, Darling bu yatağı hiç kullanmadı. Sevgisine göre, her gece bir delikanlının yatağında yatıyordu. Yorganları diderdi. Sö-

züm ona koketlik de yapar, sahiplerini birbirine katardı. Onlar hayvanı harikulade bir şey sanıyorlardı. Mack köpeğe hileler öğretip, sahneye çıkarmak istedi, ama, birazcık olsun yola getirmeyi bile başaramadı.
Öğleden sonra evde sigara içerek, yediklerini sindirmeye çalışarak, önemli meseleleri düşünerek ve arada sırada testiden birer yudum alarak vakit geçirirler. Her seferinde de içkinin Doc'-un şerefine alınmış olduğunu birbirine hatırlatarak daha fazla içmemeleri gerektiğini tekrarlayıp duruyorlardı. Bunu bir dakika olsun akıllarından çıkarmamalıydılar.
Eddie: «Ne zaman döner dersin?» diye sordu.
Mack: «Çoğu kez sekiz, ya da dokuza doğru gelir,» diye cevap verdi. «Şimdi onu ne vakit vereceğimizi kararlaştırmamız gerekiyor^ Bence parti bu gece verilmeli.»
Öbürleri de bunu doğru bulmuşlardı. «Tabiî,» dediler.
Hazel: «Belki de yorgundur,» diye bir söz ortaya attı. «Yolu uzun.»
«Hadi ordan be, iyi bir parti kadar insanı dinlendiren şey var mıdır? Öyle eşşek gibi yorulmuş, ayaklarımı sürüklüyor olsam bile bir partiye, bir eğlenceye gittim mi bir şeyciğim kalmaz, demir gibi olurum.»
Mack: «Biraz iyi düşünmeye mecburuz,» dedi. «Bu işi nerde yapacağız? Burada mı?»

«Şey, Doc müzik delisidir. Bir yere giderken gramofonunu yanından ayırmaz. Eğer kendi yerinde yaparsak belki daha çok makbule geçer.»
«Bak bu iyi. Yalnız bana kalırsa bu bir sürpriz partisi gibi bir şey olmalı. Peki, bunu yalnız bir sürahi viski vermekle bırakmayıp, esaslı bir parti haline nasıl sokacağız?»
Hughie bir teklifte bulundu: «çevreyi süsle-sek, Dört Temmuz (1), yahut Halloween (2) günlerinde olduğu gibi.»
Mack'm gözleri bir boşluğa dikilmiş, dudakları aralanmıştı. Her şeyi iyice görebiliyordu. «Hughie,» dedi, «sende bir şeyler var muhakkak. Senden bunu hiç beklemezdim ama, bu sefer tam üstüne bastın.» Sesi

yumuşamış, gözleri geleceğe dalmıştı. «Gözlerimle görür gibi oluyorum. Doc eve gelir. Yorulmuştur. Ev baştan aşağı ışıklar içindedir. Birinin içeri girdiğini sanır. Merdivenlerden yukarı çıkar. Her yerin süslenmiş olduğunu görür. Duvarlara krepon kâğıdı asılmıştır. Ortalıkta bol bol şeker, bir de koskocaman pasta vardır. Herifçioğlu o zaman her şeyi çakozlar. Hem bu böyle fare sidiği gibi bir eğlence olmamalıdır. Biz de biraz saklanır gibi yapmalıyız ki, bir süre bu işleri kimin yaptığını anlayamasm. Sonra narayı basıp ortaya çıkarız. O

(1) Amerika Millî Bayramı (Çeviren).

(2) 31 Ekirn'de kutlanan bir yortu günü (Çeviren).

zaman yüzünün ne hal aldığını düşünebiliyor musunuz? Hughie, bunu nasıl akıl ettiğini bir türlü havsalam alamıyor.»

Hughie kızardı. La Ida'nm evindeki o yılbaşı eğlencesinden beri düşüncelerini içinde saklamaya karar vermişti, ama madem ki, böyle olacaktı o da payına düşeni yapmalıydı. «Ben yalnız hoşunuza gider belki diye düşünmüştüm,» diye söylendi.

«Gitmez olur mu?» diye karşılık verdi Mack. «Tabiî her şey yavaş yavaş soğumaya yüz tuttuğu zaman ortalığı alevlendirmek için böyle bir eğlenceyi kimin akıl ettiğini Doc'a da söyleyeceğiz.» Tekrar köşelerine çekilip meseleyi düşünmeye başladılar. Süslenmiş lâboratuvar onların nazarında Hotel de Monte'in salonlarından farksızdı. Sırf plânı arttırmak için birkaç yudum daha aldılar.

Lee Chong'un dükkânının bir eşi daha yoktur. Örneğin, genellikle dükkâncılar Ekim ayında siyah ve sarı krepon kâğıdı, siyah kâğıttan kediler, maskeler kâğıt fenerler bulundururlar. Halloween eğlenceleri için bu gibi mallar çok satılır. Ondan sonra bunları ortalıkta göremezsiniz. Hepsi satılır biter mi, yoksa bir kenara mı atılır. Orasını kimse bilmez. Ne olursa olsun, örneğin, Haziran gibi bir ayda. bu tip malları ortalıkta bu-

lamazsımz. Dört Temmuz için bayraklar, bandıralar, havaî fişekler için de durum böyledir. Bunlar Ocak ayında nereye gider? Bu da bilinmez. A-ma Lee Chong'un dükkânı için durum hiç de böyle değildir. Onda Kasım'da Valentine (1) yadigârları, Ağustos'ta yapma kayalar, baltalar, kâğıttan kiraz ağaçları bulabilirsiniz. Tâ 1920'den kalma maytaplar, çıtırpıtırlar vardfr. Akıl ermiyen taraflardan biri de, dükkân büyük olmadığı halde, bütün bu eşyaları nerede sakladığıdır. Siyah çorapların, uzun eteklerin, ve başa eşarp bağlamanın moda olduğu zamandan kalma mayolar vardır,. Bisiklet için pantalon kıskaçları, dantel mekikleri, Mah Jong oyunu takımları da bulunur. «Main'i Hatırlayınız» yazılı rozetler, «Dövüşürken Bob»un hâtırasına yapılmış fört flandıralar vardır; 1915 Panama Beynelmilel Sergisi'nin yadigârları, yalancı elmaslardan küçük mücevher taklitleri de vardır. Lee'nin dükkân işletmesi bir başka noktadan da kabul edilmiş ticaret us-ullerinden ayrılır. Hiçbir zaman indirimli satış yapmamış, hiçbir şeyin fiyatını bir kerecik olsun indirmemiştir. Satılmadan kalan eşyayı asla ucuzlatmaz. 1912 de otuz sent olan bir şey, bazılarının fikrine göre, farelerle güveler yüzünden eski kıymetlerini hayli kaybetmiş olmalarına rağmen, bugün yine aynı fiyata satılır. Lee Chong için böyle bir mesele va-

(1) 14 Şubat'a rastlıyan bir yortu (Çeviren).

rit değildir. Mevsime uygun olsun demez de, Lâ-boratuvarı süslemek isterseniz malzeme için gidebileceğiniz yer Lee'nin dükkânıdır.

Mack ile tayfası bunu biliyorlardı. Yalnız Mack: «Büyük pastayı nereden bulacağız?» diye sordu. «Lee'de o küçük kurabiyelerden başka bir şey yok.»

Hughie, demin o kadar isabetli konuşmuştu ki, bir kere daha denedi. «Pastayı niye Eddie pi-şirmiyor? Bir zamanlar San Carlos'ta aşçı yamaklığı yapmıştı.»

Bu fikrin yarattığı ani heyecan, Eddie'yi ömründe pasta pişirmediğini açıklamaktan vazge-çirmişti.

Hem Mack işin bir de hissi tarafına temas etti:

«Bu Doc'un nazarında daha değerli olur. Boktan bir herifin gidip pasta almasına benzemez. Biraz da kalp bulunur.»

İkindi vakti ile viski sonuna yaklaştıkça, heye can biraz daha artmıştı. Lee Chong'a gidip gelmeler hiç bitmiyordu. Çuvallardan birinde hiç kurbağa kalmamıştı; Lee'nin sepeti de iyice dolmaya başlamıştı. Altı kadar viski şişesini bitirmiş, on beş kurbağaya yarım «Eski tenis ayakkabısı» alıyorlardı, fakat Selafet Palas

süs eşyasiyle dolup taşmıştı. İyi geçirilmiş, ya da yarıda kalmış tatilleri hatırlatan metrelerce krepon kâğıdı yığılmıştı yere.

Eddie, fırınına bir ana tavuk gibi bakıyordu. Pastayı çamaşır leğeninde pişiriyordu. Tarifesi, maya yapan müessese tarafından garanti edil-misti. Ama daha baştan pastada garip garip şeyler olmaya başladı. Hamur hazırlandığı vakit, sanki içinde hayvanlar kıpırdanıyormuş gibi, kaynıyordu. Fırında da birden topa benziyen bir hava kabarcığı yaptı. Bu iyice kabardıktan sonra, gene birdenbire sönüvermişti. Geride bıraktığı enkaz öyle büyüktü ki, Eddie yeniden hamur açıp burayı yamamak gereğini duydu. Şimdi de pastada çok garip birtakım haller göze çarpıyordu, dibi kapkara bir duman çıkararak yanıyor, üstü inip inip kalkıyordu. Nihayet Eddie pastayı soğumaya bırakınca Bel Geddes'in lâv yatağı üzerine yaptığı savaş alanı minyatürlerinden birine benzemişti.
Talihsiz bir pastaydı bu, delikanlılar lâboratu-varı süslemekle meşgullerken Darling, pastanın başına çöküp yiyebildiği kadarını yemiş, sonra da midesini bozup, hâlâ sıcak olan hamurun içine kıvrılmıştı.
Fakat Mack ile arkadaşları, krepon kâğıtlarını, maskeleri süpürge saplarını, kağıt kuklaları, kırmızı-beyaz ve mavi etaminleri alıp, sokağın ö-bür tarafındaki lâboratuvara gelmişlerdi bile. Son kurbağaları da bir çeyreklik «Eski tenis ayakkabısı» ve iki şişe 49'luk şarap için harcamışlardı.

«Doc şarabı çok sever,» dedi Mack. «Bana kalırsa şarabı viskiden bile çok seviyor.»
Doc, lâboratuvarı hiç kilitlemezdi. Kapıyı kırmak isteyenlerin bunu kolayca yapabilecekleri, insanların namuslu oldukları ve sonunda bu lâ-boratuvarda herhangi bir insan için çalmaya değer bir şey bulunmadığı teorisine dayanarak hareket ediyordu. Kıymetli eşyaları kitapları, plâklar, cerrah âletleri, gözlük camları ve bunun gibi âdi bir soygucunun başını çevirip bakmaya bile zahmet etmeyeceği cinsten şeylerdi. Doc'un teorisi ancak soyguncular, eline geçeni çarpan hırsızlar ve kloptomanyaklar için doğruydu. Ama arkadaşlarına pek etki ettiği yoktu. Kitapları sık sık ödünç alırlardı. Evde yokken bir teneke konserve fasulyesinin bile yerli yerinde kaldığı görülmediği gibi, geç döndüğü kaç sefer de yatağında yabancı misafirler bulmuştu.
Delikanlılar, süs kâğıtlarını antreye yığdılar, sonra Mack onları bir kenara çekti: «Doc'un en fazla ne sevindirecek acaba?» diye sordu.
Hazel: «Eğlence,» diye cevap verdi.
«Hayır,» dedi Mack.
Hughie: «Yoksa süsler mi?» diye söylendi. Bü tün bu süslerin hazırlanmasından kendine pay çıkarıyordu.
Mack: «O da değil,» dedi. «Kurbağalar. Hepsinden çok onlara sevinecek. Ama belki de o buraya gelinceye kadar Lee Chong'un dükkânı ka-

panmış olacak. Ve kurbağalarını yarın sabaha kadar göremeyecek bile. Yok beyim yok». Mack-ın sesi gittikçe yükseliyordu: «Onlar, kurbağalar, burada tam odanın ortasında, üzerlerinde de «Hoş geldin Doc» yazılı bir yafta olduğu halde, nah şuracıkta durmalılar.»
Lee'yi ziyarete giden komite, şiddetli bir karşı koyma ile karşılaştı.
Onun şüpheci aklına gelmeyen şey yoktu. Eğlencede bulunup, mallarım göz hapsinde tutabileceği kendisine anlatılmıştı; kurbağaların onun olduğuna kimsenin bir şey demediğini de açıkladılar. Mack herhangi bir anlaşmazlık vukuunda başları derde girmesin diye kurbağaları Lee'ye devrettiğini bildiren bir kâğıt da yazmıştı.
İtirazları biraz yumuşaymca sandığı lâbora-tuvara taşıdılar ve kırmızı, beyaz, mavi bir bez sarıp üzerine tentürdiyotla ve büyük harflerle evvelce kararlaştırdıkları kelimeleri yazıp, süsleme işine başladılar. Viskiyi çoktan temizlemişler, kendilerini tam eğlenmeye hazır hissediyorlardı.
Krepon kâğıtlarını çapraz gerip, kâğıt fenerleri astılar. Sokaktan geçenler de eğlenceye katılmışlar, daha fazla içki getirmek için Lee'nin dükkânına üşüşmüşlerdi. Lee Chong da partiye geldi, ama çok durmadı, zira midesine pek garip bir ağrı saplanmıştı, iyice hastalanmıştı. Saat on birde pirzolalar kızartınp yendi. Plâkları karıştıran biri,

bir Count Basie albümü bulmuştu, koca gramofonun sesi gürledi. Ses kayık tezgâhlarından, tâ La Ida'ya kadar her tarafı inim inim inletiyordu. Bear Flag'm müşterilerinden bir kısmı Batı Biyolo-jfyi rakip bir

müessese sanıp, sevinç içinde merdivenleri tırmanmaya başladılar. Bunlar, öfkeden kanları beyinlerine fırlayan ev sahipleri tarafından uzun ve kanlı bir dövüşten ve ön kapıyla iki pencerenin kırılmasından sonra dışarı atılmışlardı. Sürahilerin şangırtısı kulakları tırmalıyordu. Mutfaktan tuvalete geçmekte olan Hazel, e-ündeki kızgın yağ dolu tavayı yere düşürdü, kız^ gın yağlar yarı üstüne, yarı yere aktı, fena halde yaktı.
Saat bir buçukta içeri dalan bir sarhoş, Doc'~ un hesabına son derece kaba bir söz etti. Mack'-m herife salladığı yumruğun hâlâ sözü edilir, münakaşası yapılır. Herif yumruğu yiyince ayakları yerden kesilmiş, havada hafif bir yay çizerek, ambalaj sandığını parçalayıp kurbağaların ortasına yumulmuştu. Plâğı değiştirmek isteyen biri de ses ayarını bozup battal etti.
Ölmekte olan bir partinin psikolofsini hiç himse incelememiştir. Kavga, gürültü, patırdı o-labilir, sonra birkaç kişi kenara çekilir, bir süre sessizlik hüküm sürer, derken eğlence bitmiştir, misafirler ya evlerine giderler, ya ortacıkta uyu-yakalırlar, ya da başka bir işin başına koşarlar. Arkalarında da bir ceset bırakmak âdetleriçlir,

Lâboratuvarda ışıklar pırıl pırıldı. Ön kapı bir tek menteşeyle iki yana sallanıyordu. Yerler, kırık cam parçalariyle doluydu. Bir kısmı iyice kırılmış, bir kısmı ise yalnız kenarları ezilmiş gramofon plâkları oraya buraya atılmıştı. Pirzola kemikleri ve donmuş yağlarla dolu tabaklar yere, kitapların üzerine, yatakların altlarına dağıtılmıştı. Viski kadehleri de üzgün üzgün birer kenara yatmıştı. Kitap raflarına tırmanmak isteyen birisi, bir sıra kitabı olduğu gibi üstüne yıkmış, ciltleri darmadağın etmişti. Her yer boşalmış, her şey bitmişti.
Sandığın kırık bir yerinden dışarı fırlayan bir kurbağa zıplayarak bir kenara sindi. Bir tehlike olup olmadığını anlamak için bir süre durup çevreyi dinledi. Çok geçmeden yanma bir ikincisi geldi. Beraberce açık kapıdan, kırık pencerelerden gelen temiz, nemli, serin havayı kokladılar. Kurbağalardan biri üstünde «hoş geldin» yazılı yaftanın üstüne kondu. Sonra birlikte, çekine çekin© açık kapıya doğru sıçrayarak uzaklaştılar.
Uzunca bir süre, küçük bir kurbağa nehri, girdaplı, hareketli bir nehir merdivenlerden aşağı aktı durdu. Sardalye Sokağı kurbağaların istilâsına uğradı. Bear Flag'a geç kalmış bir müşteriyi getiren bir taksi, bunlardan beş tanesini ezdi. Ama sabah olmadan çok önce kurbağaların hepsi ortalıktan yokolmuşlardı. Bir kısmı lâğımı bulmuş, bir kısmı tepeye tırmanmaya çalışmış, bir

kısmı mecralara girmiş, bir kısmı da boş arsada otların arasına saklanıvermişti.
Bomboş lâboratuvarda ışıklar ışıl ısıldı.

XXI

Lâboratuvarm arka odasında beyaz tavşanlar, kafeslerinde oradan oraya koşuşup, çığlıklar atıyorlardı. Ayrı bir kafesin bir köşesinde, bir ana tavşan cascavlak yavrularını yanına almış, emzi-riyordu. Kendisi de sinirli, kızgın bakışlarla etrafı seyrediyordu.
Çıngıraklı yılanların kafesinde, yılanlar çenelerini kendi vücutlarının kangalına dayamışlar, dinleniyorlar, yozlu siyah gözleriyle de burunlarının doğrusuna bakıyorlardı. Başka bir kafeste derisinin üzeri pürtüklü bir çantayı andıran bir Gila canavarı yavaş yavaş geriye doğru uzanıp tembelce tele dayandı. Akvaryumdaki denizanaları yeşil ve mor kolları ve soluk yeşil mideleriyle açılıp büyüdüler. Küçük deniz suyu tulumbası, yumuşak bir sesle işledi ve çekilen suyun iğneleri su yun altında hava kabarcıkları hâsıl ederek tankları doldurdu.
Sabahın inci saati gelmişti. Lee Chong çöp tenekelerini dışarı çıkardı. Bear Flag'm bekçisi, balkona çıkmış, karnını kaşıyordu. Sam Malloy, kazanının içinden süzülüp tahta yığını üstüne çö-

kerek gitgide aydınlanan Doğuyu seyre daldı. Hopkins Marine îstasyonu'nun yakınındaki kayaların üzerinde deniz aslanları yeknesak çığlıklarla bağırıyorlardı. İhtiyar Çinli, sepetinden sular damlaya damlaya denizden yana yola çıktı ve tepeye doğru sallana sallana yürümeye başladı.
Bu sırada bir otomobil Sardalye Sokağı'na saptı ve Doc, lâboratuvarm önünde durdu. Gözleri yorgunluktan kızarmıştı. Bitkin bir halde yavaş yavaş hareket ediyordu. Otomobil durduğu vakit, yolun sarsıntısının sinirleri üzerinde uyandırdığı etki geçsin diye bir süre olduğu yerde kaldı. Sonra otomobilden dışarı çıktı. Merdivenlerde ayak sesleri duyulunca çıngıraklı yılanlar, çatallı dillerini dışarı uzatarak gelen seslere kulak verdiler. Fareler kafeslerinin içinde çılgınca oradan oraya saldırıyordu. Doc merdivenleri çıktı. Sarkık kapıya ve kırık cama hayretle baktı. Yorgunluğu bir anda kaybolmuşa benziyordu. Çabucak içeri daldı. Kırık cam parçalarına basarak telâşlı adımlarla odaları dolaştı. Hemen yere eğilip kırık bir plâk etiketine baktı.

Mutfakta yere dökülen yağ donmuş, bembeyaz kesilmişti. Doc'un gözleri öfkeden alev alev yanıyordu. Kanapesine çöktü, başı omuzlarının arasında kaybolmuş, vücudu sinirinden tir tir titriyordu. Birdenbire yerinden fırladı ve büyük gramofonu kurup bir plâk koydu, kolu harekete getirdi. Hoparlörden sadece ıslık halinde bir

geliyordu. İğneyi kaldırdı, plâğı durdurttu, sonra tekrar koltuğuna çöktü.
Merdivenlerde oraya buraya çarpan, kararsız ayak sesleri vardı; nihayet Mack kapıdan içeri girdi. Yüzü kızarmıştı. Odanın ortasında şaşkın şaşkın durdu.
«Doc,» dedi, «Ben oğlanlarla...»
Bir an için Doc onu farketmemiş gibi durdu. Sonra birden ayağa fırladı. Mack geriye doğru bir adım attı.
«Bunları siz mi yaptınız?»
«Şey, bizim oğlanlarla...» Doc'un küçük sert yumruğu ileri uzanıp Mack'm ağzını buldu. Gözleri kırmızı vahşi bir öfkeyle parlıyordu. Mack külçe gibi yere yığıldı. Doc'un yumruğu sert ve keskindi. Mack'm dudakları ezilmiş ve ön dişlerden biri içeri doğru kıvrılmıştı.
«Ayağa kalk!» dedi Doc.
Mack sendeleyerek ayağa kalktı. Elleri iki yanındaydı. Doc, Mack'm ağzına ikinci bir ceza yumruğu indirdi. Mack'm dudaklarından kan fış-kırıp çenesinden aşağıya doğru akmaya başladı. Delikanlı dudaklarını yalamaya uğraştı.
Doc: «Ellerini yukarı kaldır da kendini koru, dövüş!» diye bağırdı ve bir yumruk daha savurdu; kırılan bir dişin çatırdısı duyulmuştu.
Mack'm kafası sarsılmıştı ama bir yere dayan dığmdan, yere düşmedi. Elleri hâlâ iki yanındaydı. Kırık dudaklarının arasından kısık kısık ko-

nuşarak: «Devam et, Doc,» dedi. «Ah, eline sağlık, bunu çoktan haketmiştik.»
Doc'un omuzları savunma için kısıldı. «Ah, sen yokmusun; it, hayvan herif!» Kanepeye oturdu, kasılmış adalelerine bakıyordu.
Mack da bir sandalyeye ilişip gözlerini ona çevirdi. Mack'm gözleri faltaşı gibi açılmış, baştanbaşa ıstırap taşıyordu. Çenesinden akan kanı bile silmedi. Doc'un zihninde ise Montreverdi'nin «Hor ch'Ceil e la Terra» nm monoton başlangıç melodileri; bu kederli, Petrach'rn Laura'nın arkasından yas tutuşunu anlatan melodiler kıpırdanmaya başlamıştı. Doc havada ve kendi zihninde dönüp dolaşan müziğin arasından Mack'm yarık dudağını farketmekte gecikmedi. Mack çıt çıkarmadan, sanki o da müziği duyuyormuş gibi oturuyordu. Doc, Montreverdi albümünün durduğu yere bir göz attı, o sırada aklına gramafonun da kırılmış olduğu geldi.
Doğrulup ayağa kalktı: «Git şu yüzünü yıka!» dedi, kendi de dışarı çıkıp merdivenlerden indi, karşıya geçip Lee Chong'un dükkânına doğru i-lerledi. Lee, buzluktan bira çıkarırken Doc'un yüzüne bakmadı bile. Hiçbir şey söylemeden parayı aldı. Doc da tekrar karşıya geçip geriye döndü.
Mack, tuvalette kanlı yüzünü ıslak kâğıt havlularla temizlemekle meşguldü. Doc, şişelerden birini açtı, yavaşça bir bardağa doldurdu. Şişeyi öyle bir açıdan tutuyordu ki. yukarda pek hafif

bir köpük tabakası meydana gelmişti. İkinci bir uzun kadehi de doldurduktan sonra, kadehleri a-lıp ön odaya götürdü. Mack elindeki ıslak havluyla dudağını tutarak içeri dönmüştü. Doc, ba-şiyle birayı işaret etti. Mack ağzını açıp hiç yutkunmadan bardağın yarısını içine akıttı. Sonra gürültüyle içini çekti, gözlerini bira bardağına dikmiş, öylece bakıyordu. Doc, kendi kadehini çoktan bitirmişti. Şişeyi getirip kadehleri tekrar doldurdu, koltuğuna yerleşti.
«Ne oldu?» diye sordu.
Mack sesini çıkarmadan yere bakıyordu. Dudağından akan bir damla kan, bira bardağına düştü. Elindeki kâğıtla dudağının yarığını bir daha sildi- «Bizim oğlanlarla senin şerefine bir parti vermek istedik. Dün gece eve döneceğini sanmıştık.»
Doc başını salladı: «Anlıyorum.»
«Olanlar oldu bir kere, özür dilemenin, pişman olmanın yararı yok. Zaten hayatım boyunca her şey pişmanlıktı. Bu seferki yeni bir şey değildi ki, her zaman böyle olmuştur.» Mack bardağından uzun bir yudum çekti. «Bir karım vardı,» diye devam etti, «aynı şey. Giriştiğim işlerin hepsi fos çıktı. Bu hale fazla

dayanamadı. Kazara iyi bir iş yapsam bile eninde sonunda mutlaka bir bokluğu çıkardı. Bir armağan alacak olsam bir yerinde mutlak bir kusur olurdu. Kötülükten, dertten başka bir şey bulamadı bende. Daha fazla katlana-

madı. Soytarılığa başlayıncaya kadar her yerden hep aynı dertlerle karşılaştım. Şimdi soytarılıktan başka ne işimiz kaldı ki. Oğlanları hoş tutmak, onları eğlendirmek...»

Doc yine başını salladı. Müzik, kulaklarında yeniden uğuldamaya başlamıştı, yakınma, terke-diş, her şey, hepsi bir aradaydı. «Anlıyorum,» dedi.

Mack: «Bana vurduğun zaman ferahladım» diye devam etti. «Kendi kendime, belki bu bana ders olur diye düşündüm. Belki bunu bir daha unutmam. Ama Allah belâsını versin, ben uslanır, yola gelir adam değilim. Ben bir şey öğrenemem, Doc. Benim kafama göre, hepimiz eğleniyor, iyi vakit geçiriyorduk. Sen de şerefine parti verdiğimiz için memnun olacaktın. Biz de seviniyorduk. Benim anladığım kadar iyi bir partiydi.» Eliyle yerdeki döküntüleri işaret etti: «Evliyken de hep böyle olurdu. Her şeyi önceden hesaplardım, ama hiçbir şey benim düşündüğüm gibi çıkmazdı.»

«Biliyorum,» diyerek Doc, ikinci bira şişesini açıp kadehleri ağzına kadar doldurdu.

Mack: «Doc,» dedi, «ben çocuklarla birlikte burasını temizlerim, kırılan öteberinin de parasını öderiz. Bunu yapmak beş yılımızı da alsa razıyız.»

Doc ağır ağır başını salladı ve bıyığının üzerindeki bira köpüğünü sildi: «Hayır,» dedi, «orta-

lığı ben temizlerim. Her şeyin yerini benden baş-kdsı bilmez.»

«Kırdıklarımızı ödeyeceğiz, Doc.»

«Hayır, hiçbir şey yapmayacaksınız, Mack. Sık sık aklınıza gelecek, uzun zaman düşünüp ^üzüleceksiniz, ama hiçbir şeyin parasını ödemeyeceksiniz. Kırılan müze aynasında belki de üç yüz dolar var. Bunu ödeyeceğim deme. Bu seni sadece endişelendirmekten başka bir işe yaramaz. Onu unutup iyice rahatlaymcaya kadar aradan iki üç yıl geçebilir. Zaten nasıl olsa ödeyemezsin.»

«Galiba sen haklısın. Allah kahretsin, senin sapma kadar haklı olduğunu biüiyordum. Ne yapacağız?»

«Ben boş veriyorum. İş işden geçti artık... İyisi mi unutalım gitsin.»

Mack birasını bitirdikten sonra ayağa kalktı. «Eyvallah, Doc,» diye söylendi.

«Eyvallah. Hey, Mack, yahu senin şu karma ne oldu sonra?»

«Bilmem,» dedi Mack, «kaçtı gitti.» Acemi adımlarla merdivenlerden aşağı indi, karşıya geçti, arsayı yürüdü, «tavuk gezintisi»ni aşıp Selafet Palas'a geldi. Dec onun ilerleyişini pencereden izliyordu. Sonra yorgun bir tavırla banyo sobasının arkasından bir süpürge aldı. Bütün gün ortalığı temizlemekle uğraştı.

XXI

Ressam Henri Fransız değildi, asıl adı da Henri değildi zaten. Aslına bakarsanız ressam da değildi. Kendini Paris'in Sol Yakası'nm efsanelerine öylesine kaptırmıştı ki; ömiünde oraya ayak atmadığı halde orada yaşıyor gibiydi. Mecmualardan Dadaist'lerin, ondan sonra meydana gelen küçük grupların çalışmalarını, garip kadınvarî kıskançlıkları, dine bağlılıkları, ekol kurmak ve yıkamanın anlaşılmazlığmı ilgiyle izlerdi. Sürekli olarak modası geçmiş metod ve malzemelerin aleyhindedir. Bir mevsim perspektifi bir kenara bıraktı. Ertesi sene kırmızıyı terketti, hattâ morun anası olarak bile kullanmazdı. Sonunda, resim yapmaktan bütünüyle vazgeçti. İyi ressam olup olmadığı bilinmez. Kendini sanat akımlarına o derece şiddetle kaptırmıştır ki; her ne çeşitten olursa olsun resim yapmak için 7akit bulamaz.

Onun resimleri, üzerinde münakaşa edilebilir cinstendir. Çeşitli renklerde, tavuk tüyleri ve ceviz kabuklarıyla yaptığı şeylerden pek fazla bir şey çıkaramazsınız. Ama gemi yapmakta birinciydi. Fevkalâde usta bir sanatçıydı.Yıllarca önce gemi yapmaya başladığı zaman kamarasıyla gövdesi içine girilecek hale gelene kadar bir çadırda yaşamıştı. Ama barınacak bir yer bulup ıslanmaktan kurtulunca işi gevşetti. Gemiyi yapmaktan

çok bir heykel gibi oynayıp işliyordu. Otuz beş ayak uzunluğundaki tekne hiç durmadan biçim değiştiriyordu. Bir zaman baş tarafı clipper denilen hızlı gemilerinki gibiydi. Kıçı da destroyerleri andırıyordu. Daha sonra biraz karavelayı andırır bir şekil aldı. Henri'de metelik bulunmadığı için bazan bir kaplama, bir demir parçası, ya da bir düzine bakır çivi elde edene kadar aylar geçiyordu. Bu da işine geliyordu; tam onun istediği şeydi. Çünkü Henri bu gemiyi bitirmek niyetinde değildi ki.

Gemi Henri'nin yıllığını beş dolara kiraladığı bir arsada çamların arasında duruyordu. Bu para vergileri ödediği gibi, malsahibini de tatmin ediyordu. Tekne beton temeller üzerinde bir beşiğe oturtulmuştu. Henri'nin evde olduğu zamanlar hariç, her vakit geminin bordasında bir ip merdiven sallanırdı. Kendisi evdeyken merdiveni çeker, konukları geldiği zaman sallandırırdı. Küçük kamarasında-geniş minderli, odanın üç yanını kaplı-yan bir sediri vardı. Kendisi bunun üzerinde uyuyor, konuklarını bunun üzerinde oturtuyordu. Açılıp kapanabilen portatif bir masası ve tavana asılı pirinç bir lâmbası vardı. Henri'nin kalyonu az yere çok şey sığdırma konusunda şaşılacak bir örnek olup içindeki eşyaların herbiri aylarca süren düşünce ve çalışmanın ürünüydü.

Henri esmer asık suratlı bir adamdı. Modası çoktan geçmiş bere giyer, siyah, saçları yüzüne dökülür dururdu. Sayısız dostlarını kabataslak, besleyeceği ve beslenebileceği olarak iki sınıfa ayırırdı. Gemisine bir ad vermemişti. Bu işi her şey bittikten sonra yapacağını söylüyordu.

Henri on yıldan beri gemisinde oturuyor, onun inşasıyla uğraşıyordu. Bu süre içerisinde iki defa evlenmiş, ayrıca bir sürü gayri meşru ilişkiler tesis etmişti. Bu genç kadınların hepsi de onu aynı sebepten dolayı terketmişti, yedi ayak büyüklüğündeki kamara iki kişi için pek ufaktı. Ayağa kalktıkları vakit başları tavana çarpmaktan şikâyetçiydiler ve mutlaka bir tuvalete ihtiyaçları vardı. Elbette denizcilere ait bir apteshane kıyıda duran bir tekneye uymazdı. îşin kötüsü Henri de uydurma bir apteshaneye asla razı olmuyordu. Gerek kendisi, gerekse o sırada yanında bulunan arkadaşları bu ihtiyaçları için çamların arasında kaybolmak zorundaydılar. Sevgilileri birbiri ardından onu bırakıp kaçtılar.

Alice adını verdiği kızın gidişinden hemen sonra Henri'ye bir haller oldu. Her yalnız kalışında bir süre âdet yerini bulsun diye, yas tutardı. Ama aslında bir ferahlık, bir rahatlık duyardı. Küçük kamarasında istediği gibi yayılır; istediğini yiyebilirdi. Dişilere ait o bitmek tükenmek bilmeyen biyolojik fonksiyonlardan kurtulduğuna şükrederdi.

Her terkedilişinden sonra bir galon şarap alıp rahat, sert şiltenin üstüne uzanarak sarhoş olmayı âdet edinmişti. Bazan kendi kendine ağladığı da olurdu, ama bu hayli seyrek bir şeydi. Bundan sağlıklı, gücü kuvveti yerinde olmanın sevincini duyardı. Yüksek sesle ve gayet bozuk bir aksanla Rimbaud'yu okur; böyle su gibi okuyuşuna kendi de hayran kalırdı.

O garip hal, elden giden Alice için yas tuttuğu sırada başına geldi. Vakit geceydi ve lâmbası yanıyordu. Daha yeni yeni sarhoş olmaya başlamıştı ki; birden yalnız olmadığının farkına vardı. Gözlerini ihtiyatla kaldırıp odayı bir baştan bir başa süzdü. Orada, öteki köşede şeytan yüzlü, esmer, yakışıklı bir delikanlı oturuyordu. Gözleri zekâ, enerji ve canlılık parlıyor, dişleri ışıl ışıl yanıyordu. Yüzünde çok sevimli, ama aynı zamanda korkunç bir ifade vardı. Yanında hemen hemen çocuk denecek yaşta, altın başlı bir oğlan-cağız oturuyordu. Delikanlı çocuğa bakıyordu; oğlan da bakışlarını onun yüzüne kaldırmış, sanki pek hoş bir şey olmak üzereymiş gibi neşeli neşeli gülüyordu. Derken adam gözlerini Henri'ye çevirip gülümsedi; sonra tekrar çocuğa baktı. Yeleğinin sol üst cebinden eski usûl düz ağızlı bir ustura çıkardı. Ağzını açarak kafasıyla çocuğu işaret etti. Bir elini altın buklelerin arasına soktu, çocuk kıkır kıkırdı. Sonra oğlanın çenesini kaldırıp gırtlağını kesmeye koyuldu; çocuk hâlâ kahkahalar-

la gülüyordu. Fakat Henri dehşetinden uludu. Delikanlıyla çocuğun orada olmadığını anlaması e-peyce sürdü.

Titremesi biraz yatışmaya yüz tutunca Henri, kamaradan dışarı fırladı, geminin bordasından atlayıp, çamların arasından tepeden aşağı doğru koşmaya başladı. Saatlerce dolaştıktan sonra sonunda Sardalye Sokağı'na vardı.

Henri içeri daldığında Doc bodrumda kedilerle uğraşıyordu. O başına gelenleri anlatırken Doc işine devam ediyordu. Bitirince Doc başını kaldırıp, ne kadarının gerçek korku, ne kadarının rol olduğunu anlamak istercesine yüzüne baktı. Bu yüzde gerçek korku hâkimdi.
Henri: «Hayal miydi dersiniz?» diye sordu. «Önce olup biten bir şeyin etkisiyle mi yoksa i-çimde Freudvâri bir korku mu ayaklandı? Yoksa aklımı mı kaçırıyorum? İnan olsun ki, şu iki gözümle gördüm. Şimdi seni gördüğüm gibi gözlerimin önünde olup bitti bunlar.» Doc:« Bilmem ki,» diye söylendi. «Şey, benimle birlikte gelir misin? Geri dönüp dönmediklerine bir baksak.»
«Olmaz,» dedi Doc, «eğer ben de görecek olursam bir hayalet demektir bu. Hayaletlere inanmadığımdan, o zaman fena halde korkarım. Hem bunu ben yokken de sen bir defa daha görecek olursan, o zaman vehme kapılıyor, saçmalıyorsun demek olur ki, ben yine korkarım.»

«Peki ama ben ne yapacağım? Eğer bir daha aynı şeyi görecek olursam ne olacağını iyice biliyorum, ölüvereceğim. Yahu, adam pek katile benzemiyordu. Gayet sevimli bir yüzü vardı. Oğlan çocuğu da çok sevimliydi. İkisinin de zerre kadar taktığı yoktu bir şeyi. Ama durup dururken oğlanın boğazını kesip attı. Gözlerimle gördüm.»
«Bilmem.» dedi Doc, «ben ne ruh doktoruyum, ne de hayalet avcısı. Böyle bir şeye başlamaya da hiç niyetim yok.»
Aşağıdan bir kız sesi geldi: «Hey Doc! Gelebilir miyim?»
«Gel bakalım.»
Bu oldukça güzel, canlı bir kızdı.
Doc onu Henri'yle tanıştırdı.
«Bir derdi varmış,» dedi, «ya bir hayalet görmüş ya da vicdanı onu rahatsız etmeye başlamış. Hangisinin olduğunun pek farkında değil. Henri, olanları bir daha anlatsana.»
Henri her şeyi baştan bir daha anlattı. Kızın gözleri parladı.
Hikâyesini bitirdiği zaman kız: «Bu çok korkunç bir şey,» diye söze başladı. «Ben ömrümde bir hayalet görmek şöyle dursun, onun kokusunu bile duymadım. Gidip bakalım, biri gelmiş mi?»
Kız hayaleti hiç görmedi ama, Henri'den pek hoşlandı. Kamaranın darlığından, apteshanenin yokluğundan usanana kadar beş ay geçti.

XXIII
Sefalet Palas'a kara bir kasvet çökmüştü. Bütün neşesi uçmuş, dağılmıştı. Mack lâboratu-vardan dudakları yarılmış, dişleri kırılmış bir halde dönmüştü Bir çeşit ceza olsun diye yüzünü yıkamadı. Yatağına girip yorganı başına çekti; akşama kadar bütün gün dışarı çıkmadı. Kalbi de dudakları gibi yaralanmıştı. Hayatta yaptığı kötülüklerin üstünden geçmeye çalıştı, ama yaptığı her şey fena geliyordu ona. Çok kederlenmişti.
Hughie ile Jones bir süre boşluğa bakarak oturduktan sonra kalkıp, gamlı gamlı Hediondo fabrikasına gittiler. Buradan iş istemişler ve hemen de bulmuşlardı.
Hazel'in öylesine içi sıkılıyordu ki, yürüye yürüye Monterey'e kadar indi; askerlerden biriyle kavgaya tutaşarak mahsustan yenildi. Bu, onu biraz daha ferahlatmış, hiç uğraşmadan bir temiz dövebileceği bir insan tarafından pataklanmak ona iyi gelmişti.
Çetenin içinde hayatından memnun olan tek mahlûk Darling'di. Bütün gününü Mack'm yatağının altında, onun ayakkabısını kemirmekle geçirdi. Darling akıllı, keskin dişli bir hayvandı. Kara düşünceleri arasında Mack iki defa yatağın altına uzanıp köpeği yanma almak istedi, ama

hayvan her defasında süzülüp aşağı kaçarak sahibinin ayakkabısını kemirmeye devam etti.
Eddie, La Ida'ya uzanıp- barmen arkadaşıyla söze daldı. Birkaç kadeh içerek borç aldığı paralarla otomatik pikapta beş defa üstüste Melancoly Bab'yi çaldı.
Mack ile öteki oğlanlar bir bulutun altında kaldıklarını biliyorlardı; hem bunu hak ettiklerinin de farkındaydılar. Cemiyet içinden dışarı atılmışlardı. Bütün iyi niyetleri unutulup gitmişti. İşin gerçeğine bakılırsa eğlenceyi Doc için düzenlemişlerdi. Ama ne var ki, bu biliniyorsa bile, hiç sözü edilmiyor, kaale alınmıyordu. Olup bitenler Bear Flaga kadar uzandı. Sardalye imalâthanelerinde ağızdan ağıza dolaşıyordu. La /da'daki sarhoşlar bunun münakaşasını yapıyorlardı. Lee Chong bu konuda herhangi bir tefsirde

bulunmaktan kaçındı. Malî bakımdan ezildiğini hissediyordu. Gittikçe gelişip serpilen hikâye bu yolda ilerliyordu: Oğlanlar para ve içki aşırmışlardı bir yerden. Kapısını zorlayıp kancıkça lâboratuvara girmişler, sırf kötülük olsun, zarar verelim diye bile bile her şeyi kırıp bozmuşlardı. İşin aslını bilenler de bu görüş tarzını kabullendiler. La /da'daki sarhoşların bir kısmı, yukarı, Sefalet Palas'a kadar gidip serserileri bir temiz pataklayarak, onlara Doc'a böyle bir şey yapılamayacağını öğretmeye kalktılar.
Ancak, Mack ile arkadaşlarının birbirlerine

olan bağlılığı ve dövüşme yeteneği onları böyle bir harekete geçmekten alıkoydu. Uzun zamandan beri bu özellikten yoksun olanlar bile bu meselede birtakım fazilet görüşleri ileri sürmeye başlamıştı. Bunların en ateşlisi, haberi olsaydı bu eğlenceye katılacağı muhakkak olan Tom Theligan'dı.
Sosyal bakımdan Mack ile arkadaşları cemiyetin dışına atılmışlardı. Kazanın yanından geçerken Sam Malloy onlarla konuşmaz olmuştu. Hepsi de kendi içlerine çekilmişlerdi; içine düştükleri bulutun arasından nasıl kurtulacaklarını kimse bilmiyordu. Cemiyet dışı edilmeye karşı insanda iki türlü hareket tarzı belirir: ya adam yola gelir, daha iyi, daha temiz, daha dürüst olmaya ka rar verir, ya da ipini tamamen koparıp bütün dünyaya, her şeye meydan okumaya kalkar. Böyle hallerde bu ikinci hareket tarzı daha sık görülenidir. Mack ile omuzdaşları iyilik kötülük terazisinde tartılıyorlar, bu ikisi arasında bir denge kuruyorlardı. Darling'e karşı şefkatli ve iyi kalpli davranıyorlardı. Birbirlerine karşı da daima affetmeye hazır ve sabırlıydılar. İlk tepki geçtikten sonra Sefalet Palas'ı o güne kadar görülmemiş bir şekilde temizlediler. Sobanın nikelâjlı kısımlarını parlattılar; bütün çamaşırları, yatak, yorgan ne varsa bir güzel yıkadılar. Malî bakımdan durum durgun, ama alım kabiliyetleri yerindeydi. Hughie ile Jones çalışıyor ve aldıkları parayı eve

getiriyorlardı. Lee Chong'un tekdir dolu, siternli bakışlarına katlanamadıklarından yokuşun başındaki ucuz pazardan alış-veriş ediyorlardı.
O sıralarda Doc doğru olması muhtemel bir fikir ileri sürdü; ama düşünüş şeklinde eksik bir halka bulunduğundan haklı olup olmadığı bilinemiyor. Temmuz'un dördündeydiler. Doc, Richard Frost ile birlikte lâboratuvarda oturuyordu. Bira içiyorlar, bir yandan da Scarletti'nin yeni bir albümünü dinliyorlar ve pencereden dışarıyı seyrediyorlardı. Selafel Palas'm önünde Mack ile arkadaşlarının güneşlenmek için oturdukları büyük bir odun yığını vardı. Tepeden aşağı, yüzleri lâ-boratuvara dönük olarak oturuyorlardı.
Doc: «Şunlara bak,» dedi. «İşte gerçek filozoflar bunlardır bana kalırsa. Mack ile çevresindekiler dünyada olmuş bitmiş ve olacak her şevi bilirler. Bence bu dünyada başkalarından çok daha iyi bir şekilde yaşamayı beceriyorlardır. İnsanların ihtiras, hırs içinde kendilerini parçaladıkları anlarda bile onlar rahat ve* huzur içindedirler. Sözümona muvaffak olmuş dediğimiz adam-!arm hepsinin mideleri hasta, ruhları bozulmuş-, tur. Fakat Mack ile çevresindekiler sapasağlam ve şaşılacak derecede temiz kalmış insanlardır. İstedikleri her şeyi yapabilirler. İştahlarını başka türlü göstermeye çalışmadan tatmin edebilirler.» Bu konuşma boğazını kuruttuğundan bardağm-daki birayı bir nefeste boşalttı. İki parmağını ha-

vada şöyle bir dalgalandırarak: «Şu biranın ilk yudumu kadar lezzetli bir şey yoktur,» diye güldü.
Richard Frost: «Bence onlar herkesten farklı değiller,» dedi. «Yalnız paraları yok. o kadar.»
«İsteseler kazanırlar. Hayatları pahasına da olsa para kazanabilirler isteseler. Mack bir dâhidir. Bir şey isterlerse fevkalâde akıllı olmasını bilirler. İsteklerine ket vuracak her şeyi gereğinden fazla bilirler.»
Doc, Mack ile arkadaşlarının üstüne çöken hüznü bilseydi daha sonraki yargıyı vermekten kaçınırdı, ama Palas sakinlerine karşı yapılan sosyal baskıdan sözeden olmamıştı ona.
Yavaş yavaş bardağını birayla doldururken: «İstersen bunu sana isbat edebilirim.» diye söylendi. «Bu yana nasıl baktıklarını görüyorsun ya? Yarım saate varmaz Fener caddesinden Dört Temmuz alayı geçecektir. Başlarını çevirseler alayı görebilirler, ayağa kalksalar, mükemmel izleyebilirler, hele bir blok yürüyecek olsalar her şeyin yambaşmda olacaklardır. Şimdi seninle çeyreklik bir birasına bahse girerim ki, hiçbiri başını bile çevirmeyecektir.»
«Düşünelim ki dediğin gibi yaptılar. Bu neye delâlet eder.»
«îtfeye mi? Tabiî bir gösteri yürüyüşünde neler olduğunu, neler olabileceğini. Otomobilinin önündeki bayrağını uçura uçura Belediye Başka-

nının en önde olacağını bildiklerine; onun arkasından elindeki bayrakla beyaz atının üstünde Long Bob'un geleceğine; onu takiben Şehir Meclisi üyelerini, daha geride Presido'dan gelen iki bölük askerin, mor şemsiyeleriyle Elk'lerin, başlarında devekuşu tüyleri uçuşan Templar şövalyelerinin geçeceğini bilirler. Bir bandonun bulunacağını da tahmin ederler. Bütün bunları görmüşlerdir. Bir daha bakmak zahmetine katlan-mayacaklardır.»
«Geçen bir alaya bakmayacak adam, bu dünyada yaşamıyordur,» diye karşılık verdi Richard.
«Şu halde bahse giriyoruz.»
«Kabul.»
«Bana her zaman garip gelmiştir,» diye devam etti Doc. «İnsanlarda beyendiğimiz güzel huylar; iyilik, cömertlik, açıkkalblilik, dürüst ve anlayışlı oluş, hassasiyet hep bizim cemiyet düzenimizde başarısızlığın dostlarıdır. Şiddetle eleştirip, beyen-mediğimiz sertlik, ihtiras, kazanç hırsı, aşağılık bencillik ve menfaatperestlik de başarıyı, şöhreti sağlayan etkenler oluyor. Biz insanlar, birincisinin hayranı olduğumuz halde, ikincisinin sonuçlarına bayılırız,»
Richard Frost: «Karnı doymayacak olduktan sonra iyi olmayı kim ister,» diye söylendi.
«Mesele karın doyurmakta değil. Bu bambaşka birşey. Dünyayı elde etmek için benliğimizi satmak tamamen içimizden gelen, hemen hemen is-

tisnası olmıyan bir durumdur, ama bunun da istisnaları yok değil. Dünyanın her yanında bir Mack ve tayfası topluluğu vardır. Onun gibilerini Meksiko'da dondurmacı kılığında, Alaska'da bir Aleut'ta gördüm- Benim şerefime nasıl bir eğlence düzenlemeye çalıştıklarını ve işlerin nasıl ters gittiğini bilirsin. Ama gerçekten böyle bir eğlenco istiyorlardı. Asıl gayeleri buydu,» diye açıkladı Doc. «Dinle bak, bir bando sesi geliyor galiba». Oturdukları yerde doğruldular. İkisi de pencerenin önüne gitmişlerdi.
Mack ile arkadaşları kütüklerin üstünde, lâ-boratuvara dönük oturuyorlardı. Bando sesi Fener caddesinden geliyordu. Birden önünde dalgalanan bayrağıyla Belediye Başkanının otomobili geçti. Onun arkasından beyaz atının üstünde bayrağı taşıyan Long Bob, ardından bando, daha arkada askerler falan geçmeye Haşladı. RicHard ile Doc pencereden dışarı sarkmıştı, ama gösteri yürüyüşünü değil, ileride oturan oğlanları seyrediyorlardı.
İçlerinden biri olsun başını çevirip bakmamış, yerinden bile kımıldamamıştı. Alay gözden kayboldu. Doc bardağmdaki birayı bir yudumda bitirdikten sonra bir süre elini aşağıya indirmedi. «Oh», diye içini çekti, «şu dünyada biranın lezzeti kadar iyi şey yoktur.»
Richard kapıya doğru yönelmişti. «Ne cins bira istersin?» diye sordu.
«Bundan olsun.» Doc bunları söylerken yukarı tepede oturan Mack ile öteki oğlanlara doğru gülümsüyordu.
«Zaman her şeyi halleder, bu da ötekiler gibi gelip geçecek. Herkes her şeyi unutacak,» demek gayet kolaydır. Ne var ki, bütün bunlar siz işin içine karışmadığınız zaman böyledir. Ama siz içinde oldunuz mu zaman yol vermez, insanlar unutmaz ve bir türlü değişmeyen bir halin orta yerinde bulursunuz kendinizi. Doc'uıı Sefalet Palas'taki insanların kahredici yerinmelerinden haberi yoktu, bilseydi, bir şeyler yapmaya çalışırdı. Mack ile omuzdaşları da onun neler duyduğunu bilseydi başlarını çoktan yukarı kaldırmış olurlardı.
Zaman kötüleşmişti. Boş arsada kötülük depreşmeye başlamıştı. Sam Malloy karısıyla bir iki defa kapışmış; karı da bir ağlamadır tutturmuştu. Kazanın içindeki yankılar, hıçkırıkları ve iç çekişleri suyun altından geliyormuş gibi bir hale sokuyordu. Bütün kötülüklerin başı Mack ile öteki oğlanlardı sanki. Bear Flag'm kibar, iyi huylu bekçisi sarhoşun birini kapı dışarı fırlatırken biraz şiddetli davranmış, adamın belkemiğini kırmıştı. Bu işi temizlemek için Alfred üç defaj Şa-^j linas'a gitmek zorunda kalmış ve bütün bunlar onu hiç de memnun etmemişti. Genellikle kimseyi incitmiyecek kadar iyi, efendiden bir bekçiydi.

Bütün bunların üstünde kentin yüksek düşünceli bir grup hanımefendisi, genç Amerikan erkeklerinin korunması için şer yuvalarının ka-pattırılmasmı tutturmuştu. Bu hal, Dört Temmuz ile Panayır arasındaki ölü mevsim içinde her yıl bir defa tekrarlanırdı. O zaman Dora da Bear Flag'ı bir haftalığına kapatırdı. Pek kötü olmuyordu da. Herkes bir süre tatil yapıyor; ufak tefek tamir işleri bu arada çıkarılıyordu. Ama bu sefer hanımefendiler ciddî bir seferberliğe girişmişlerdi. Mutlak birinin başını istiyorlardı. Yaz oldukça durgun ve

hareketsiz geçmiş, millet huzursuzluk duymaya başlamıştı. İşler o kadar kötüleşti ki; şer yuvalarını gerçekte kimlerin işlettiğinin, kiraların ne kadar olduğunun, bunların kapatılmasının ne gibi güçlüklerle karşılanacağının anlatılması, izah edilmesi gerekti. Kısaca işler ciddî bir tehlike yaratma yolunu tutmuştu. Dora iki hafta için kapıları kapadı. Bear Flag'm kapalı olduğu süre içerisinde Monterey'-de üç toplantı yapıldı. Dönüp dolaşan sözler öylesine yayıldı ki, Monterey gelecek yıl için beş kongreyi elden kaçırdı. Her şey gittikçe karışıyordu. Doc, ziyafet sırasında kırılan camları tamir ettirebilmek için bankadan ödünç almıştı. Elmer Rechati, Güney Pasifik demiryolu üzerinde uyuyakalmış, iki bacağını birden kaybetmişti. Hiç beklenilmeyen ani bir fırtına balıkçı gemilerinden biriyle, üç sandalı, iplerinden kopa-

rip parça parça ederek perişan bir halde Del Monte sahillerine atmıştı.

Bu tip talihsizliklerin izahı yoktur. Herkes suçu kendine yükler. Kara kafalı adamlar gizlice yapılmış günahlarını hatırlayıp bu felâketlere kendilerinin sebep olup olmadıklarını düşünürler. Adamın biri, her şeyi güneşteki lekelere yükler, öteki ihtimal kanunlarını eşeleyip itiraz eder. Doktorlar bile bundan yararlanamamışlardı. İyi bir ilâç yahut kuvvetli bir müshil her şeye iyi geliyordu.

Hepsinin üstüne tüy dikercesine Darling de hastalanmaz mı? Hastalığa tutulduğu zaman yumruk yumruk, cin gibi bir fray van di. Ama beş gün süren ateşin sonunda derisi kemiğine yapışık bir iskelet kaldı. Karaciğer rengi burnu soldu, diş etleri bembeyaz oldu. Gözleri hastalıkla parlıyor, bütün vücudu ateşler içinde yanıyor, bazan tir tir titriyordu. Yemez içmez olmuştu. Küçücük karnı gittikçe eriyip küçülerek kaburgalarına yapışıyordu. Kuyruğunun ek yerleri bile derisinin altında farkedilir olmuştu. Besbelli ki iyice hastalanmıştı. Sefalet Palas'ı gerçekten bir bozgun havası bastı. Darling onlar için çok önemli bir hale gelmişti. Yardıma ihtiyaç olursa yakında hazır bulunabilmek için Hughie ile Jones işlerinden ayrıldılar. Sırayla nöbet bekliyorlardı. Köpeğin başından ıslak bir bezi eksik etmiyorlardı ama,

hayvan gittikçe eriyip bitiyordu. Sonunda istemeye istemeye Hazel ile Jones'u Doc'u çağırmaya memur ettiler. Doc'u denizin alçalış ve yükselişlerini gösteren bir haritanın başında tavuk türlüsü yerken buldular; ama türlünün ana maddesi tavuk değil deniz hıyarıydı. İki delikanlıya, Doc kendilerine biraz soğuk bakıyor gibi geldi.

«Darling,» dediler, «hastalandı.»

«Nesi varmış?»

«Mack, üşütmüş diyor.»

«Ben baytar mıyım? Bu işlerden anlamam ben.»

Hazel: «Hiç olmazsa şöyle bir bakamaz mısınız? Çok fena hasta zavallıcık,» diye mırıldandı.

Doc, Darling'i muayene ederken çevresinde halka olmuşlardı. Doc, hayvanın gözlerine baktı, diş etlerini, kulaklarını yokladı. Elini, parmak parmak dışarı fırlamış zavallı kaburgaların üstünde gezdirdi. «Bir şey yemiyor mu?» diye sordu.

Mack: «Hiçbir şey yemiyor,» diye karşılık verdi.

«Zorla yedirmeniz gerek. Şöyle kuvvetli bir çorba, yumurta, balık yağı içirmeye çalışın.»

Doc'un hareketlerini soğuk ve resmî buluyorlardı. Tekrar haritasının, tavuk türlüsünün başına döndü.

Mack ile çocuklara yapacak iş çıkmıştı şim-

di. Eti viski kadar kuvvetli bir su meydana gelene kadar kaynattılar. Dilinin ta arkasına balık-yağı akıttılar, bu suretle hiç olmazsa birazı midesine kadar indi. Başını arkaya kaldırdılar, ağzını açtılar; meydana gelen tünelden aşağı ılık çorba döktüler. Darling ya yutkunup çorbayı i-çecek ya da boğulacaktı. İki saatte bir yedirip, su içiriyorlardı. Eskiden sırayla uyurlarken şimdi hiçbiri uyumuyordu. Sessizce oturmuş Dar-ling'in tehlikeyi atlatmasını bekliyorlardı.

Bekledikleri sabaha doğru geldi. Millet yarı uyur halde sandalyesine çökmüştü. Mack gözleri köpeğe dikili olduğu halde uyanıktı. Hayvanın bir iki defa kulaklarını oynatıp, göğsünün inip kalktığını gördü. Sonsuz bir halsizlikle ayaklarının üstünde doğruldu, yavaş yavaş kapıya doğru sürüklenmeğe başladı. İleride duran tenekeden birkaç yudum alarak oracığa yığılıp kaldı.

Mack'm bağırışıyla hepsi uyanmıştı. Koca adam sevincinden oynuyordu. Ötekiler de birbirlerine bağırıp çağırmaya başladılar. Bunları duyan Lee Chong çöp tenekelerini taşırken kendi kendine homurdandı. Alfred de onları duymuş, aralarında eğlence düzenlediklerini sanmıştı.

Saat dokuz olmadan Darling kendi kendine bir çiğ yumurtayla küçük bir tas krema yemiş-

F: 12

ti. Öğlene doğru biraz kilo aldığı gözle bile far-kediliyordu. Akşama doğru kendini biraz daha toparladı, haftanın sonunda topaç gibi bir köpek olmuştu yine.
Kötülük duvarı sonunda bir çatlak verdi. Her yerde bunun delilleri görülüyordu. Balıkçı gemisi tekrar suya indirilip yüzdürüldü. Dora'ya Bear Flag'ı yeniden açabileceği haberi geldi. Earl Wavfield iki başlı bir balık tutarak bunu sekiz dolara müzeye okuttu. Kötülük ve sabır duvarı çatlak vermişti. Derken delindi, parça parça kırılıp dağıldı. Lâboratuvarda geceleri perdeler çekiliyor, saat ikilere kadar gramofonda o kilise müziği çalmıyor ve dışarı kimse çıkmıyordu. Bilinmez bir güç Lee Chong'un yüreğine işlemiş, şarklılığının tuttuğu bir anda Mack ile oğlanları affederek ta baştan beri can sıkan kurbağa hesabını silip atmıştı. Çocukları affettiğini isbat için Sefalet Palas'a kadar çıkıp, onlara çey-reklik bir «Eski tenis ayakkabısı» hediye götürdü. Yokuşun başındaki ucuzluk pazarından alışveriş etmeleri hislerini rencide ediyordu ama, şimdi hepsi kapanmıştı artık. Lee'nin ziyareti Darling'in tahribetme eğiliminin hastalığından beri ilk belirdiği zamana rastlamıştı. Şimdi artık iyice şımarmıştı ve ortalığa pislememesi gerektiğini öğretmek kimsenin aklından geçmiyordu. Lee Chong armağanıyle birlikte geldiği zaman Darling, milletin kahkahalarla kendisini teşvik

edip alkışlayışı karşısında Hazel'in biricik lâstik ayakkabılarını parçalamakla meşguldü.
Mack, Bear Flag'a hiç iş için gitmemişti. Bu, ona bir dereceye kadar akrabasıyla zina etmek gibi gelirdi. Beyzbol sahasının ötesinde bir ev daha vardı; oraya devam ederdi. Bunun için ön salona girdiği zaman herkes onu bir bardak bira içmeye gelmiş sanmıştı. Doğruca Alfred'in yanına vardı. «Dora buralarda mı?» diye sordu.
«Ne yapacaksın?»
«Konuşacaktım. Bir işimiz var da.» ;
«Ne işi?»
«Orası sana ait değil.»
«Peki yahu, öyle olsun. Soralım bakalım seni görmek isteyecek mi.»
Biraz sonra Mack'ı içeri, özel odaya aldılar. Dora üstü kapaklı yazıhanesinin başındaydı. Turuncu saçları bukle bukle başının tepesine toplanmış, alnına yeşil bir viziyer oturtulmuştu. E-lindeki kalın uçlu kalemiyle son hesapları bir deftere işlemekle meşguldü. Pembe ipekten, kolları, yakası süslü dehşet bir elbise giymişti. Mack içeri girdiği zaman, sandalyesini çevirip ona döndü. Alfred kapıda durmuş bekliyordu. Bekçi dışarı çıkıp kapıyı örtene kadar Mack sesini çıkarmadı.
Dora şüpheli şüpheli ziyaretçisini süzüyordu. Sonunda: «Ee, ne istiyorsun bakalım?» diye söylendi.
ii.
İl

«Şey,» diye kekeledi Mack, «bir zamanlar Doc'un orada neler yaptığımızı duymuşsunuzdur herhalde.»
Dora almmdaki vizyeri arkaya doğru itti; elindeki kalemi eski usul kalemliğe soktu. «E-vet,» dedi, «duydum.»
«Şey, bu işi Doc için yapmıştık. Belki inanmazsınız ama, onun şerefine bir eğlence düzenlemek istiyorduk. Ama ne var ki, eve zamanında dönmedi, işler de bir defa çığımdan çıkmıştı zaten.»
«Hepsini biliyorum,» dedi Dora. «Benim ne yapmamı istiyorsun yani?»
«Şey,» dedi Mack, «ben çocuklarla düşündüm de size sormaya karar verdik. Doc için ne düşündüğümüzü bilirsiniz, işte bu düşüncelerimizi ona nasıl gösterebileceğimizi, nasıl ispat e-deceğimizi sizden sormaya geldim.»
Dora: «Hımmm,» diye düşünceye daldı. Döner sandalyesinde arkasına yaslanmış, bacak bacak üstüne atmıştı. Elbisesinin eteklerini düzelterek bir sigara çıkarıp yaktı; düşünüyordu. «Doc'un şerefine kendisinin bulunmadığı bir eğlence düzenlediniz,» dedi. «Niye şimdi de onun bulunacağı bir ziyafet vermiyorsunuz?»
Daha sonra Mack arkadaşlarına anlatırken, «Allah inandırsın ki,» diyordu, «bu kadar basit-miş mesele. Bitirim, eşi bir daha bulunmaz bir

kadın bu. Zaten insan durup dururken mama olmaz a. Karı bitirim canım, bitirim.»
XXIV

Mary Talbot, ya da Mrs. Tom Talbot çok güzeldi. Yeşil yeşil parlayan kırmızı saçları vardı. Cildi, alnı yeşilimsi altın renginde, yeşil gözleri altın sarısı benekliydi. Yüzü; geniş elmacık kemikleri, iri gözleri ve sivrice' çenesiyle üçgen şeklindeydi. Uzun dansöz bacakları ve dansöz ayakları vardı ve yürürken hiç yere basmıyormuş gibi olurdu. Heyecanlandığı zaman -ki çoğunlukla heyecanlı olurdu- bir altın kızıllığıdır basardı yanaklarını. Büyükannesinin, büyükannesinin annesi büyücülük yaptığı için diri diri yakılmışmış.

Mary Talbot'un dünyada en çok sevdiği şey, partilere ziyafetlere gitmekti. Kendisi eğlenceler düzenlemeye bayıldığı gibi, başkasının eğlencelerine gitmekten de pek hoşlanırdı. Tom Talbot çok para kazanmadığından kendisi sık sık ziyafet veremiyordu. Bunun için başkalarını eğlence düzenlemeye kışkırtırdı. Bazen bir arkadaşına telefon eder: «Artık bir eğlence yapmanın zamanı gelmedi mi?» diye sorardı.

Mary normal olarak yılda altı doğum günü kutlar; kostümlü balolar, sürpriz partileri, tati]

eğlenceleri düzenlerdi. Noel gecesi onun evinde büyük bir olaydı. Mary bu cins eğlencelerle ışıl ısıldır. Heyecanın dalgası arasında kocası Tom'u da sürükler götürürdü.

Öğleden sonraları Tom işindeyken, Mary a-rasıra civardaki kedilere çay ziyafeti verirdi. Alçak bir taburenin üstünde oyuncak tabak ve fincancıklar hazırlardı. Sonra kedileri toplardı. Epeyce kalabalık olunca, ayrıntılara kaçan, uzun boylu hazırlanmış konuşmalara girişirdi. Bu, o-nun çok hoşlandığı, alaylı, iğneli bir oyundu. Mary'nin güzel elbiseleri olmadığı, Talbot'larm paraları bulunmadığı gerçeğini örtbas eder, gizlerdi de. Çoğu zaman cepleri tamtakır olurdu; bir ara bir kenara bir şey ayırabilirse, Mary hemen bir parti hazırlardı.

Bu işi gayet iyi yapardı hani. Bütün eve r--şe aşılar; bu yeteneğini kapının hemen dışında gizlenip Tom'u yakalamak için bekleyen ümitsizliğe karşı bir silâh olarak kullanırdı. Tom'u üzüntüden, ümitsizlikten uzak tutmayı vazifesi olarak kabul ediyordu, herkesin bildiği gibi Tom, günün birinde büyük bir adam olacaktı. Genellikle kötü şeyleri evden uzak tutmayı başarırdı ama, bunlar bazan nasılsa Tom'un içine girer, onu yere sererlerdi. O zaman bir kenara oturur, Mary neşe ateşini körüklemeye çalışırken, saatlerce düşünür dururdu.

Pir seferinde ay başıydı; su şirketinden \h-

barnameler gelmiş, kira ödenmemişti; Colliers'e dergisine gönderilen yazı geri çevrilmiş, New Yorker karikatürleri reddetmişti. Tom zatiil-cemp de geçiriyordu. İşte böyle bir sırada, yatak odasına çekilip, yatağın üstüne uzandı.

Kocasının gri mavi hüznü, kapının altından ve anahtar deliğinden dışarı taştığından Mary, yavaşça içeri girdi. Elinde oymalı kâğıda sarılmış bir demet çiçek vardı.

«Kokla bak,» diyerek çiçeği burnuna uzattı. Tom çiçeği kokladı ama, bir şey demedi. Kadın: «Bugün günlerden ne biliyor musun?» diye sordu. Ve onu parlak bir gün haline sokacak bir vesile aramaya gayret etti.

Tom: «Bitkin, perişan halde olduğumuzu hiç olmazsa bir defacık olsun kabul etsek a,» diyordu. «Sıfırı tükettik, kendimizi aldatmaya ne gerek var.»

Mary: «Niye öyle olalım,» diye itiraz etti. «Biz büyülü insanlarız. Hep öyle olmuşuzdur. Bir kutuda bulduğun on doları hatırlasana, kuzeninin yolladığı beş dolan hatırlasana. Bize bir şeycik olmaz.»

«Bu sefer oldu,» dedi Tom. «Kusura bakma, bu sefer kendimi kolay kolay kurtaramayacağım. Olduğumuzdan başka türlü görünmeye çalışmaktan bıktım. Hiç olmazsa bir defacık gerçeği kabul edelim, bir defacık olsun.»

Mary: «Bu akşam küçük bir toplantı düzenlemeyi düşünüyordum,» diye söylendi.

«Neyle? Herhalde bu sefer de mecmualardan yiyecek resimleri kesip tabaklara onları koymayı düşünüyorsundur inşallah. Bu cins şakalardan bıktım, usandım artık. Artık hoşa gitmez oldu. Aksine insanın canını sıkıyor.»

«Küçük bir toplantı yapabilirim,» diye ısrar etti kadın. «Ufacık, samimî bir şey olacak. Resmî kıyafete fala,n gerek yok. Bugün Bloomer Lea-gue'in kuruluş yıldönümü. Onu bile unutmuşsun bak.»

«Hiç yararı yok. Farkındayım, oyunbozanlık ediyorum ama, ne yapayım, içimden gelmiyor. Ne diye dışarı çıkıp kapıyı kapayarak beni kendi başıma bırakmıyorsun? Sen çıkmazsan ben çıkıyorum.»

Kocasını dikkatle süzdü. Mary onun bu söylediklerinde ciddî olduğunu anlamıştı. Yavaşça dışarı çıkıp kapıyı kapattı. Tom, yatağın üstüne yüzükoyun kapanıp başını kollarının arasına bırakmıştı. Öteki odada karısının bir şeyler yaptığını duyuyordu.
Mary kapıyı eski Noel süsleriyle süsledi; cam toplar, teller astı. Üstüne «Hoş geldin kahraman Tom» yazılı bir kart iliştirdi. Sonra kulak verip kapıyı dinledi, hiçbir ses gelmiyordu. Biraz kederli olarak alçak tabureyi çıkarıp ortaya koydu, üzerine bir peçete serdi. Elindeki çiçek de-

metini bir bardağın içinde ortasına yerleştirdi. Sonra dört küçük tabakla çay fincanını getirdi. Mutfağa giderek çaydanlığı ateşin üstüne koydu. Ondan sonra bahçeye çıktı.
Randolph Kedi, ön parmaklığın dibinde güneşliyordu. Mary: «Miss Randolph,» dedi. «Birkaç arkadaşı çaya davet ediyorum, siz de buyurmaz mısınız?» Kedi, sırtüstü dönüp sıcak güneşin altında tembel tembel gerindi. «Saat dörtten geç kalmayın,» diye devam etti Mary. «Kocamla Bloomer Laegue'in yıldönümü münasebetiyle oteldeki ziyafete gideceğiz de.»
Evin çevresini dolaştı, böğürtlenlerin parmaklığı sardığı arka bahçeye gitti. Cassini Kedi yere çökmüş, kendi kendine homurdanıp, kuyruğunu oynatıyordu. Mary: «Mrs. Cassini,» diye başladıysa da kedinin ne yaptığını görerek sustu. Kedinin elinde bir fare vardı. Tırnaklarını içeri çektiği yumuşak pençesiyle hayvanı hafif hafif okşuyor; fare de felce uğramış arka bacaklarını sürükleye sürükleye, kıvrıla büküle kediden kurtulmaya çabalıyordu Fare bir ara böğürtlenlere kadar uzanabildi ama, kedi elini yavaşçacık uzatıverdi, pençesinin ucunda beyaz dikenler belirdi; zarif bir hareketle fareyi arkasından tutup, kıvrım kıvrım kıvranan avını önüne çekti. Kedinin kuyruğu hazdan dalga dalga oluyordu,,

Tom kendi adının üstüste çağrıldığını duyduğu zaman yarı uyku halindeydi. Ayağa fırlayıp: «Ne var?» diye seslendi. «Nerdesin?» Mary'-nin ağladığı duyuluyordu. Arka bahçeye koşup, olup bitenleri gördü. Fareyi öldürmek için koşarken: «Başını çevir!» diye bağırdı karısına. Cassi-ni Kedi, parmaklığın üstüne sıçramış, kızgın kızgın ona bakıyordu. Tom yakaladığı bir taşı fırlatarak, kediyi karnından vurup, parmaklıktan aşağı düşürdü.
Eve döndükleri zaman Mary hâlâ hafiften hıçkırıyordu. Çayı demleyerek masaya getirdi. Tom'a: «Şuraya otur,» diyerek yerdeki alçak iskemleyi işaret etti.
«Daha büyük bir fincan vermez misin?» Mary: «Cassini'ye hiç suç bulmuyorum,» diye söylendi. «Kedilerin ne mal olduklarını bilirim. Bu onun suçu değil ki. Ama Tom ne kadar istesem de bir süre için onu sevemiyeceğim.» Dikkatle kocasını süzmeye başladı. Tom'un alnındaki kırışıklıklar kaybolmuş, gözlerinin kötü kötü kırpılması geçmişti. «Bugünlerde Bloomer League! beni öyle meşgul ediyor ki,» diye devam etti. «Her işi bir arada nasıl yapacağımı aklım almıyor.» ¦-y-^""m{
Mary Talbot, o yıl bir gebelik eğlentisi ter-tibetti. Herkes, «Doğacak çocuk, Allah için çok iyi vakit geçirecek,» diyordu,

XXV
Bütün Sardalye Sokağı, hattâ bütün Monterey bir değişiklik olduğunun farkındaydı. Kader ve kısmete inanmakla bir şey çıkmaz. Zaten kimse bunlara inanmaz. Ama bunları ihmal etmek de bir fayda vermez, hem ihmal eden de yoktur. Sardalye Sokağı'nda da her şeydeki gibi bâtıl inançlara saplanılmamıştır ama, bir merdivenin altından geçilmez, evdeyken şemsiye açılmazdı. Doc, saf bir bilim adamı olduğu, böyle şeylere hiç inanmadığı halde, bir gece eve geç dönüp de kapının önünde beyaz çiçekler bulunca, gerçekten kötü olurdu. Sardalye Sokağı'nda-kilerin çoğu böyle şeylere kulak aşmazdı ama, yine de onlara göre yaşarlardı.
Sefalet Palas'a bir keder bulutunun çöktüğünde Mack'm şüphesi yoktu. Sonu gelmeyen eğlencenin muhasebesini yaparak bütün delik deşiğe talihsizlik sinmiş olduğu, uğursuzluğun akşamları peteğine üşüşen arılar örneği, her yanı istilâ etmiş olduğu sonucuna vardı. Düşünce bu yola saptıktan sonra yapılacak en doğru iş; yatıp bunun unutulmasını, geçmesini beklemektir. Mack böyle bâtıl şeylere inananlardan değildir ama, yapılacak başka şey yoktur da ondan.
Sokağa yavaştan bir neşe havası sızmış, her yana yayılmaya başlamıştı. IÇadın misafir

mmdan Doc'un fevkalâde şansı açılmıştı. Hem pek üstlerine düştüğü de yoktu. Palas'taki yavru, bir sırık fasulyesi gibi boy atıyor; ardında kalan binlerce nesilden miras olarak kendi kendini terbiye edip, yetiştiriyordu. Yerleri pisletmekten nefret etmeye, bu iş işin dışarı çıkmaya başlamıştı. Daıiing'in pek güzel, pek cici bir köpek olarak yetişeceği şüphesizdi. Geçirdiği hastalık ardında bir iz de bırakmamıştı.
Tatlı bir şey, gaz gibi bütün sokağa yayılmıştı. Herman'm köfteci dükkânında, oradan San Carlos Oteli'ne uzandı. Jimmy Brucia, şarkıcı barmeni Johnny da hissetti bunu. Sparky Evea da bunun farkına vardıktan sonra, başka şehirden gelen üç polisle seve seve kapıştı. Mesele tâ Salinas hapishanesine kadar aksettiğinden, şerifin kendisini damada yenmesine göz yumarak rahat bir hayat yaşayan Gay, birdenbire kendini toparlayarak tek bir oyun bile kaybetmez oldu. Bu suretle kazandığı imtiyazların çoğunu kaybet miş oluyordu, ama kendini yenibaştan sapma kadar erkek olarak duymak vardı işin içinde.
Deniz ayıları bile bunu hissettiklerinden St. Francis'in dahi gönlünü hoş edecek bir perdeden bağrışmaya başladılar. Din derslerine çalışan kızlar, birdenbire sebep yokken başlarını kaldırıp, durdukları yerde fıkırdıyorlardı. Çok duyarlı bir elektrik âleti keşfedilmiş olsaydı, belki bu yayılan neşe ve şansın kaynağını keşfedebi-

lirdi. Gereği gibi bir alana ölçümüne çıkılsaydı, merkez üssü olarak Sefalet Palas'ın yeri tesbit edilebilirdi. Palas, dolup taşıyordu. Mack ile bütün oğlanlar elektriklenmişler gibiydi. Jones yerinden kalkıp bir iki ustaca ayak numarası yaptıktan sonra, yine sandalyesine oturuyordu. Hazel hiçbir şey yokken gülüyordu. Neşe öylesine yaygın ve taşkındı ki; Mack bunu bir yerde tutmak, asıl hedefine yönetmekte güçlük çekiyordu. La Ida'da muntazaman çalışmaya başlıyan Eddie şöyle hatırı sayılır bir içki deposu meydana getirmekteydi. Kâr şişesine bira karıştırmaktan da vazgeçmişti. Kokteylin tadını bozduğunu söylüyordu.
Sam Malloy, büyüyüp kazanın çevresini sarmasın diye bir yanma kahkaha çiçekleri dikmişti. Ön tarafa bir tente de germişti, akşamları çoğu kez karısıyla orada oturuyorlardı. Kadın bir yatak örtüsü işliyordu.
Neşe, Bear Flag'a bile sızmıştı. İşler iyi gidiyordu. Phyllis Mae'nin bacağı gittikçe düzeliyor, neredeyse işe başlıyacak hale geliyordu. Eva Fla-negan, Doğu St. Lauis'den dönmüş ve buna pek memnun olmuştu. Orada havalar iyice sıcak ve her şey hatırladığından çok başka bir haldeydi. Ama o zaman da daha gençti ve her şeyde eğlenilecek bir taraf bulabiliyordu.
Doc için bir parti düzenleneceği haberi, ya da hissi pek yeni bir şey değildi. Birden patlayıp

ortaya çıkıvermedi. Herkes bundan haberdardı»
ama bıraktılar, muhayyilelerinde.
Mack bu işde pek realist davranıyordu. Çocuklara: «Geçen sefer zorladık,» diyordu. «Bu şekilde hiçbir zaman iyi bir parti verilemez. Bu işin içinizde büyüyüp her yanı bürümesini beklemeniz gerek.»
Jones sabırsız bir tavırla: «Peki ama, ne zaman olacak bu?» diye sordu.
«Bilmiyorum.»
Hazel: «Sürpriz partisi mi olacak yani?» diye söylendi.
«Öyle olması gerek,» dedi Mack. «En iyisi de odur.»
Darling'in bir yerden bulup getirdiği tenis topu vardı elinde, bunu kapıdan dışarı otların arasına fırlattı. Köpek topun arkasından seyirt-mişti.
Hazel: «Doc'un doğum gününü bilseydik bu işi o zaman yapardık,» diye mırıldandı.
Mack'm ağzı açık kalmıştı. Hazel birbiri ardından onu hayretler içinde bırakıyordu. «Yaşa be Hazel!» diye bağırdı. «İşte tam üstüne bastın. Tabiî doğum gününde yapılırsa bu iş, hediyeler de gelir. Tam aradığımız şey. Hepimiz dağılıp bu işi araştırmaya, onun doğum gününü öğrenmeye çalışalım.»
Hughie-. «Bundan kolay ne var,» diye söylendi. «Ne diye kendine sormuyoruz?»

«Hadi oradan be,» diye tersledi Mack. «Kendine soralım da anlasın değil mi? Bir adama doğum gününü sordun mu, bu onun için bir şeyler yapmaya niyetlisin demektir. Bir eğlence falan yapacaksın demektir. O zaman her şeyi anlar. Belki ben kendim gider, etrafı şöyle çaktırmadan bir koklarım.»
Hazel: «Ben de seninle geleyim,» diye atıldı.
«Oimaz. İkimiz birlikte gidecek olursak, bunlar yine bir şeyler kuruyorlar, diye gelebilir aklına».
«İyi ama bu benim fikrimdi. Önce ben akıl ettim.»

Mack: «Biliyoruz,» diye açıklamaya girişti, «sırası gelince bunu senin akıl ettiğini Doc'a da söyleyeceğim. Ama şimdi yalnız gitmem daha doğru olacak.»
Eddie: «Doc nasıl?» diye sordu. «Yani bize karşı olan durumu demek istiyorum. Yüzü gülüyor mu?»
«İyi. Hiç fena değil.»
Mack, Doc'u aşağıda, lâboratuvarm tâ arkasında bir yerlerde buldu. Uzun bir lâstik önlük ve ellerini formaldehitten korumak için yine lâstik eldivenler giymişti. Küçük bir köpek balığının damarlarına renkli su sokmakla meşguldü. Küçük karıştırma makinesi döne döne mavi maddeyi karıştırıyordu. Kırmızı madde çoktan basınçlı şırıngaya konmuştu. Doc'un usta alışkın

elleri büyük bir kendine güvenle çalışıyor; iğneyi uygun yere batırdıktan sonra hava kompresine basıyor, renkli sıvıyı istediği yere dolduruyordu. Biten balıkları da yanma muntazam bir sıra halinde yığıyordu. Sonra bunlann üstünden bir daha geçip, mavi sıvıyı da şırınga edecekti. Köpek balıkları otopsi için en müsait olanlarıydı.
Mack: «Merhaba Doc,» diye girdi içeri, «bugünlerde iş çok galiba?»
«Tam benim istediğim gibi. Köpek nasıl sizin?»
«Demir gibi oldu kâfir. Siz olmasaydınız çoktan ölüp gitmişti.»
Bir an için Doc'un içinden bir şüphe bulutu gelip geçti. Ama çok sürmedi. Övülmekten hoşlanmazdı. Mack'ı çok uzun zamandan beri tanırdı. Sesindeki edada minnettarlıktan başka bir şey yoktu. Mack'm köpeğe ne kadar düşkün olduğunu biliyordu. «Palas'ta ne var ne yok?» diye sordu.
«Sağ olasın. Her şey mükemmel. İki yeni sandalye daha edindik. Bir gün gelip bizim orayı bir görsen diyoruz. Ev adamakıllı yoluna girdi artık.»
«Bir gün gelirim. Eddie hâlâ testiyi getiriyor mu?»
«Tabiî. Hem artık bira da karıştırmaz oldu içine. Böylesi daha iyi oluyor. İçki içtiğini anlı-yabilir insan.»

«Daha önce de anlıyordu, adama dokunuyordu,» diye karşılık verdi Doc.
Mack sabırla bekledi. Doc ergeç o yola sapacak, kucağına düşecekti. Eğer bu konuyu Doc kendi açacak olursa, şüphe uyandırmak ihtimali çok daha azdı. Mack'm metodu böyleydi.
«Epeydir Hazel'in göründüğü yok. Hasta maşta değil a?»
Mack: «Hayır,» diyerek kampanyayı açtı, «bir şeysi yok, iyi. Hughie ile geçen gün az kalsın kapışıyorlardı. Bir haftadır hâlâ söylenip duruyorlar a. İşin asıl garip yanı, mesele ikisinin de bilmediği bir şey. Ben de bilmiyorum ama, sesimi çıkarmıyorum. Ama onların akıllarının erdiği yok: Neredeyse araları açılacak.»
«Neymiş bu mesele?»
«Hiç canım. Hazefin işi gücü yok, birtakım ölçülü kâğıtlar, haritamsı şeyler, yıldız işaretleri, uğurlu şekiller falan alıyor. Hughie de bunların aslı esası yok, hepsi traş diyor. Hazel bir insanın ne zaman doğduğunu bilirse, onun hakkında bir sürü söz edebileceğini, öteki de bunların boş olduğunu iddia edip durmakta. Bana kalırsa, benim böyle şeylere aklım ermez. Sen ne dersin bu işlere, Doc?»
«Bana sorarsan, ben biraz Hughie'nin tara-

fim tutarım derim.» Karıştırıcı âleti durdurdu. Şırıngayı yıkayarak maviyle doldurdu.
«Geçen gece adamakıllı kızışıyordu iş,» diye devam etti Mack «Bana ne zaman doğduğumu sordular. Nisanın on ikisinde olduğunu söyledim. Hazel o şekilli kâğıtlardan birini alarak benim iğin bir araba söz etti. Bazen iyiden iyiye uyar yanları oluyordu. Ama ne var ki, hepsi iyi şeylerdi, adam da kendisi için söylenen iyi şeylere inanmamazlık edemiyor. Bilmem çok cesurmu-şum, çok akıllıymışım, arkadaşlarıma, dostlarıma iyilik etmekten hoşlanırmışım, falan filân. Hazel'e bakılırsa bunlar hep doğru sözlermiş. Senin doğum günün ne zaman be Doc?» Bu uzun açıklamanın sonunda böyle bir sorunun gelmesi normaldi. İnsanın aklına başka şeyler gelmezdi. Yalnız Doc'un Mack'ı uzun zamandan beri tanıdığını unutmamak gerek. Öyle olmasaydı 18 Aralık yerine, yanlış olarak 27 Ekim demezdi. «27 Ekim,» dedi. «Hazel'e sor bakalım benim için ne demişler.»
Mack: «Bunların hepsi saçma belki ama,» diyordu, «Hazel pek ciddiye alıyor. Senin için de bakmasını söylerim, Doc.»

Mack gittikten sonra Doc, bunların altından nelerin çıkabileceğini hesaba çalıştı. Bunun bir başlangıç olduğunu anlamıştı. Mack'm tekniğini, kullandığı metodları bilirdi. Onun üslûbunu hemen anlayıverdi. Mack'm bu bilgiyi edinmekte-

ki amacının ne olabileceğini keşfe çalıştı. Daha sonra hafiften kulağına çalınan dedikoduları birleştirerek Doc, işin içyüzünü çıkarmayı başardı. Şimdi ferahlamıştı bir nebze, çünkü Mack'm kendisini oltaya takacağından çekinmişti.

XXVI

îki çocuk, bir kedi, tahtaperdeyi tırmanana kadar kayıkhanede oynadılar. Kediyi görünce birdenbire peşine takılarak tren yoluna kadar kovaladılar. Oraya varınca durdular; ceplerini yol yatağındaki küçük granit parçalariyle doldurmaya başladılar. Kedi yüksek otların arasında ellerinden kurtulduğu halde, taşları atmadılar. Ağırlıkları, biçimleri, büyüklükleri tam atmaya elverişli parçalardı bunlar. Böyle bir taşa insanın ne zaman ihtiyacı olacağı bilinemezdi ki, Sardalye Sokağı'na saptılar; biri Morderı'in sardalye imalâthanesinin demir yapısına bir taş salladı. Telâşlı bir adam pencereden yetişebilir miydi? Adam daha kapıya yanaşmadan çocuklar boş arsadaki bir kalasın arkasına sinmişlerdi. Adam yüz yıl arasa bulamazdı onları.

Joey: «Var mısın bahse,» diye söylendi. «Ömrünün sonuna kadar arasa bizi bulamaz.»

Bir süre sonra kendilerini arayan olmadığı halde böyle saklı durmaktan usandılar. Dışarı

çıkıp Sardalye Sokağı'ndan aşağı doğru yürü meye başladılar. Uzun süre I.ee'nin vitrinindeki kerpetenleri, testereleri, makinist kasketlerini ve muzları seyrettiler. Sonra sokağın karşı tarafına geçip, lâboratuvarm ikinci katma çıkan merdivenlerin alt basamağına oturdular.

Joey: «Biliyor musun,» dedi, «bu adamda şişe içinde bebeler varmış.»

Willard: «Ne biçim bebeler?» diye sordu.

«Basbayağı bebeler. Yalnız doğmadan ön-ceymiş».

«Kesiyorsun,» dedi Willard.

«Vallahi kesmiyorum, doğru. Sprague'lerin oğlu görmüş. Nah bu kadarcıktan büyük değilmiş. Küçücük elleri, ayakları varmış.»

Willard: «Saçları da var mıymış?» diye sordu.

«Bilmiyorum. Sprague'lerin oğlu öyle bir şey söylemedi.»

«Sorsaydın. O zaten yalancının biridir.»

Joey: «Böyle söylediğini duymasın ama,» diye söylendi.

«Git istersen söyle. Ondan kim korkar. Senden de korkmam ben. Ben kimseden korkmam. Bundan bir şey mi çıkarmak istiyorsun yani?^ Joey cevap vermedi. «Söyle bakalım, bir şey mi olmuş yani?»

Joey: «Yoo,» dedi, «niye yukarı çıkıp bu adama şişe içindeki bebelerin sahici olup olmadığını

sormuyoruz diye düşünüyorum. Varsa bize de gösterirdi belki.»

Willard: «Şimdi burada değil,» diye cevap verdi. «Burada olduğu zaman arabası da burada olur. Bir yere gitmiş- Bence bu yalan. Sprague'lerin oğlu yalan söylüyor. Sen de yalan söylüyorsun. Bundan bir şey mi çıkarmak istiyorsun?»

Sıkıcı, uyuşuk bir gündü. Yerinden kımıldamak, heyecanlanmak için Willard'm epey uğraşması gerekiyordu. «Sen hem korkaksın da,» dedi. «Bundan bir iş çıkarmak istiyorsun demek?» Joey cevap vermemişti. Willard tatkik değiştirdi. Her zamanki konuşma edasiyle: «Baban nerede?» diye sordu.

Joey.- «Öldü», diye cevap verdi.

«Ya, anlamadım. Neden ölmüş bakalım?»

Joey bir süre sustu, cevap vermedi. Willard'-ın bildiğini biliyordu, ama bir döğüşü göze almadan bu bildiğini itiraf ettiremezdi; üstelik Willard'dan korkardı da.

«İntihar etti, kendini öldürdü,» dedi.

«Ya, nasıl yapmış bu işi?»

«Fare zehiri yedi.»

Willard'm sesi kahkahayla çatladı: «Kendini ne zannetmiş, fare mi?»

Joey bu nükteye birazcık güldü; sadece birazcık, o kadar.

Willard: «Kendini fare sanmıştır,» diye ba-

giriyordu. «Etrafta şöyle debelendi mi, hey Joey, bak, şöyle? Burnunu şöyle buruşturur muydu? Şöyle kocaman bir kuyruğu var mıydı?» Willard gülmekten katılacak gibiydi. «Ne diye bir fare kapanı alıp başını içine sokuvermedi?» Bu şakaya ikisi de güle güle bir oldular, hele Willard, öyle tadını çıkarıyordu ki. Sonra yeni bir nükte bulmayı denedi: «Zehiri aldığı zaman şöyle mi oldu, nah, şöyle mi?» Gözlerini şaşı etmiş, ağzını açıp dilini bir karış dışarı düşürmüştü.

Joey: «Bütün gün hasta yattı,» diye anlattı. «Gece yarısına kadar can veremedi. Çok acı çekiyordu.»

Willard: «Bu işi ne diye yaptı?» diye sordu.

«İşsiz kalmıştı da ondan. Bir yıldır iş bulamıyordu. İşin asıl komik yanı ne, biliyor musun? Öldüğünün ertesi günü bir adam ona iş vermek için geldi.»

Willard yaptığı şakayı tazelemek istercesine: «Kendini fare sanmıştır,» diye söylendi. Ama bu sefer kendi de beyenmemişti.

Joey ayağa kalkmış, ellerini cebine sokmuştu. Su yolunda bir bakır parıltısı gördüğünden., o yana doğru yürüdü, ama tam eğilip alacağı sırada Willard atılıp, onu bir kenara iterek meteliği kaptı.

Joey: «Önce ben gördüm», diye bağırdı. «O para benimdir.»

«Ya, mesele mi çıkarmak istiyorsun bundan. Sıkıysa döğüşelim var mısın?.. Ne diye sen de gidip kendine bir avuç fare zshiri almazsın!»

XXVII

Mack ile çocuklar baştanbaşa erdem, mutluluk ve güzelliktiler. Sefalet Palas'a yerleşmiş; bir taşın bir havuza düşüşü gibi, Sardalye Sokağı ve ondan öte Pacific Grove, Monterey ve hattâ Carmel'e kadar halkacıklar gönderiyorlar di.

Mack: «Bu sefer,» diyordu, «Doc'un partide bulunmasını garanti altına almalıyız. Eğer o, o-rada bulunmazsa vazgeçeriz, olur biter.»

Jones: «Bu sefer nerede yapılacak eğlence?» diye sordu.

Mack sandalyesini arkaya, duvara yaslayarak, bacaklarını sandalyenin ön ayaklarına sardı: «Bu işi çok düşündüm», dedi. «Burada da verebilirdik, ama bu onun için sürpriz olmaktan çıkar, yani ilginç bir yanı kalmaz. Hem Doc, kendi evini pek sever. Gramofonu, sevdiği plâkları oradadır.» Bakışlarını çevrede gezdirdi. «Geçen sefer gramafonu kim kırdıydı bilmiyorum,» diye devam etti, «ama bu sefer ona elini sürecek olan çıkarsa, onu ben bir tekmede kapı dışarı etmeye ahdettim.»

Hughie: «Bana kalırsa en iyisi bunu onun yerinde yapmaktır,» diye söylendi.

Millet, eğlencenin haberini çabucak almadı; bu bir nevî his olarak zamanla içlerinde belirip, boy gösterdi. Davet edilen de olmadı. Herkes kendiliğinden katılıyordu. 27 Ekim etrafında manevî bir kırmızı halka çizilmişti. Ve bu doğum günü partisi olduğuna göre, hediyeleri de hesaba katmak gerekiyordu.

Meselâ, Dora'nm kızlarını ele alalım. Hepsi şu veya bu vesileyle akıl danışmak, ilâç almak veya mesleklerinin dışında dostluk için lâbora-tuvara gidip gelmişlerdi. Doc'un yatağını da görmüşlerdi bu vesileyle. Yatağın üstü eski, solmuş, kırmızı bir battaniyeyle örtülüydü. Hayvan toplamak için yaptığı gezilerde, her zaman bunu da yanma aldığından, üstüne tilki kuyruğu kılları, tüyler ve, kumlar yapışmıştı. Eline para geçecek olursa, lâboratuvar için âletler alırdı. Kendine yeni bir battaniye almak hiç aklına gelmemişti. Dora'nm kızları ona renkli ipek parçaları birara-ya dikerekten bir yatak örtüsü yapıyorlardı. Bu parçaların çoğu da iç çamaşırlarından, gece tuvaletlerinden artmış olduğundan, ten pembesinden turuncuya, kırmızı ve vişne rengine kadar ışıl ışıl, rengârenkti. Sabahları ve öğleden sonra sardalye avından dönen müşteriler gelmeye başlayana kadar bu işle meşgul oluyorlardı. Bu işbirliği, genellikle genelevlerde görülen geçimsiz-

lik, kavga, döğüş ve hırlaşmayı ortadan kaldır- ' mıştı.

Lee Chong, yirmi beş ayak boyunda bir ça-tır-patır dizisini ve koca bir çuval dolusu Çin lâlesi soğanını ortaya çıkarıp muayene etti. Bunlar ona göre bir eğlenceye götürülecek en uygun hediyeydiler.

Sam Malloy uzun zamandan beri antikalar hakkında bir teori sahibiydi. Eski ev eşyalarından, kristal ve porselen işlerinden çok iyi anlardı. Bu gibi şeylerin zamanla işe yararlıkları veya güzellikleriyle hiç nisbeti olmayan bir değer kazandıklarını anlamıştı. Bir sandalyenin beş yüz dolara satıldığını bilirdi. Sam, tarihî otomobillerden parçalar toplar ve günün birinde bu kolleksiyonunun onu zengin ettikten sonra en iyi

müzenin siyah kadifeleri arasına yerleşeceğine inanırdı. Sam da bu eğlence etrafında epey düşünmüş ve kazanın arkasında büyük bir sandıkta duran hazinesinin başına gitmişti. Doc'a en iyi parçalarından biri olan, 1918 Chalmers'inden piston ile, piston kolunu hediye etmeye karar ; vermişti. Bu nadide parçayı tarihî bir zırh gibi
pırıl pırıl parlayana kadar iyice ovup, parlatmıştı. Bunun için de ayrı bir tahta kutu yapıp, içine siyah bez döşemişti.
Mack ile öteki oğlanlar da meseleyi dört bir tarafından hesabederek, Doc'un en çok kediye ihtiyacı olduğuna ve bunu temin etmekte de güç

lükle karşılaştığına karar vermişlerdi. Mack çifte kapanını ortaya çıkardı. Ödünç olarak özelliği olan bir dişi kedi buldular. Bunu içine oturtarak kapanları boş arsanın tepesindeki servi ağacının altına kurdular. Sefalet Palas'm köşesine yaptıkları tel kafes, her akşam kızgın erkek kedilerle biraz daha kalabalıklaşıyordu. Jones, ba-lıkbaşı ve diğer artıkları için sardalye imalâthanelerine günde iki sefer yapmaya mecbur kalmıştı. Mack ölçmüş biçmiş, yirmi beş erkek kedinin oldukça iyi bir armağan olabileceğine karar vermişti.
«Bu sefer, süs-müs istemez,» diyordu Mack. «Bol bol içilen, temiz bir parti olacak bu.»
Salinas Hapishanesindeki Gay, partinin haberini alınca o gece dışarı çıkabilmek için Şerifle bir anlaşma yapmış ve gidiş-geliş otobüs parası olarak iki kâğıt borç almıştı. Kolay kolay unutan bir adam olmadığından Gay, Şerifle çok iyi geçiniyordu. Hele seçimler yaklaşırken, Gay da onun için epey oy tedarik edecek durumda olur, ya da edebileceğini söylerse. Hem isteseydi Gay, Salinas Hapishanesine çok kötü bir ün de temin edebilirdi.
Henri birdenbire, 1890 yıllarına doğru doruğuna erişip de sonra birdenbire unutulan eski usul iğnelerden yastık yapma sanatının halis bir sanat tarzı olduğuna karar vermişti. Bu tarzı yeniden diriltti. Renkli iğnelerle neler yapılabi-

leceğini görmekle memnun oluyordu. Resim hiçbir zaman tamamlanamadı, çünkü iğnelerin yerini değiştirmekle her şey baştanbaşa değişiyordu. Tek başına bir sergi açmak için bu yastıklardan bir düzine kadar hazırlıyordu. Ziyafetin haberini alınca, hepsini bir kenara bırakarak Doc için kocaman bir yastık yapmaya başladı. Bu; yeşil, sarı ve pembe iğnelerle ustalıklı ve insanı etkileyici bir desene sahipti. Hepsi de uçuk renklerdi ve tablosuna «Paleozoik Devir Hâtırası» adını vermişti.
Henri'nin dostu Eric, eserlerinin ikinci baskısı yapılmayan ve ikinci bir eseri olmayan yazarların kitaplarının ilk baskılarını toplamaya meraklı, bilgin bir berberdi. Doc'a üç yıl kendisinde veresiye traş olduktan sonra iflâs eden bir müşterisinden edindiği bir kürek çekme makinesini hediye etmeye karar vermişti. Makine gayet iyi bir durumdaydı, çok az kullanılmıştı. Zaten kimse kürek çekme makinesi kullanmazdı ki.
Gizli işler gittikçe arttı. Sonu gelmeyen karşılıklı ziyaretler, hediyelere, içkilere, ziyafetin ne zaman başlayıp ne zaman biteceğine, kimsenin Doc'a bir şey açmamasına dair münakaşalar yapılıyordu.
Doc bir şeyler olup bittiğinin farkına vardığı zaman, önce bunun kendisini ilgilendiren bir şey olduğunu bilmiyordu. îçeri girdiği zaman Lee

Chong'daki konuşmalar bıçakla kesilmiş gibi duruyordu. Önceleri millet kendisine soğuk davranmaya başladı gibi geldi. En azından bir düzine adam, birbiri ardından 27 Ekim'de ne yaptığını sorunca şaşırıyordu. Çünkü, bu günü Mack'a doğum günü olarak söylediğini çoktan unutmuştu. Uydurma bir doğum günü için falda ne dendiğini merak etmişti, ama Mack'm bir daha bu meseleye iliştiğini görmedi. Aradan bir süre geçince bunu kendi de unutup gitmişti.
Bir akşam, Halfway House'a uğramıştı. Burada tam sevdiği cinste, soğukluğu tam kıvamında, iyi duble bira satılırdı. Birinci dubleyi bitirdikten sonra ikincinin zevkine varmaya başlamıştı ki, sarhoşun birinin barmenle konuştukları kulağına çalındı: «Partiye gidiyor musun?» diyordu.
«Ne partisine?»
Sarhoş kendinden emin bir tavırla: «Aman canım, sen de,» dedi. «Sardalye Sokağı'ndaki Doc'u bilmez misin?»
Barmen, bu sarhoşa, bir de Doc'un bulunduğu tarafa baktı.
«Şey,» diye devam etti sarhoş, «doğum gününde onun şerefine bitirim bir ziyafet vereceklermiş.»
«Kim verecekmiş?» «Herkes.»

Doc, bu duyduklarına mim koydu. Sarhoşu hiç tanımıyordu.
Bu düşünceye karşı içinde uyanan tepki pek basit değildi. Kendisi için bir ziyafet düzenlemek isteyişlerine pek memnun olmuş, içi sıcacık bir şeyle dolmuştu. Aynı zamanda geçen seferki ziyafeti hatırlayarak içten içe arpermedi de değil.
Şimdi her şey yerli yerini bulmuştu. Mack'ın soruları, susuşu bir anlam ifade etmeye başlamıştı şimdi. O gece masasının başında uzun uzun bu meseleyi düşündü. Neleri ortadan kaldırıp kilitleyeceğini hesabetti. Bu ziyafetin ona oldukça pahalıya mal olacağını biliyordu.
Ertesi günü kendi de ziyafet için hazırlıklara başlamıştı. En iyi plâklarını kilitlemeye karar verdiği arka odaya taşıdı. Kırılabilecek bütün âletleri de oraya nakletmişti. Neler olabileceğini, misafirlerinin bir şey getirmedikleri halde nasıl acıkacaklarını tahmin edebiliyordu. Her zaman olduğu gibi, içki de çok çabuk tükenecekti. İçinde bezginliğe, kırgınlığa benzer bir hisle, yukarı ucuzluk pazarına gitti. Buranın anlayışlı iyi bir kasabı vardı. Onunla bir süre etten konuştular. Doc sekiz kilo pirzola, beş kilo domates, on iki baş kıvırcık salata, altı somun ekmek, bir kavanoz çilek reçeli, bir paket tereyağı, beş galon şarap ve dört çeyrek şişe de pek iyi cinsten olmayan, ama halis viski ısmarladı. Önündeki taksit ayında bankayla arasının açılacağını biliyordu.

Bunun gibi iki üç parti daha olursa lâboratuvar elden gideceğe benzer, diye düşündü.
Bu arada sokakta, hazırlıklar doruğuna erişmişti. Doc'un hakkı vardı, kimsenin yiyeceği düşündüğü yoktu, ama her yerde yarım kiloluk, çeyreklik içki şişeleri depo edilmeye başlanmıştı. Hediye listeleri gittikçe kabarıyordu; misafirlere gelince, eğer bir liste yapılsaydı bu mahallenin nüfus sayımı gibi bir şey olurdu. Ne giyeceklerine dair Bear Flag'da sonu gelmez bir müzakere başlamıştı. Çalışmaya gitmeyeceklerine göre, kızlar bir nevi üniformaları olan güzel, cicili bicili, uzun tuvaletler giymek istemiyorlardı. Sokak kıyafetleriyle gitmeye karar vermişlerdi. Ama bu öyle sanıldığı kadar kolay olmadı- Dora, hiç olmazsa birkaç kişinin gidip gelen müşterileri idare etmek için evde kalmasında ısrar ediyordu. Kızlar, birkaç postaya ayrıldı; bir kısmı nöbet beklerken bir kısmı gidip eğlenecek, sonra onlar dönünce, öteki posta gidecekti. Hangi grubun daha evvel gideceğini tâyin için de kur'a çektiler. İlk parti, o güzelim yatak örtüsünü verdikleri zaman Doc'un yüzünün ne hale gireceğini görebilecekti. Yatak örtüsünü yemek odasında bir kasnağa germişler, hemen hemen tamamlamışlar gibiydi. Mrs. Malloy işlemekte olduğu yatak örtüsünü bir müddet için bir kenara bıraktı. Doc'un bira bardakları için altı tane bardak altı örüyor du. Sardalye Sokağı'ndaki ilk heyecan dalgası

geçmiş, yerini gittikçe artan, yoğunluk kazanan, amansız bir gayrete bırakmıştı. Sefalet Palas'ta-ki kafeste erkek kedilerin sayısı on beşi bulmuştu. Bunların miyavlamaları Darling'i geceleri rahatsız etmeye, sinirlerini bozmaya başlamıştı.

XXVIII

Ziyafet haberini Frankie'nin ergeç duyması mukadderdi. Zira, Frankie küçük bir bulut örneği, çevrede dolaşır dururdu. Her zaman için küçük grupların bir ucunda o da hazırdır. Kimse ona aldırış edip önem vermez. Dinleyip dinlemediğinim bile bilemezsiniz. Ama Frankie, eğlence haberini işitmişti. Hem hediyelerin lâfını da duymuş, içi ezici bir özlem duygusiyle dolup taşmıştı.
Dünyanın en güzel şeyi Jacobs'un kuyumcu dükkânının vitrininde dururdu. Uzun zamandan beri de buradaydı. Bu, siyah akikten, sarı kad-ranlı bir masa saatiydi, ama asıl güzelliği, o üstünde duran şeydeydi. Üstünde St. George'un canavarı öldürüşünü gösteren bir bronz heykel vardır. Canavar pençeleri havaya dikili olarak sırt-^ üstü yere yıkılmış, Aziz'in kılıcı da göğsüne saplanmıştı. Aziz, baştanbaşa zırhlar giyinmiş, başlığının önü yukarı kalkmış; şişman, iri kalçalı bir bir ata binmişti. Canavarı kıbcıyla yere çivileyi-vermişti. Ama işin en hoş yanı, onun da Doc'un-kine benzer bir sakalı oluşuydu.

Camekânın önünde durup, bu güzelim şeyi gözetlemek için Frankie haftada birkaç kere Al-varado caddesinin yolunu boylardı. Rüyasına da girerdi bu; eliyle bu parlak madeni okşuyor görürdü kendini. Eğlence ve hediyelerin haberini aldığı zaman bu saati çoktan biliyordu.

Frankie içeri girmeden önce bir saate yakın kaldırımda dikildi. «Ne o?» diye söylendi Mr. Jacobs. Frankie içeri girerken onu şöyle bir süzmüş, cebinde 75 sent bile olmadığını anlamıştı.
Frankie belli belirsiz bir sesle: «Şu kaç para?» diye sordu.
«Hangisi?»
«Şu.»
«Saati mi demek istiyorsun? Elli dolar, heykellerle birlikte yetmiş beş dolar.»
Frankie cevap vermeden dışarı çıktı. Doğruca, sahile inip ters çevrilmiş bir sandalın altına sığınarak dalgacıkları gözlemeye koyuldu. Kafasındaki bronz heykelin güzelliği öylesine içine işlemişti ki, gözlerinin önünde durur gibi oluyordu. İçinde bir kapana sıkışmanın telâş ve heyecanı vardı. Bu güzel şeyi elde etmeliydi mutlaka. Aklına geldikçe gözleri ışıl ışıl yanıyordu.
Bütün gün sandalın altında durdu; gece olunca yavaşça saklandığı yerden süzüldü. Alvarado caddesinin yolunu tuttu. Millet, sinemaya girer, oradan çıkınca Altın Kelebeğe giderken o, bir aşağı bir yukarı dükkânın önünde dolaşıyordu.

Yorulmuyor, uykusu da gelmiyordu; o aklını alan güzellik içinde bir kor gibi yanıyordu.
Sonunda, sokaklardaki insanlar azaldı, bir zaman geldi ki, hiç kimse kalmadı, yolun kenarına çekilmiş otomobiller de uzaklaşmış; şehir uykuya dalmıştı.
Polisin biri Frankie'ye sokuldu: «Ne yapıyorsun?» diye sordu.
Frankie tabanları yağlayıp köşeyi döndü, oracıkta duran bir fıçının arkasına sindi. Saat iki otuza doğru, yerinden çıkarak Jacobs'un kapısının tokmağını yokladı. Kilitliydi. Frankie biraz önce saklandığı fıçının yanma dönerek, kaldırımın üstüne oturup düşünceye daldı. Fıçının yanında bir yerden kopmuş bir beton parçası gözüne ilişti; bunu hırsla avuçladı.
Polis, ifadesinde bir şangırtı duyarak, o yana doğru seğirttiğini söylüyordu. Jacobs'un vitrini kırılmıştı. Suçlunun hızlı hızlı uzaklaştığını görerek peşine takılmış. Bir çocuğun kucağında on beş, yirmi kilo ağırlığında bir heykel olduğu halde, bu kadar hızlı ve devamlı koşusuna aklı ermiyormuş; hani nerdeyse kaçıp kurtuluyormuş da. Dalgınlıkla çıkmaz bir sokağa sapmamış olsaymış, yakalanamayacakmış.
Şef ertesi günü Doc'u çağırttı: «Bir ara bize uğrayın, zahmet olmazsa,» dedi. «Sizinle biraz konuşmak istiyorum.»

Frankie'yi içeri aldıklarında kir, pislik içindeydi. Gözleri kıpkırmızı olduğu halde, yüzündeki azmi kaybetmemeye çalışıyordu. Doc'u görünce hoş geldin gibilerden gülümsedi.
Doc: «Ne oldu böyle, Frankie?» diye sordu.
Şef: «Dün gece Jacobs'un dükkânına girmiş diye açıklama yaptı. «Ufak tefek bir şeyler çalmış. Annesiyle temasa gegtik. Kendi suçu olmadığım, son zamanlarda hep sizin yanınızda kaldığını söyledi.»
«Frankie, ne yaptın böyle? Niye yaptın bunu?» diye söylendi Doc. Ağır taş bütün şiddetiyle göğsüne bastırıyordu sanki. «Benim kefaletimle serbest bırakabilir misiniz?» diye sordu.
Komiser: «Bilmem, yargıç kabul eder mi?» diye söylendi. «Bir aklîye raporu gıkarttırmal'.yız Bunun nesi olduğunu siz bilirsiniz herhalde.»
«Evet, biliyorum.»
«Bulûğ çağma erdiği zaman ne olacağını da biliyorsunuz tabiî.»
«Evet,» diye içini çekti Doc, «biliyorum.» Göğsündeki taş daha ağırlaşmıştı.
«Doktorlar onun bir yere kapatılmasını daha uygun buluyorlar. Daha önce böyle bir şey yapamazdık ama, şimdi bir de sabıkası var... Hem böylesi daha iyi olacak.»
Frankie bunları dinlerken, gözlerindeki hoş geldin parıltısı sönmüştü.
Doc: «Ne almış?» diye sordu.

«Büyük bir masa saatiyle üstündeki bronz heykelleri.»
«Kaç paraysa ben öderim.»
«Lüzum yok, nasıl olsa geri aldık. Yargıcın dediğinize kulak asacağına pek ihtimal vermem. Yine yapabilir. Bunu siz de biliyorsunuz.»

Doc, belli belirsiz: «Evet,» diye söylendi, «biliyorum. Belki bir sebebi vardı. Frankie,» diye oğlana seslendi, «niye aldın bu saati?»
Frankie uzun zaman yüzüne baktı. «Seni çok seviyorum,» dedi.
Doc hızla dışarı fırladı; arabasına atlayıp St. Lobos'un aşağısmdaki mağaralarda hayvan toplamak için uzaklaştı.

XXIX

Ekim'in yirmi yedinci günü saat dörtte Doc, denizanalarmm sonuncusunu da şişeleyip bitirmişti. Formalin küvetini yıkadı, pensleri temizledi, lâstik eldivenlerini çıkarıp pudraladı. Yukarı çıkıp farelerin yemini verdi; sonra plâklarının en iyileriyle, mikroskobunu arka odaya taşıyıp, kapıyı kilitledi. Bazen uygunsuz misafirin biri çıngıraklı yılanlarla oynamaya kalkıverirdi. Önceden tedbirli bulunup, ihtimalleri hesaba katarak Doc, tadını kaçırmadan eğlencesinin tehlikesini azaltmayı düşünüyordu.
Ocağa kahve ibriğini koydu; gramofona Great Fugue'u yerleştirip bir duş yaptı. Bu işi o kadar çabuk yapmıştı ki; daha plâk bitmeden temiz elbiselerini giymiş, kahvesini içiyordu.
Pencereden dışarı arsaya, oradan yukarı Pa-las'a bir göz attı, ama görünürlerde kimsecikler yoktu. Doc, partisine kimlerin ve ne kadar insanın geleceğini bilmiyordu. Yalnız kendisini gözetlediklerini biliyordu. Bütün gün bunun farkındaydı. Ortalıkta kimseler görünmüyordu, ama bir veya birkaç kişinin kendisini gözden kaçırmadık-larmdan emindi. Demek bu tam bir sürpriz par tisi olacaktı. Bir şey olmamış gibi, her zamanki gibi davranmaya devam etmeliydi. Karşıya, Lee Chong'un dükkânına gidip iki sandık bira aldı. Lee ailesinin yüzünde şarklılara has o baskı altında tutulan heyecanı farketmekte gecikmemişti. Demek onlar da geliyordu. Doc lâboratuvara dönerek biranın birini bardağına boşalttı. Birinci bardağı susuzluğunu gidermek için bir yudumda içerek, ikinci defa doldurdu bardağı. Arsa ve sokak hâlâ boştu.
Mack ile oğlanlar Palas'taydılar. Sokak kapısını kapatmışlardı. Bütün gün soba gürül gürül yanmış, su ısıtmıştı. Hattâ Darling'i bile yıkayarak boynuna kırmızı bir fiyango bağlamışlardı.
Hazel: «Kaçta gitmeliyiz dersiniz?» diye sordu.
Mack: «Sekizden önce olmaz,» diye cevap ver di. «Ama gitmeden önce ısınmak için biraz bir şeyler alsak kötü olmaz.»

Hughie: «Doc'u da biraz kızıştırmak gerekmez mi?» diye atıldı. «Sanki bir şey yokmuş gibi ona da bir şişe götürsem, ne dersiniz?.»
«Öyle şey olmaz,» diye kesip attı Mack. «Zaten biraz önce Lee'ye bira almaya gitti.»
Jones: «Bir şeyden şüphelendi mi acaba?» diye sordu.
Mack buna: «Neden şüphelenir ki,» diye cevap verdi. «Şüphelenecek ne var?»
Bir köşedeki kafeste iki erkek kedi, aralarında münakaşaya başlamıştı. Buna öteki kediler hırlayıp, sırtlarını kabartmakla karşılık verdiler. Sayıları sadece yirmi bir taneydi. İki delikanlı niyetlerini pek yapamadılar.
Hazel: «Bu kedileri oraya nasıl taşıyacağız?» diye başladı «Koca kafesleri kapılardan geçiremeyiz ki.»
Mack: «Taşımayacağız ki,» diye karşılık verdi. «Kurbağaları nasıl yaptığımızı hatırlasana. Yalnız Doc'a böyle bir iş yaptığımızı haber veie-ceğiz. Kendisi gelip buradan alabilir.» Mack ayağa kalkıp Eddie'nin kâr şişelerinden birine uzandı: «Biraz içimizi ısıtıp, keyfimizi getirelim,» diye söylendi.
Saat beşte ihtiyar Çinli sokağı döverekten tepeyi inip Palas'ı geçti. Arsayı aşıp sokağı yürüyerek Hediondo ile Batı Biyoloji'nin arasından gözden kayboldu.
Bear Flag'da da kızlar hazırlanıyordu. Bekle-

me nöbetini kur'a ile aralarında paylaşmışlardı. Evde kalanlar, saatte bir değiştirilecekti.
Dora harikuladeydi. Yeni boyanmış, turuncu saçları bukle bukle tepesinde toplanmıştı. Parmağına nişan yüzüğünü, boynuna elmas gerdanlığını takmıştı. Siyah bambu yaprağı desenli beyaz bir tuvalet giyinmişti. Yatak odalarında da bunun hemen hemen tamamen tersi bir usul geçerlidir.
Evde oturanlar uzun tuvaletler, gidecekler de kısa emprimeler giymişti ve hepsine de çok yakış-mıştı. Yatak örtüsü bitmiş, mukavva bir kutunun içine yerleştirilerek iyice sarılıp sarmalanmış, bir kenara konmuştu. Eğlenceye gidemeyeceği bildirildiğinden bekçi bir süre suratını astı. Evde birinin kalıp, etrafa gözkulak olması gerekti. Bütün tenbihlere rağmen her kız hiç olmazsa bir çeyrek-lik bir içki şişesi saklamıştı. Ve her kız kendini eğlenceye birazcık hazırlamak için işareti bekliyordu.

Dora bütün haşmetiyle çalışma odasına girip, kapısını kapadı. Üstü kapaklı yazıhanesinin üst gözünü açarak bir şişeyle bir bardak çıkardı; kendine bir tek doldurdu. Bunu yaparken şişenin ağzı bardağa hafifçe dokunuvermişti. Dışarıda kapıyı dinleyen kızlardan biri bu sesi duyara.k etrafa haber verdi. Artık Dora'nm nefesleri kok-1 ayacak hali kalmamıştı. Kızlar odalarına koşarak şişelerini kaptılar. Sardalye Sokağı'na akşam

karanlığı çökmek üzereydi. Gün ışığıyla, sokak lâmbalarının yanışı arasındaki geriliğe ulaşılmıştı. Phyllis Mae, ön odanın penceresinde, perdenin aralığından dışarısını kolluyordu.
Doris: «Görebiliyor musun?» diye sordu.
«Ha! elektrikleri yakmış. Okuyormuş gibi o-turuyor. Allahım, bu adam nasıl okur böyle. Gözlerini berbat edecek. Elinde de bir bardak bira var.»
«Şey,» diye fısıldadı Doris, «hani biz de içebiliriz birazcık.»
Phyllis Mae, hâlâ biraz ayak sürtüyordu, ama sanki çarktan yeni çıkmış gibi sapasağlamdı. Dediğine bakılırsa, Belediye Meclisi üyelerinden, ken di ağırlığmdakilerin sırtını yere getirebilirmiş. «Tuhaf değil mi?» diye söylendi. «Ne olup biteceğini bilmeden orada oturmuş, okuyup duruyor.»
Doris biraz üzgün bir tavırla: «Bize de hiç gelmez,» diye mırıldandı.
«Erkeklerin çoğu böyle şeyler için para vermek istemezler. Öbürleri daha pahalıya mal olur ama, onların hesapları başka.»
«Kimbilir, belki onlar daha çok hoşuna gidiyordur.»
«Kimler?»
«îşte oraya gelip giden kızlar.»
«Ha, belki, kimbilir. Ben de oraya gittim a-ma, hiç oralı bile olmadı.»

«Olmaz tabiî,» dedi Doris. «Ama bu evde olmasaydın belki elinden güç kurtulurdun.»
«Yani bizim mesleği beyenmiyor mu demek istiyorsun?»
«Yo, böyle bir şey demedim. Ama belki bir kız bu işde çalışınca biraz başkalaşır, diye düşünüyordur.»
Birer küçük yudum daha aldılar.
Dora da yazıhanesinde bardağa bir daha doldurarak gözü kilitlemişti. Duvardaki aynada saçlarını yeniden düzeltti; pırıl pırıl yanan tırnaklarını muayene etti ve dışarı çıktı. Bekçi Alfred barda asık suratla oturuyordu. «Bir şey yok,» dedi, yüzünün de asık olmadığını iddia etti, ama yüzü hâlâ asıktı. Dora soğuk soğuk onu süzdü: «Bütün angarya işleri sen yapıyorsun gibi geliyor, ha?» diye söylendi.
«Yo,» diye itiraz etti Alfred, «yoo, bir şey dediğim yok.»
Bu kadarı bile Dora'yı çileden çıkarmaya yetti: «Bir şey dediğin yokmuş ha, öyle mi? Elindeki işi tutmak istiyor musun, istemiyor musun efendi; onu söyle bakalım önce?»
Alfred yine: «Bir şey dediğimiz yok,» diye söylendi. «Kimseden bir şey istediğim yok.» Dirseklerini tezgâhın üstüne dayamış, aynadaki aksini seyrediyordu. «Gidin eğlenin,» diye devam etti, «ben buradaki işlere bakarım. Merak etmeyin.»

Bekçinin bu hali Dora'nm yüreğini eritti: «Bana bak,» dedi. «Evi erkeksiz bırakmak istemiyorum. Belli olmaz, aklını yitiren biri gösterişe kalkar da çocuklar durumu idare edemezler. Ama bir ara sen de gelirsin. Yalnız hiç olmazsa pencereden evi kollamayı ihmal etme. Nasıl, bu işine geliyor mu? Bir şey çıkacak olursa gözden kaçır-mamış olursun.»
«Tabiî,» dedi Alfred, «tabiî, gitmek isterim.» Çıkan izin onu yumuşattı. «Aradan bir süre geçtikten sonra bir ara uğrar, birkaç dakika kalırım. Dün gece de sarhoş itin biri geldi. Bilemiyorum Dora, bir şeyler oldu bana. O herifin belini kiralı beri kendimi iyi yönetemiyorum. Bir gün birini yamyassı edip, deliği boylıyacağım gibi geliyor.»
Dora: «Senin bir süre dinlenmeye ihtiyacın var,» dedi. «Sen bir iki hafta izinli gidersin, belki yerini doldurmak için Mack'ı getiririm.» Dora bulunmaz bir hanımdı.
Lâboratuvarda Doc, birasının ardından biraz viski çekti. Üstüne bir gevşeklik, mıymıntılık çökmüştü. Onun şerefine bir parti düzenlemeleri gerçekten hoş bir şeydi. Gramofonda Pavante to a Dead Princess'i çaldı; içini romantik hisler ve hüzün bürümüştü. Bu hislerin tesiriyle Daphnis and Chloe'ye varıp, biraz da onu dinledi. Bu parçanın arasında ona başka şeyler hatırlatan bir kısım vardı. Maraton muharebesinden önce gözcüler, o-

vada büyük bir toz dalgasının yükseldiğini gördüklerini, silâh sesleri ve Eleusis ilâhileri duyduklarını söylemişlerdi. Müziğin bu kısmında Doc işte bu tabloyu görür gibi oluyordu.
Bu da bittikten sonra bir viski daha içerek Brandenburg'u düşünmeye başladı. Bu parça, içine düşmeye başladığı tatlı marazi ruh haletinden çekip çıkarabilirdi onu. Ama bu tatlı, uyuşuk halin ne zararı vardı? Pekâlâ iyi, güzel, hoştu işte. Kendi kendine yüksek sesle: «İstediğim parçayı çalabilirim,» diye söylendi. «İstersem Clair de Lu-ne'ü, yahut The Maiden with Flaxen Hair'i çalabilirim. Hür adamım ben.»
Bardağına biraz daha viski döküp içti. Nihayet Ay Işığı Sonatı'nda, karar kılmıştı. Tâ ileride La Ida'nm neon ışıklarının göz kırptığını görebiliyordu. Çok geçmeden Bear Flag'm önündeki sokak lâmbası da yandı. Kocaman, esmer renkli bir böcek sürüsü hızla lâmbaya çarpıp yere yığıldı. Bacaklarını oynatıp; boynuzcuklariyle etrafı yokladılar. Dişi bir kedi sokakta yalnız başına dolaşarak serüven arıyordu. Hayatın tadını veren, ama geceleri de berbat eden erkek kedilere ne olmuştu böyle.
Mr. Malloy, emekleyerek dışarı süzülüp partiye gidenler var mı, diye baktı. Palas'ta oğlanlar saatin kara ellerini seyrederek sabırsızlanıyorlardı.
 XXX

Eğlence partilerinin içyüzü iyice incelenmemiştir. Genellikle partilerin de bir patolojisi olduğuna inanılır. Onların da kendilerine has bir şahsiyetleri, hem de hayli sapık bir şahsiyetleri vardır. Ayrıca partilerin önceden tasarlandığı, düşünüldüğü yolda gelişmediği de herkes tarafından kabul edilen bir durumdur. Yalnız bu sonuncuların arasına ev sahibeliği meslek edinmişlerin düzenleyip plânladığı, baskıları altına aldığı o kasvetli köle eğlencelerini katmamak gerek. İşin aslına bakılırsa, bunlar eğlence değil, baştanbaşa gösteriştir; bağırsaklarımızın hazin hareketleri kadar canlı olurlar ve ancak bu hareketlerin son ürünleri kadar eğlencelidirler.
Sardalye Sokağı'nda hemen herkes kendi hayalinde partinin nasıl olacağına dair bir şeyler kurmuştur. Selâmlaşmak için nasıl bağrışacaklarını, tebrik naralarını, iyi temenni gösterilerini düşünmüştür. Oysaki, hiç de böyle başlamadı. Saat tam sekizde Mack ile arkadaşları saçları başları pırıl pırıl taranmış, üstleri başları tertemiz, ellerinde birer içki testisi olduğu halde dışarı çıktılar. Tavuk gezintisinden inip, demiryolunu aştılar. Boş arsayı ve caddeyi de geçtikten sonra Batı Biyoloji'nin merdivenlerini tırmandılar. Herkesin üstüne bir utangaçlık, çekingenliktir çökmüş-

tü. Doc kapıyı açınca Mack kısa bir giriş yaptı: «Sizin doğum gününüz olan şu günde biz oğlanlarla birlikte iyi günler dilemeye ve armağan o-larak hazırladığımız yirmi beş kediyi sunmaya geldik,» dedi.
Sözünü bitirince sustu. Bütün kafile, boyunları bükük merdivenin başında bekleşiyordu
Doc: «İçeri girsenize,» dedi. «Doğrusu bu, bu benim için pek beklenmedik bir şey oldu. Bugünün benim doğum günüm olduğunu bildiğinizden bile haberim yoktu.»
«Hepsi de erkek kedi,» dedi Hazel. «Ama, buraya getirmedik.»
Resmî bir tavırla soldaki odaya girip oturdular. Arada uzunca süren bir sessizlik oldu. «Şey,» diye mırıldandı Doc, «hazır buraya kadar gelmişken, birer kadeh içsek ha, nasıl olur?»
Mack: «Biz tedarikli geldik,» diyerek Eddie'-nin biriktirdiği testileri işaret etti. Eddie de: «Bu sefer bira karıştırmadım,» diye ekledi.
Doc biraz önceki isteksizliği örtbas eden bir tavırla: «Öyle şey yok,» dedi. «Benim içkimden birer yudum alacağız. Bende de biraz viski var bu ara, talihinize.»
Dora ile kızları geldikleri zaman, zevkle viskilerini yudumlayarak efendi efendi oturuyorlardı. Kızlar yatak örtüsünü takdim ettiler. Doc örtüyü yatağının üstüne serdi. Gerçekten güzel bir şey olmuştu. Birer kadeh de onlara ikram edildi.
Onları ellerinde hediyeleri olduğu halde Mr. ve Mrs. Malloy izledi.
1916 Chalmers arabasından çıkarılmış piston ile piston kolundan ibaret olan hediyesini çıkarırken Mr. Malloy: «Bunun kıymetinin ileride ne o-lacağmı takdir edemeyen insan o kadar çok ki,» diyordu. «Dünyada bundan üç tane daha kalmamıştır belki.»
Millet sökün etmeye başlamıştı: Henri üçe dört yatak boyundaki toplu iğne işiyle geldi. Bu yeni sanat anlayışı üzerinde bir konuşma yapmak istiyordu, ama o zamana kadar partinin ciddiyeti çoktan bozulmuştu. Mr. ve Mrs. Gay içeri girdi. Lee Chong uzun çatır patır dizisini ve Çin lâlesi soğanıyla dolu çuvalı takdim etti.

Saat on bire doğru misafirlerden biri lâle soğanlarını yemeye başladı, ama çatır patırlar biraz daha uzunca dayandı. La Ida'dan yabancı sayılan bir grup da gelmişti. Toplantının ilk soğukluğu pek çabuk dağıldı. Dora, turuncu saçları alev alev yanarak-tan bir tahtta oturuyordu sanki. Küçük parmağını havada tutarak viski bardağını kavrayışı pek zarifti. Akıllı uslu hareket edip etmediklerini kon-rol için de kızları gözden kaybetmiyordu. Doc, gramofona dans müziği koymuştu; sonra mutfağa geçerek pirzolaları hazırlamaya başladı.
Birinci kavga pek kötü olmadı. La Ida'dan gelenlerden biri Dora'nm kızlarından birine usulsüz bir teklifte bulunmuştu. Kız itiraz etti. Bunu
duyan Mack ile arkadaşları hiçbir şeyi kırıp dökmeden, adamı tez elden kapı dışarı ettiler. O zaman içleri şöyle bir rahat etti; işe yaradıklarını hissetmek hoşlarına gitmişti.
Doc mutfakta üç tavada pirzola kızartıyordu. Domatesleri de dilimliyerek, ekmekleri kesti. Key fi yerindeydi. Gramofon ile bizzat Mack meşgul oluyordu. Benny Goodman Triosu'nun bir plâk albümünü bulmuştu. Dans edilmeye başlanmış, eğlenti canlanıp derinleşiyordu. Eddie, çalışma odasına çeyreklik bir şişe almış, kendi kendine demleniyordu. Keyfi gittikçe düzeliyor, arttıkça artıyordu. Pirzolaları ikram ettiği zaman herkes hayret etti- Kimse aç olmadığı halde, çabucak silip süpürdüler. Karınlarının doymuş olması ortalığa hazince bir hava vermişti. Viski bittiğinden Doc, şarap şişelerini ortaya çıkardı.
Dora oturduğu yerden: «Doc, biraz iyi müzik çalsana,» diye seslendi. «Evdeki pikap canıma tak dedi artık.»
Doc, Montaverdi'nin albümünden Ordo'yu, arkasından Amor'u çaldı- Misafirler gözleri kendi içlerine dönük, sessizce dinliyorlardı. Dora bütünüyle güzellik teneffüs ediyordu. İki yeni misafir merdivenlerden yukarı tırmanıp sessizce içeri süzüldü. Doc pırıl pınl tatlı bir hüzün içindeydi. Müzik sustuğu zaman misafirler sessizce bekledi.
SARDALYE büKAUi Doc bir kitap çekerek derin, berrak bir sesle okumaya başladı.
Şimdi bile,
Ne zaman girse düşüme, o turunç memeli yârim, Hâlâ o turunçlarla, yıldız yüzü ne zaman görünse
Ve alev alev vücudu
Sevda ateşiyle delik deşik
O tazecik hâli için seçtiğim güzel ne zaman girse
düşüme
Karlar altında kanar yüreğim, vurur vurur. Şimdi bile,
Lotus gözlü yârim bana dönse
Sevdayla baygın,
Yeniden uzatırdım özlemli kollarımı ona Baldan sarhoş olmuş arıya dönerdim
Bir nilüferin özünü içerek dudağından.
Şimdi bile,
Onu uzanmış görsem, gözleri açık, Yaprakları alev alev, solgun yanına dönüp
Beni çağıran,
Sevgim bir çelenk olurdu,
Gece bizi sarardı Günün göğsünü öpen kara saçlı bir âşık gibi.
Şimdi bile, Boş gözlerim göstersin bana, ah göstersin bana

Yitik çocuğumun bütün yüzlerini. Ey altın
halkalar,
Manolya çiçeklerinin yanaklarını okşıyan
Ve siz beyazlıklar, tatlı beyazlıklar, Üstünüze dudaklarım ne güzel yazardı
Bir daha yazmayacakları öpüşten mısralar.
Şimdi bile,
Ki ölüm, kaymış gözler üstünde kırpışan Kirpiklerinin ve aşktan harabolmuş
Sebu endamının acısını sunar,
Ve tüller arasında titreşen
Memelerinin pembe çiçeklerini, beni mestederek. Ateşten dudaklar ki, bir gün dudaklarımla
mühürlenmiş
Beni harabedip.

Şimdi bile,
Ki pazarlarda, çarşılarda anıldı derdi,
Beni candan sevmek derdi, Altın ve gümüş için alıp satan adamcıklar, Gözlerini uğuştururlar, ama hiçbir deniz prensi Götürmedi iğrenç yatağına onu. Bir tanem benim. Setrenin omuza asılısı gibi sarılırdın bana.
Yavrucuğum.
Şimdi bile,
Hâlâ hayranım o siyah gözlere, ipekli ve okşayıcı, Hep öyle mahzun, mahzun büsbütün, ve kapanmış kirpikleri

Tatlı bir gölge salan gülümser gözlere, Ne başka bir bakıştı o. Taptaze dudaklar deli eder beni hâlâ, o dudakların
kokusu,
O büklüm büklüm saçlar, dumanların en incesi, Narin parmaklar ve zümrüt gözlerin yeşil gülüşü.
Şimdi bile,
Hatırlıyorum nasıl usulca cevap verirdin bana, Ellerin saçlarımda, tek can olurduk ikimiz, Ve sunardı dudakların ateşli bir hâtıra bana: Görmüştüm mehtaplı gecelerde sevişmesini Rati
rahibelerinin
Altın bir lâmbayla tapınağa girdiklerini Gelişigüzel yere serilip uyuduklarını görmüştüm.
(1)
Doc sustuğu zaman Phyllis Mae açıktan açığa ağlıyor, Dora da gözlerini kuruluyordu. Hazel, kelimelerin âhengine öylesine kapılmıştı ki, anlamlarına bile dikkat etmemişti. Ama hepsinin üstüne küçük bir hüzün dünyası yıkılmıştı. Herkes kaybolan bir aşkı, bir çağrısı hatırlıyordu.
Mack: «Allahım, bu çok esas bir şey,» diye söylendi. «Bana bir karıyı hatır...» Lâfın sonunu getirmedi. Bardaklarını şarapla doldurarak sustular. Eğlenti tatlı bir hüzün içinde akıp gidiyor-
F: İS
<» Kara m** islmli bu ŞİWn

du. Eddie çalışma odasına geçerek, bir iki ayak numarası daha yaptı; sonra gelip yerine oturdu.
Merdivenlerde ayak sesleri duyulduğu zaman, eğlenti şöyle bir yaslanıp, uykuya dalmak üzereydi. Gür bir ses: «Kızlar nerede?» diye bağırdı.
Mack sevinçle yerinden fırlayarak kapıya se-yirtti. Hughie ile Jones'un yüzü de hazla yanmıştı. Mack yavaşça: «Hangi kızları soruyorsun?» diye sordu.
«Burası kerhane değil mi? Şoför, bu sokakta bir tane olduğunu söylemişti de.»
«Yanlışınız var beyim,» derken Mack'm sesinden neşe akıyordu.
«Peki ama, içerdeki bu karılar ne?», îşte o zaman giriştiler. San Pedro'daki bir tuna balığı gemisinden geliyorlardı. İyi, sağlam, dövüş bilir adamlardı. İlk hücumda içeri dalı verdiler. Dora'nm kızlarının herbiri ayakkabısının tekini çıkarmış, topuğunu çevirmişti. Döğüş arasında fırsat buldukça sivri tarafiyle adamların kafalarına yapıştırıyorlardı. Dora da mutfağa seyirtmiş bir et makinesi kavramıştı. Doc bile keyiflenmişıi bu işe. 1916 Chalmers'in piston ve piston koluyla işe girişmişti.
Kavga esaslı gidiyordu. Hazel ayağa kalkıp yere yuvarlandı; yeniden doğrulup kalkana kadar suratına iki üç tekme yemişti. Franklin sobası gümbür gümbür yere yıkıldı. Yeni gelenler sıkış-tırıldıkları köşede kendilerini kütüphane raflar ın-

dan çektikleri büyük ciltlerle savunuyorlardı. Çok geçmeden buradan sürüldüler. İki ön pencere parça parça dışarı düşmüştü. Sokağın karşı tarafından gürültüyü duyan Alfred, en sevdiği silâhı, tahta raketle dışarı fırlamış, mütecavizlerin arkasını kesmişti. Kavga merdivenlerden aşağı inip caddenin ortasından boş arsaya intikal etti. Ön kapı yine menteşelerin tekine asılı kalmıştı. Doc'un gömleği parçalanmış, narin, kuvvetli omu-zundaki bereden kan sızıyordu. Canavar düdükleri duyulduğu zaman, düşman boş arsanın yarısına kadar sürülmüştü. Doc'un doğum günü misafirleri, lâboratuvardan içeri dolarak tek men-teşeli kapıyı

kapayıp, elektrikleri söndürmeye ancak vakit bulmuşlardı ki; polis devriyesi yetişti. Aynasızlar bir şey ele geçirememişlerdi. Fakat konuklar karanlıkta şaraplarını içerek, aralarında kıkır kıkır gülerek oturuyorlardı. Bear Flag'daki posta nöbet değiştirdi. Nöbetten kurtulanlar büyük bir iştihayla geldiler parti tam kıvamını bulmuştu artık. Aynasızlar, geri dönmüşlerdi, içeri girip de hali görünce ağızlarını şapırdatıp onlar da eğlenceye katıldılar. Mack ile oğlanlar Jimmy'nin dükkânına gidip biraz daha şarap getirmek için polislerin arbasmı kullandı. Onlarla birlikte Jimmy Brucia da eğlenceye gelmişti. Gürültü Sardalye Sokağı'nda bir baştan öteki başa kadar duyuluyordu. Sokak kargaşalıklarının, barikatlarda geçen gecelerin en iyi tarafları bu

eğlencede de vardı. San Pedro'nun mürettebatı süklüm püklüm geri dönmüş, eğlenen insanların arasına onlar da katılmıştı. Sarmaş-dolaş olundu, iltifatlar edildi. Beş blok ötede oturan bir kadın gürültüyü polise şikâyet etmeye geldi, ama kimseyi bulamadı. Polisler kendi arabalarının çalındığını bildirdiler ve neden sonra onu sahilde buldular. Doc bir masanın üstüne bağdaş kurup oturmuş, parmaklariyle dizinde tempo tutuyor, tatlı tatlı gülümsüyordu. Mack ile Phyllis Mae, yerde Hint güreşi yapıyorlardı. Kırık pencerelerden içeri serin bir deniz meltemi doluyordu. İşte tam o sırada birisi yirmi beş ayaklık çatır patır dizisine ateş verdi.

XXXI

İri yarı, yetişkin bir erkek sincap (1) Sardalye Sokağı'ndaki boş arsada yetişen ebegümeçleri-nin en sıkı içinde bir yuva kurmuştu. Çok güzel bir yerdi doğrusu. Koyu yeşil, lezzetli dalları tepesinde boy atıyor, olgunlaşan tohumları tâ önüne kadar sarkıyordu. Yerde kendine bir in açmak için fevkalâde elverişliydi. Siyah, yumuşak ve oyulan tünellerin çabucak çökmesine mâni olacak kadar hafiften killiydi. Sincap, tombul, (1) Gopher adı verilen sincaba benzer, yuvasını yer altında yapan küçük bir hayvan.

kaygan vücutluydu; avurtlarındaki keselerde her zaman bol yiyecek bulunurdu. Küçücük kulakları temiz, biçimli; gözleri eski usul büyük başlı toplu iğnelerin topuzları boyunda ve onlar kadar siyahtı. Toprağı kazıyan elleri güçlü, sırtının tüyleri parlak kahverengi geyik yavrusu renginde göğsü de sık ve öylesine yumuşaktı. Uzun kıvrık sarı dişleri ve kısacık kuyruğu vardı. Kısaca güzel, yakışıklı, tam olgun çağda bir sincaptı.

Buraya tâ içerilerden gelmişti. Toprağı istediği gibi bulunca sık ebegümeçlerin arasında sokaktan gelip geçen kamyonları görebileceği bir noktada yerini hazırlamaya başlamıştı. Sefalet Palas'a gidip gelirken Mack ile oğlanların ayaklarını seyrederdi. Kömür karası topraktan içeri doğru kazdıkça bunun ne kadar elverişli, ne kadar iyi olduğunu anlıyordu. Toprağın altında iri iri kayalar vardı. Yiyeceğini depo ettiği büyük odayı bu kayalardan birinin altında açmıştı; ne kadar çok yağmur yağarsa yağsın, toprağın çöküp her şeyi altına almak ihtimalini böylece yok etmiş oluyordu. Yerleşip, kocaman bir aile yetiştirebileceği, yuvayı her yönde geliştirebileceği bir yerdi burası.

Sabah erken, kafasını topraktan çıkardığı zaman çevre pek güzel olurdu. Ebegümeçlerinden aşağı yeşilimsi bir ışık süzülür, güneşin ilk ışıkları yuvasından içeri kadar girerek yeri öyiesinş

ısıtırdı ki; rahat ve halinden memnun uzanıp yatabilirdi.

Büyük odasını, dört yedek çıkış yolunu ve su sızmaz hücreyi bitirdikten sonra, sincap yiyecek stokuna, başladı. En iyi, en körpe ebegümeci dallarını kesiyor, istediği boyda parçalara bölerek, aşağı taşıyor, muntazam bir sıra halinde odaya yığıyordu. Yaşanacak en iyi yeri bulmuştu. Etrafta bahçe olmadığından, kimse kapan kurmaya falan kalkmıyordu. Bir sürü kedi vardı, ama sardalyelerden artan balık başları, vesair yiyeceklerle öylesine doyuyorlardı ki, avlanmayı çoktan unutmuşlardı. Toprak da yeter derecede tuzlu olduğundan, yağan yağmurları çekmiyor, öyle içine kadar sindirmiyordu. Sincap odası tıka-ba-sa yiyecek dolana kadar .çalıştı. Sonra yavrularını yerleştirebilecek küçük yan odaları yaptı. Kim-bilir, bir iki yıla varmaz bu ilk odadan etrafa yayılan binlerce zürriyeti olabilirdi.

Ama zaman geçtikçe sincap sabırsızlanmaya başladı; ortalıkta bir dişinin göründüğü yoktu. Sabahları yuvanın ağzında oturuyor, insanların kulağına ulaşmayan, fakat tâ derinlerdeki öteki sincapların kulağına kadar giden içten gelme ince feryatlar koparıyordu. Buna rağmen, görünürlerde bir dişi yoktu. Sonunda bir sabırsızlık buhranı içinde öteki arsaya geçip, başka bir sincap yuvası aradı. Kapısında durup içeriye kulak verdi. Duyulan hışırtılar arasında bir, dişi koku-

su aldı. Tam o sırada vücudu döğüş yaralariyle dolu, boğa gibi yaşlı bir erkek sincap göründü kapıda. Bizimkinin üstüne saldırıp öylesine pataklayıp ısırdı ki; sürürce sürüne eve dönüp üç gün büyük odada yatmak zorunluğunda kaldı. Ön ayaklarından birinin iki tırnağını da bu kavgada bırakmıştı.
Yine yana yakıla, ince sesler çıkararak o güzel yerdeki güzelim yuvasında bir dişinin gelmesini bekledi. Ama kimseciklerin karşılık verdiği yoktu. Baktı ki olmayacak, bir süre sonra kendisi de başka yere gitmeye karar verdi. Yokuşun iki blok yukarısmdaki her akşam kapanların kurulduğu yıldız çiçeği bahçesine göç etti.
XXXII
Doc yavaş yavaş, şişman bir kadının havuzdan çıkışı gibi güçlükle uyandı. Birkaç defa kendine gelip sonra tekrar daldı. Sakalında ruj lekeleri vardı. Gözlerinin birini araladı; yeni yatak örtüsünün ışıl ışıl rengiyle karşılaşınca hemen kapattı. Bir süre sonra bir daha baktı. Gözleri örtüyü aşarak yere, döşemeye indi. Bardaklar masanın üstünde yan yatmış, ters dönmüştü. Yere şarap dökülmüş, kitaplar ölü kelebekler gibi oraya buraya saçılmıştı. Dört bir tarafa buruşuk kırmızı kâğıt parçaları yayılmış, havayı sert bir

çatır patır kokusu doldurmuştu. Mutfak kapısından bir yığın pirzola tabağını, yağlı tavaları görebiliyordu. Yerde yüzlerce sigara izmariti ezilmişti. Çatır patır kokusunun altında nefis bir viski, şarap ve parfüm kokusu hissediliyordu. Gözleri bir an orta yerde duran bir yığın saç tokasına takıldı kaldı.
Yavaşça dönerek, bir dirseğinin üstüne abanıp pencereden dışarı baktı. Sardalye Sokağı güneşli ve öylesine sessizdi. Kazanın kapısı açıktı. Sefalet Palas'mki kapalıydı. Boş arsada otların a-rasmda biri tatlı bir uykuya dalmıştı. Bear Flag da sıkı sıkıya kapalıydı.
Doc ayağa kalkıp mutfağa gitti. Apteshane-ye giderken su ısıtmak için ocağı yaktı. Sonra geri dönerek yatağının kenarına oturdu. Kırılıp dökülenleri süzerken ayak parmaklarını birbirine sürtüyordu.
Yukarı tepeden bir kilisenin çan sesleri duyuluyordu. Su cızırdamaya başlaymca banyoya girerek bir duş yaptı. Fanila gömlekle mavi çadır bezi pantalonunu giydi. Lee Chong daha dükkânı açmamıştı, ama kapının önündekinin kim olduğunu görünce açtı. Buz dolabına giderek, o istemeden çeyreklik bir şişe bira çıkardı. Doc parasını ödedi.
Lee Chong: «Nasıl, eğlendiniz mi?» diye sordu. Şiş şiş gözleri birazcık kızarmıştı.
«Çok» diye cevap verdi Doc. Sonra elindeki

soğuk birasıyla lâboratuvara döndü. Birasını içerken yemek için tereyağlı bir sandviç yaptı. Sokaklar pek sessizdi. Gelip geçen kimse yoktu. Doc'un kafasının içinde kemanlar, çellolar çalınıyordu. Serin, yumuşak, dinlendirici belli belirsiz bir müzik sesiydi bu. Birasını içip, sandviçini yerken bu müziği dinliyordu. Birasını bitirdikten sonra Doc mutfağa giderek bulaşıkları delikli taşın içinden dışarı çıkardı. Sıcak suyu açtı, altına toz sabun döktü, bembeyaz köpükler kabarıp yükseldi. Sonra kırılmayan bardakları topladı. Bunları köpüklü sıcak suyun içine bıraktı. Yemek tabakları, esmer renkli suyu, donmuş beyaz yağı ile yapış yapış yemek sobasının üstüne yığılmıştı. Doc bardakları yıkadıktan sonra bunları koymak için masanın üstünde bir yer açtı. Sonra arkadaki kilitli odayı açarak gregoryan müziği albümlerinden birini getirdi. Dönen diskin üstüne Pater Noster ile Agnus Dei'yi koyarak düğmeye bastı. Lâboratuvarı meleklere has, vücut-suz sesler sardı. Bunlar inanılmayacak derecede saf ve temiz seslerdi. Doc bardakları yıkarken, birbirlerine çarpıp müziğin tadını bozmasın diye âzami dikkat gösteriyordu. Çocuk sesleri melodiyi hiçbir müzikte bulunmayan bir zenginlikle alt ve üst perdeler arasında getirip götürüyordu. Plâk bittiği zaman Doc, ellerini silerek makineyi durdurdu. Yatağının altında diıran bir Jûtap ilişmişti gözüne; uzanıp alarak yatağının

kenarına oturdu. Bir süre kendi kendine okudu. Ama yavaş yavaş dudakları kımıldamaya başladı; derken her mısraın sonunda azıcık dur ar aktan yüksek sesle okuyordu.
Şimdi bile,
Ki hep gençliklerini düşünen Kule hâkimlerinin Dinlediğim sözlerinden usanmışım. Yârimin iççekişlerinin tadını arıyorum boşuna, Üzerinde uyuduğumuz karışık renklerin fısıltısını, Doğru sözcükler, tuhaf sözcükler, Bir derenin gümüş çağıltısını andıran. Delikli taştaki kabarık beyaz köpükler söndü, habbecikler patladıkça alçaldı. Direklerin altında deniz epeyden beri görülmeyen şekilde yükselmiş, küçük dalgalar kayaları okşuyordu.
Şimdi bile,

Selvilerle güllerden bezgin, i
Mavi dağlardan, esmer tepelerden,
Denizin şarkısından bezgin, sihirli gözlerin parıldadığı,
Kelebekler gibi ellerin üstüme konduğu, tarla
kuşu öterken.
Çocukların gülüşerek derede çimdiği günleri düşünüyorum.

Doc kitabı kapadı. İskelenin altında çırpman dalgaları, beyaz farelerin tel kafesin içinde koşusunu duyuyordu. Mutfağa gidip çanaktaki soğumaya yüz tutan suya soktu elini. Sonra sıcak suyu açtı. Delikli taşa, farelere ve kendine hitapla yüksek sesle okudu:
Şimdi bile,
Bu hayatın doyulmaz tadına varmışım, biliyorum, Büyük şölende yeşil kadehten içmişim,
Bir ömür boyu ancak,
Yârimi görmüşüm bir an, akmış gözlerime vücudunun açtığı
Ebedi ışık seli.
Elinin tersiyle gözlerini sildi. Beyaz fareler kafesleri içinde oradan oraya koşuşuyorlardı. Çıngıraklı yılanlar camın arkasında sessizce çöreklenmiş, tozlu, dargm gözlerle boşluğu kolluyorlardı.
SON